

T.C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Eski Çağ Dilleri ve Kùltürleri Anabilim Dalı
Latin Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

OVIDIUS'UN **HEROIDES** ESERİNDE
KADIN DOĞASI

Nilüfer AKÇAY

2501060065

Tez Danışmanı:

Prof. Dr. Çiğdem Dürüşken

İstanbul 2008

OVIDIUS'UN **HEROIDES** ESERİNDE KADIN DOĞASI

K. Nilüfer AKÇAY

ÖZ

Bu tezin amacı, Augustus Döneminin en önemli şairlerinden biri olan Ovidius'un **Heroides**'indeki mitolojik kadın kahramanların mektuplarından yola çıkarak, KADIN'ın içinde bulunduğu şartlar çerçevesinde değişen duygu durumlarını değerlendirmektir. Araştırma kapsamında öncelikle Ovidius'un yaşam öyküsü, belli başlı eserleri ve **Heroides**'in genel dokusu anlatıldıktan sonra, eserdeki kadın kahramanların Antikçağ edebiyatında kabul görmüş mitolojik kimlikleri ile **Heroides**'e yansıyan kimlikleri arasındaki farklılıkları göstermek amacıyla mitolojik yaşam öykülerine yer verilmiştir; ardından, mektupların içeriğine ve kadın kahramanların bu mektupları yazma nedenlerine değinilerek, her birinin mektuplara yansıyan ve öne çıkan karakter özellikleri saptanmaya çalışılmış ve saptadığımız bu özellikler, ayrı bir bölüm halinde ve **Heroides**'ten seçilen dizeler eşliğinde ayrıntısıyla incelenmiştir. Son bölümün ilk kısmında birbirlerine benzer şartlar altında bulunan kadınların ortak duygulanımları tek tek ele alınırken, ikinci kısımda birbirlerine mektup yazan kadın ve erkek kahramanların karşıtlıkları ortaya konmuştur. Sonuç bölümünde ise, **Heroides**'in tamamı değerlendirildiğinde, tezimizde öne çıkan genel yargılarımız belirtmeye ve Ovidius'un kadın ruhu ile ilgili belirgin düşünceleri irdelenmeye çalışılmıştır.

THE NATURE OF THE WOMEN IN OVIDIUS' **HEROIDES**

K. Nilüfer AKÇAY

ABSTRACT

The aim of this thesis is to analyse the variable emotional structure of the WOMAN in **Heroides** of Ovidius who was one of the most important poets in Augustus period, by searching through the mythological heroines' letters. In the first place, the life story and the main Works of Ovidius were explained in addition to the general structure of **Heroides**. Afterwards, in order to establish the differences between heroines' accepted identities in Antique Literature and their own features reflected in **Heroides**, the stories of the women were explained. After that, contents of the letters and the reasons of the women writing them were presented. By this way, prior characteristics of the women, reflecting the letters were examined in details and presented as a separate section with the lines of the poems coming along. While in the first part of the last section, common emotions of the women in resembling situations were studied one by one, in the last part the contradictions between heroes and the heroines who had written the letters were established. In the final section, Ovidius' ideas about the soul of the women were studied considering the whole **Heroides** and some general ideas about this subject were tried to be established.

ÖNSÖZ

Augustus Döneminin en önemli ve en verimli şairlerinden Ovidius eserleriyle elde etmek istediği ölümsüz ünü, insanın yaşayabileceği her türlü deneyimi ve her türlü ruh halini kaleme alarak kazanmaya çalışmıştır. Bütün eserlerinde insana ait duygulanımları sebep sonuç ilişkisi kapsamında keşfetmeye yönelik Ovidius, bu anlamda çağdaşları arasında ayrıcalıklı bir yer edinmeyi başarmıştır. Sadece kendi yaratıcılığının ve özgünlüğünün farkını ortaya koyabilmek amacıyla öncüllerini kendine örnek alan Ovidius, görece olarak diğer eserlerinin gölgesinde kalan **Heroides** eserinde ise yepyeni bir üsluba yelken açmış ve o güne kadar Antikçağ eserlerinde hakkıyla konuşamamış, kendini ifade edememiş, neredeyse ölümcül bir sessizliğe mahkum edilmiş mitolojinin ünlü kadın kahramanlarını birinci elden konuşturarak, Antikçağ'ın sıradan kadınının yaşadığı acılara, çelişiklere, olaylar karşısındaki çaresizliğine, açmazlarına, yalnızlığına, öfke ve korkularına ışık tutmuştur. **Heroides**'in kadın kahramanlarının içinde buldukları duygu durumları öylesine evrenseldir ki, bu durum eseri sadece o çağa ait KADIN portresiyle değil tüm çağların kadın portreleriyle ilişkilendirir, bize bambaşka dünyaların pencerelerini açıp duygularımızın sınırlarını zorlar ve yeryüzünde KADIN varolduğu sürece onunla varolacak ve onun her halini tekrar tekrar yansıtacak çok boyutlu bir aynaya dönüştürür.

Bu tezin hazırlanma sürecinde bana maddi ve manevi destekleriyle hep yanımda olan aileme, çalışmamın her aşamasında değerli fikirlerinden, yol göstericiliğinden yararlanmamı sağlayan, yardımlarını ve desteğini benden esirmeyen danışmanım ve çok değerli hocam Sayın Profesör Doktor Çiğdem Dürüşken'e teşekkürü bir borç bilirim.

İstanbul; Haziran 2008

K. Nilüfer AKÇAY

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vi
RESİMLER LİSTESİ	vii
GİRİŞ	1
A. OVIDIUS'UN YAŞAMI VE ESERLERİNE TOPLU BAKIŞ	2
B. OVIDIUS'UN HEROIDES ADLI ESERİNİN GENEL YAPISI.....	8
I. HEROIDES 'TE MEKTUP YAZARI HAYALİ KADINLARIN MİTOLOJİK KİMLİĞİ.....	27
II. KADINLARI MEKTUP YAZMAYA ZORLAYAN NEDENLER VE MEKTUPLARINA YANSIYAN KARAKTER ÖZELLİKLERİ.....	42
III. HEROIDES 'TE KADIN RUHUNUN KEŞFİ	71
A. KARŞILIKSIZ MEKTUPLAR.....	71
1. KORKU VE ÇARESİZLİK.....	71
2. ÖFKE, ŞİDDET VE İNTİKAM	77
3. FEDAKARLIK ve PİŞMANLIK.....	83
4. SADAKAT.....	87
5. GURUR.....	90
6. KISKANÇLIK VE ŞÜPHE	93
B. KARŞILIKLI MEKTUPLAR: KADIN VE ÖTEKİ.....	95
SONUÇ	104
KAYNAKÇA.....	111
EK: Resimler.....	114

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1: Penelope and the Suitors: Penelope ve Talipleri.....	114
Resim 2: The tree of forgiveness: Bağışlama ağacı (Phyllis).....	115
Resim 3: Patroclus Briseis'i Achilles'ten ayırırken, Pompeii'den duvar resmi.....	115
Resim 4: Phaedra ve Hippolytus.	116
Resim 5: Hypsipyle et le messenger: Hypsipyle ve haberci.....	116
Resim 6: Dido.....	117
Resim 7: Deianira.....	117
Resim 8: Ariadne ve Theseus.....	118
Resim 9: Medea.....	118
Resim 10: Sappho.....	119
Resim 11: The Reconciliation of Paris and Helen: Paris ve Helene'nin Uzlaşması.	119
Resim 12: Cydippe with Acontius' Apple: Acontius'un elmasıyla Cydippe.....	120

GİRİŞ

Tezimizin amacı, Latin Edebiyatı'nın güçlü şairlerinden Ovidius'un mitolojinin ünlü kadın kahramanlarının dilinden sevgililerine yazdıkları aşk mektuplarını içeren **Heroides** adlı eserindeki her biri birer hayal olan kadınları canlandırarak tarihi süreç içinde adeta yaşayan ve hisseden birer insan haline dönüştürüşünü gözler önüne sermek ve bu kadınların belli konumlarda ve belli şartlarda ortak tavır alışlarını gözlemleyerek şairin gözünden kadın doğasını keşfetmektir.

Heroides'in temel metin olarak seçilmesinin bizim açımızdan bir başka önemli etkeni de Ovidius'un söz konusu eserinde kullandığı canlı üslupla kendini ifade edememiş, feda edilmiş kadın dünyasını erkeğin gözüyle alışılmadık bir hassasiyet ve derinlikle aktarırken, Yunan-Roma edebiyatının trajedi, komedi ve destanlarda o zamana değin kullanılagelmiş söylencelere ve mitoslara farklı bir bakış açısı kazandırmış olmasıdır. Ovidius, **Heroides**'teki yazarı ve alıcısı mitolojik kahramanlar olan mektupları dizeler halinde kaleme alıp usulüne uygun gerçek mektuplar gibi sunarken, başka bir metne bağlı olmayan bağımsız şiirler, aşk mektupları yaratır. Bu özellikler bir araya toplandığında, **Heroides**'in Antik çağda bir örneği daha olmayan özgün bir edebi oluşum olduğu açıktır.

Ayrıca, ülkemizde özellikle Metamorphoses eseriyle tanınan Ovidius'un, hem bu eseri hem de diğer eserleri düşünüldüğünde, onlara nazaran gölgede kalan **Heroides**'i üzerine böyle bir tez çalışması bir ilki oluşturmaktadır; bizim dileğimiz kadına farklı bir bakış açısıyla yaklaşan **Heroides**'in Antikçağ kadınına daha derin bir bakış açısıyla tanımamızı sağlaması ve insanın bütün hallerinden söz edilen noktada kültürler arasındaki bütün sınırların erimesi gerektiğine ilişkin iyi bir örnek oluşturabilmesidir.

Bu düşüncelerle hareket edip hazırladığımız tezimiz, Ovidius'un yaşamı ve eserleri ile **Heroides** eserinin genel yapısına dair bilgilerin yer aldığı ve tezimizin **Birinci bölümünü** oluşturan bir giriş bölümü ile ve yöntembilimsel bir çalışmayla ele aldığımız üç ana bölümden ve genel düşüncelerimizin değerlendirildiği sonuç bölümünden oluşmaktadır. **İkinci bölümde** söz konusu kadın kahramanların mitolojik kimlikleri çerçevesinde mitolojik öyküleri; **Üçüncü bölümde** onları

sevgililerine mektup yazmaya zorlayan nedenler ve mektuplara yansıyan karakter özellikleri, **Dördüncü bölümün** ilk kısmında sevgililerinden ayrılmış, aşkın ve terk edilmenin, yalnızlığın ıstırabını en acı şekilde yaşayan kadın kahramanların ortak duygulanımları olan korku ve çaresizlik, öfke, şiddet ve intikam, sevgilileri uğruna yaptıkları fedakarlık ve sonucunda duydukları pişmanlık, sadakat, gurur, kıskançlık ve şüphe duyguları, son kısımda ise aşkın henüz ilk evresinde olan kadın kahramanların mektup yazdıkları erkek kahramanlarla olan karşıtlıkları ele alınmıştır. **Sonuç bölümünde** ise, **Heroides**'in tamamı değerlendirildiğinde, Ovidius'un kadın ruhu ile ilgili öne çıkan düşünceleri konuya ilişkin genel yargılarımızla desteklenip Antikçağ kadınının genel bir değerlendirilmesi yapılmıştır. Tezimize kaynak metin olarak aldığımız **Heroides**'in, **Ovid, Heroides, Amores**, Çev. Grant Showerman, Ed. G.P. Goold, London, Loeb Classical Library, 2002 künyeli Loeb baskısı kullanılmış ve içeriğindeki mektupların çevirisini yorumlarken özellikle Howard Jacobson'un **Ovid's Heroides** ve Sarah Lindheim'in, **Mail and Female, Epistolary Narrative and Desire in Ovid's Heroides** başlıklı çalışmaları temel alınmıştır. Antikçağ yazarlarından yapılan alıntılarda, Kaynakça'da başka türlü belirtilmedikçe, Loeb Classical Library metinlerinden yararlanılmış; tez boyunca özel ad ve kent adlarının Latince yazılımı benimsenmiştir. Resimler kısmı, mektup yazarlarının görsellerine ayrılmış ve ilgili resimler bir liste halinde tezimizin başında sunulmuştur; ayrıca Kaynakça'da tezin sadece dipnotlarında geçen eserlere yer verilmiştir.

A. OVIDIUS'UN YAŞAMI VE ESERLERİNE TOPLU BAKIŞ

Augustus dönemi (İ.Ö. 27-İ.S. 14) şiirinin son önemli temsilcisi sayılan Publius Ovidius Naso, atlı sınıftan, hali vakti yerinde bir ailenin iki çocuğundan biri olarak İ.Ö. 43 yılının 20 Mart günü Roma'ya 90 mil uzaklıktaki Sulmo kentinde doğmuştur.¹ Babalarının hayali öncelikle oğullarının iyi bir hukuk eğitimi alması, hatip ve siyaset adamı olarak yetişmesi olduğundan, küçük yaşlarından itibaren onlara iyi bir eğitim olanağı sunmuştur. Ovidius Roma'da Arellius Fuscus ve

¹ Ovidius, **Tristia**, x.10. 7-8; Sulmo bugünkü Abruzzo denilen bölgede yer alır. Orta İtalya'nın sulak bir vadisinde bulunur ve Paeligni olarak bilinen İtalyan kavimlerine ait belli başlı kentlerden biridir.

Porcius Latro'yla² hitabet üzerine çalışmış, sonra bu konuda daha derin bir eğitim almak amacıyla Yunanistan'a gitmiştir. Eğitimi sırasında dostu, şair Macer Iliacus'la birlikte Doğu'yu gezme ve tanıma fırsatı yakalamıştır. Öğrenimini bitirdikten sonra Roma'ya yerleşen ve başlangıçta bazı kamu işlerinde çalışan, ardından avukatlık yapan Ovidius, babasının tüm itirazlarına rağmen³ kendini tümüyle edebiyata vermiş, Messalla Corvinus'un⁴ hamiliğini yaptığı yazarlar çevresine girerek Horatius, Propertius, Verona'lı Macer, Ponticus ve Bassus gibi dönemin önemli şairleriyle tanışma fırsatı yakalamıştır. Ama ailesinin serveti her türlü gereksinimini karşılamaya yeterli olduğundan, sonraki dönemlerde bir edebiyat hamisine ihtiyaç duymadan yaşamını sürdürebilmiş, yapıtlarını yayınlamakta da aceleci davranmamıştır. Ovidius'un varlıklı oluşu, zeki ve nüktedan doğasıyla, hayranlık uyandırıcı güçlü belleğiyle, sosyal yaşamındaki saygılı ve düşünceli tavırlarıyla birleşince, döneminin Roma'sında en sevilen şahsiyetler arasında yer almasını kolaylaştırmıştır.

Eserlerinde, başta olmak üzere, insani duygulanımların en ince ayrıntılarını işlemeyi, bu duygulanımların nedenlerini ve etkilerini keşfetmeyi, dolayısıyla insan doğasını bütün çıplaklığıyla ortaya sermeyi amaç edinen Ovidius'un ilk eserleri **elegia** vezniyle yazılmış şiirlerden oluşur. Bunların ilki İ.Ö. 20 yılından sonra beş kitap halinde yayımlanmış olan Corinna adında bir kadınla olan ilişkisini anlattığı **Amores**'tir (Aşkılar).⁵ Bunun ardından, İ.Ö. I. ve İ.S. I. yüzyıllar arasında yazmış olduğu **Medea** trajedisidir. Günümüze ulaşmayan ancak Quintilianus'un övgüyle

---

² Seneca, **Contraversiae**, ii. 10. 8

³ Ovidius, **Tristia**, x.10. 21-22 : “*saepe pater dixit 'studium quid inutile temptas?! Maeonides nullas ipse reliquit opes.*”: babam sık sık ‘neden boş işlerle uğraşıyorsun? Bak, Homerus geride mal mülk bırakmadı’ derdi.”

⁴ Augustus döneminde yazın adamlarının iki büyük koruyucusundan biri olan Marcus Valerius Messalla (İ.Ö. 64- İ.S. 8), edebiyat tarihinde daha çok şair Tibullus'la olan ilişkisiyle tanınır. Karmaşık bir siyasi geçmişi vardır. Önce Caesar'ı öldüren cumhuriyetçilerle birlikte mücadeleye katılmış, daha sonra Antonius'un yanında yer almıştır. Ama doğru zamanda Octavianus'un taraftarı olmayı başarmıştır. Dönemin edebiyatına olan etkisi Augustus'un kültür danışmanı Maecenas'ınkiyle hiç şüphesiz bir tutulamaz; ama kendisini Maecenas'tan daha çok edebi çalışmalara verdiği de bilinen bir gerçektir. Bir hatip olarak kazandığı ün, gramer ve retorik üzerine yazdığı eserlerin ince üslubu bunun kanıtıdır. Messalla'nın hamiliğini yaptığı şairlerin eserlerinin yer aldığı **Corpus Tibullianum**'un dördüncü kitabının başında 211 dizelik heksametron vezniyle yazılmış **Panegyricus Messallae** onun onuruna yazılmıştır. Gian Biagio Conte, **Latin Literature A History**, Çev. Joseph B. Solodow, Baltimore, The Johns Hopkins University Press, 1994, s. 260-61.

⁵ Bu eserin, olasılıkla, I. yüzyılda yayımlanmış ikinci baskısı, üç kitaptan oluşmuş ve günümüze bu şekilde ulaşmıştır. **Amores** 20 ila 100 dizeden, toplam 2460 dizeyi bulan 49 şiiri içerir.

bahsedişinden anlaşılacağı gibi⁶ yayımlandığında büyük başarı elde etmiş bu trajedinin ardından 10-12 yıl daha aşk şiirleri yazmayı sürdüren Ovidius, **Heroides**'i de bu dönemde kaleme alır. Şairin başına büyük dertler açan **Ars Amatoria**'nın (Aşk Sanatı) ilk iki kitabı yine aynı dönemde yayınlanır ve kısa bir süre sonra bunu aynı eserin üçüncü kitabı ve **Remedia Amoris** (Aşkın Çaresi) izler. İlk iki kitabı erkeklere, üçüncü kitabı ise kadınlara seslenen ve onlara aşk konusunda bir öğretmen edasıyla ders veren **Ars Amatoria**, 2300 dizelik üç kitaptan oluşur. Bu döneme ait bir başka eser ise **Medicamina Faciei Femineae**'dir (Kadınların Yüz Makyajı Üzerine). **Ars Amatoria**'nın üçüncü kitabın söz edilen bu eserden günümüze ancak 100 dize kalmıştır.

Ovidius 40'lı yaşlarında, içerik ve üslup açısından daha derin, edebiyatla felsefenin iç içe geçtiği eserler kaleme almaya başlar. İlk, İskenderiyeli şair Nicandrus'u⁷ örnek alarak Yunan mitolojisinden seçtiği 250 kadar söylenceyi bir araya toplar. Daha sonra, bu çalışmasını salt öykülerin bir araya toplandığı, sıradan bir eser görüntüsünden kurtararak içeriğini derinleştirir ve tek bir konu üzerinde yoğunlaşır. Seçtiği bütün öykülerde, bir insanın ya da bir şeyin doğaüstü bir gücün etkisiyle başka bir biçime dönüşmesini, başkalaşmasını anlatmaya girişir. Birbirinden bağımsız öykülerin tek bir konuda birleştirilmesi İskenderiye şairleri arasında çok yaygındı. Bu eserinde Nicandrus'un dışında Ovidius'u etkileyen başka bir şair de Callimachus⁸ ve eseri **Aitia**'ydı. İ.S. 2 ile 8 yılları arasında hummalı bir çalışmayla yazmaya koyulduğu **Metamorphoses** ya da **Metamorphoseon Libri** (Dönüşümler) adlı bu eser heksametron vezniyle en kısası 628, en uzununu 968 dizeden oluşan onbeş kitaplık epik bir şaheser olma yolunda ilerler. Ama eser şairin yaşamının birden bire alt üst oluşuyla ve sürgün cezasına çarptırılıp Roma'dan uzaklaştırılmasıyla birlikte

---

⁶ Quintilianus, **Institutio Oratoria**, x. 1. 98

⁷ İ.Ö. II. yüzyılda Colophon yakınında Clarus'ta doğan Nicandrus şair, filolog ve hekimdir. Didaktik eserler yazar. **Theriaca** adlı, 958 dizeden oluşan eserinde yılanların ve zehirli böceklerin sokmasına karşı kullanılacak ilaçları anlatır. **Alexipharmaca** adlı 630 dizelik eserinde ise panzehirleri konu alır. Tarımı konu alan **Georgica** ismindeki eserinden günümüze yalnızca birkaç dize kalmıştır. Bu eserlerinden başka, arıcılığı konu alan **Melissourgica** ve **Heteroiumena** (Değişimler) isimli bugün kayıp olan iki eseri daha bulunur. **Heteroiumena** eseri, Ovidius'un **Metamorphoses**'ine esin kaynağı olmuştur. Güler Çelgin, **Eski Yunan Edebiyatı**, Büyük Fikirler Kitapları Dizisi No: 94 İstanbul, Remzi Kitabevi, 1990, s. 183.

⁸ İ.Ö. 310-240 yılları arasında yaşamış olan Callimachus Libya'da Cyrene şehrinde doğar. Atina'da felsefe okuduktan sonra İskenderiye'ye gelerek bir gramer okulu açar. Yaklaşık 260 yılında Zenodotus'un yerine İskenderiye kütüphanesinin başına geçer ve ölene kadar bu görevini sürdürür. Çelgin, **a.g.e.**, s. 181-182.

yara alır ve Ovidius tarafından son bir gözden geçirilme şansını yitirir. Ovidius, başına gelen bu umulmadık felaket sonucunda, İ.S. 8 yılında İmparator Augustus tarafından bir daha dönmek üzere Karadeniz kıyılarında bulunan Tomis'e⁹ sürgün edilir.

Ovidius, hakkında çıkarılan sürgün kararını M. Aurelius Cotta'nın¹⁰ Elba'daki evinde alır. Tomis'e gitmeden önce, anne babasını yitiren, başarısız olan ilk iki evliliğinden sonra üçüncü evliliğini yapmış olan Ovidius'un hakkında çıkarılan bu sürgün kararının tek sevindiren yanı, yurttaşlık haklarının ve mallarının elinden alınmamış olmasıdır.¹¹ Ovidius'un sürgünüyle ilgili nedenler hep belirsiz kalır. Kendisi sürgünü için iki neden ileri sürer: Biri şiiri, diğeri ise budalaca yapılmış bir hata.¹² Şiirinin **Ars Amatoria** olduğu açıktır, çünkü sürgün kararıyla birlikte bu eser Roma kütüphanelerinden kaldırılır. Ancak bu pek de inandırıcı bir neden olamaz, çünkü eser on yıl önce yayınlanmıştır ve sekiz yıl boyunca halkın rahatça ulaşip okuduğu bir eser olmuştur. Öte yandan, eserlerinde Augustus'a karşı herhangi bir ihanet söz konusu olsa, bu Roma'da açıkça ilan edilir ve şair çok daha ağır bir cezaya çarptırılırdı. Ama Ovidius'un elimize geçen hiçbir eseri, dönemin siyasi yapılanmasına karşıt bir düşünce içermemektedir. Ovidius'un sürgün nedeni olarak ileri sürdüğü ikinci neden, budalaca yapılan bir hata ise, şairin farkında olmadan İmparatorun özel yaşamıyla ilgili bir işe karışmış olabileceğini akla getirir. Bu çıkarımdan hareketle değerlendirmede bulunan uzmanlar, Ovidius'un, Augustus'un torunu Iulia'nın Decimus Iunius Silanus'la olan yasak ilişkisine Ovidius'un tanık olduğunu ama bu olaya göz yumduğunu ileri sürerler.¹³ Ovidius'un

---

⁹ Bugün Romanya'nın Köstence şehri olan ve Aşağı Moesia'da yer alan bu yöre, eski bir Miletus kolonisi olup, M. Lucullus tarafından, İ.Ö. 72'de Roma'ya bağlanmıştı. Yöre halkı Yunanlar ve Getalardan oluşuyordu. Karadeniz kıyısında, Danuvius (Tuna) ırmağının güneyinde yer alıyordu. İlk İskitler'e, daha sonra da Mithridates'e ve Roma'ya bağlı olarak yaşamış ve bağımsız olamamıştı. Burası Geç İmparatorluk döneminde Constantia adını almıştır.

¹⁰ Ovidius'un edebiyat koruyucusu; Ovidius, **Tristia**, 2. 85-90.

¹¹ Ovidius'un hakkında çıkarılan sürgün kararı **relagatio** dur. **Relagatio** vatandaşlık hakları ya da malları elinden alınmadan bir kişinin Roma dışına sürgüne gönderilmesi anlamına gelir.

¹² Ovidius, **Tristia**, 2. 207 : “*Perdiderint cum me duo crimina, carmen et error,/ Alterius facti culpa silenda mihi;/ Nam non sum tanti renovem ut tua vulnera, Caesar,/ Quem nimio plus est indoluisset semel:* İki itham beni mahvetse de, şair ve kusur./ İkincisi hakkında susmalıyım./ O kadar önemli değilim ki, ey Caesar, yaralarını yeniden deşeyim./ Birinden canın fazlasıyla yandı zaten.”

¹³ Michael Albrecht, **A History of Roman Literature from Livius Andronicus to Boethius**, Çev. R. Caston and Francis R. Schwartz, 2c., New York, Leiden, Brill Academia Publishers, 1997, s. 426; Ovidius, **Tristia**, iii. 10, 49 : “*Inscia quod crimen viderunt lumina, plector,/ Peccatumque oculos est*

sürgün nedeni ne olursa olsun, sonuçta önemli olan kendisinin bir şair olarak en verimli döneminde Roma'dan, yani kültür yuvası bir kentten ayrıлып tümüyle ilkel bir yöreye gitmek ve yaşamının bundan sonraki yıllarını doğduğu topraklardan çok uzaklarda geçirmek zorunda kalmasıdır.

Ovidius, sürgün kararının hemen ardından, gerek denizden gerekse karadan yaptığı zorlu bir yolculuk sonunda Tomis'e varır ve orada on yıl daha yaşar. Sürgünü can sıkıntılarıyla, hastalıklarla ve şiddetli kışlarla geçer. Kitaplarının, dostlarının yanında olmayışından, yöre halkının yani Schthialıların¹⁴ vahşiliğinden, zehirli oklarından sürekli dem vurur. Zamanını verimli geçirebilmek için her yola başvurur, hatta içinde yaşadığı halk dilini öğrenmeye öyle merak salar ki, neredeyse Latinceyi unuttuğunu söyler.¹⁵ Üstelik bu yeni öğrendiği dille, günümüze ulaşmamış olan, Augustus'a bir övgü şiiri bile kaleme alır.

Ovidius sürgüneyken, Roma'daki dostlarına ve devletin yüksek kademelerindeki şahıslara mektuplar yazarak bir kurtuluş yolu arar. Bu eserlerden ilki, **Tristia** (Hüzünler) **elegia** vezniyle yazılmış 3500 dizeden oluşan beş kitaplık bir eserdir. İkincisi, 3200 dize, kırk altı **elegia**'dan oluşan dört kitaplık **Epistulae ex Ponto**'dur (Karadeniz'den Mektuplar). Bu eserin, ilk üç kitabı İ.S. 13 yılında, dördüncüsü ise ölümünden hemen sonra basılır. Bu arada, hayali bir düşmana lanetler yağdırdığı, **elegia** vezniyle 322 dizelik **Ibis** adlı bir şiir de kaleme alır ve bu şiirinde eski Yunan şairi Archilochus'un¹⁶ ve Callimachus'un örneğini izler.¹⁷ Bundan başka yine sürgünde yazdığı **Halieutica** adlı şiiri heksameton vezniyle yazılmış 135 dizelik didaktik bir eserdir; Karadeniz'de yaşayan balık türlerini ve balıkçılığı konu edinmiştir. Bu arada, sürgüne gitmeden önce taslak haline getirdiği, Roma takvimindeki ayları açıklayan **Fasti** adlı eserinin eksik yerlerini Tomis'de tamamlamaya ve son biçimini vermeye çalışır. Ancak bu eserini sonlandıramaz. Altı kitaptan ve **elegia** vezniyle yazılmış yaklaşık 5000 dizeden oluşan **Fasti**, günbegün

---

habuisse meum. : Bilmeden tanık olduğum suçla cezalandırıldım,/ Günah işleyen ben değil gözlerimdi.”

¹⁴ Ya da İskitler: Karadeniz'in ve Hazar denizinin kuzeyindeki halkları da içine alan göçebe halklar.

¹⁵ Ovidius, **Epistulae Ex Ponto**, iv. 13. 19-23

¹⁶ Parus'lu Archilochus iambik şiirin (bir kısa, bir uzun heceden oluşan ve iambus adını alan ölçüyle yazılan şiir) ve veznin yaratıcısı olarak kabul edilir. Çelgin, **a.g.e.**, s. 46-47.

¹⁷ Callimachus'un aynı isimle, Rhodos'lu Apollonius'u hedef aldığı düşünülen kayıp bir şiiri vardır. Conte, **a.g.e.**, s. 358.

meydana gelen tarihi olayların, kutlanan bayramların, şenliklerin, dinsel törenlerin ve bunlarla ilgili geleneklerin şiirsel dökümüdür. Ovidius'un bu eserinin Verrius Flaccus'un günümüze ulaşmamış olan, aynı isimli eserinden yararlandığı düşünülmektedir.¹⁸

Bütün bunların yanında, Ovidius'un eseri olup olmadığı şüpheli olmakla birlikte, şairin ismiyle anılan **Consolatio ad Liviam** ya da **Nux** isimli bir eseri daha vardır.¹⁹

Ovidius, sürgünde yazdığı birbirinden değerli eserleriyle hem kendini oyalamaya, hem de Roma'nın tek hakimi Augustus'un kendisini affetmesini beklerken yazık ki Augustus aniden yaşama veda eder. Yerine Tiberius'un geçmesiyle birlikte, şair de bütün kurtuluş ümidini yitirir. Ovidius'un İ.S. 17 yılında öldüğü kabul edilir, ama bu yılın İ.S. 18 olması daha doğru bir tahmindir. Çünkü şairin bizzat gözden geçirdiği **Fasti**'nin bir bölümünde, Roma'da 17 yılının Kasım ayının Ianus tapınağına tahsis edildiğine dair bir bilgi bulunmaktadır ki bu bilginin Ovidius'un eline ulaşması aylar almış olmalıdır. Bu da ölüm tarihinin İ.S. 18 yılında olduğunu destekleyici bir kanıttır.²⁰

Augustus yönetimiyle birlikte başlayan tek adam hakimiyeti ve bu hakimiyeti geniş kitlelere hızlı ve etkin şekilde benimsetilmesi için girişilen siyasal-sosyal ve kültürel yapılanma hareketleri sonucunda, çoğu yazar ve şair eserlerini kendilerine sunulan ısmarlama konular çerçevesinde kaleme almak zorunda kalmıştır. Bunlar Roma'nın eski ahlaksal ve dinsel erdemlerini yeni rejime uygun biçimde işleyip, halkın zihnine ulusal idealleri, vatan aşkını ekmeye çabalarken, Ovidius aşk ve tutku gibi insanın ruh hallerine dair şiirler yazmaya yönelmekten hiç çekinmemiştir. Aşka aşık bir şair olarak, aşk şiirlerini öğretici bir anlatım biçimiyle sunması ve adeta aşkın el kitabını kaleme alması, döneminde Ovidius'un çağdaşlarından ayrıcalıklı bir yer kazanmasını sağlayan en büyük neden olmuştur; bu ayrıcalık onun bütün yaşamına malolacak şiddetli bir cezayı beraberinde getirmiş olsa bile.

---

¹⁸ Verrius Flaccus Augustus çağının en önemli gramercilerindendir; Augustus'un torunları Lucius ve Gaius'un öğretmenliğini yapar. Doğduğu yer olan Praneste'de mermere kazılı halde eseri **Fasti** ve bir heykeli bulunur. Ovidius, Flaccus'un eserini yine aynı isimle çok daha genişleterek kaleme alır. Flaccus'un **De Verborum Significatu** adındaki sözlüğü çok değerli bir araştırma eseri olup Latincenin ilk çağları hakkında çok önemli bilgiler içerir. Conte, **a.g.e.**, s. 386.

¹⁹ Conte, **a.g.e.**, s. 341.

²⁰ Albrecht, **a.g.e.**, s. 427; Ovidius, **Fasti**, i. 223-6

B. OVIDIUS'UN **HEROIDES** ADLI ESERİNİN GENEL YAPISI

Ovidius'un gençlik dönemi eserlerinin ortak konusu aşk, yararlandığı en önemli kaynak ise mitoslardır. Vergilius, **Georgica**'nın III. kitabının girişinde, şiir için fazlasıyla basmakalıp bulduğundan mitolojik konuları terk ettiğinden bahseder,²¹ ama Ovidius tüm edebi yaşamı boyunca, hayal gücünü mitoloji ve söylencelerle beslemiştir. Ovidius mitos dünyasını aşk şiirlerine örerak, neredeyse sevgililerin aşklarını işlemekten başka bir geçmişi olmayan, tek boyutlu bir edebi tür olan aşk **elegia**'sını mitosun zengin dünyasıyla geliştirmiş, dolayısıyla **elegia**'nın da sınırlarını genişletmiştir. **Elegia** artık kuru bir seven-sevilen ilişki ağı değildir, aşkın yanında başka türden tutkuların, hırsların, intikamların karıştığı, insanın en gizemli ruh hallerinin işe karıştığı pırıltılı dizelerdir.

Ovidius'un ellerinde yaşam bulan mitos-aşk ilişkilerini, insani duygulanımlarının o en saf ve bir o kadar da karmaşık dünyasını en iyi yansıtan dizeler **Epistulae Heroidum** (Kadın Kahramanların Mektupları) olarak bilinen ve kısaca **Heroides** (Kadın Kahramanlar) başlığıyla anılan eserinde toplanmıştır. Bu eserde, tıpkı daha sonra kaleme alınacak **Metamorphoses**'te olduğu gibi, kahramanlar eski Yunan mitoslarından alınmış, onların Yunana özgün karakterleri ve yaşam öyküleri yeni bir kültürde capcanlı bir üslupla yeniden dokunmuştur. Aşk **elegia**'sının genel yapısında mitos yalnızca bir **exemplum** (örnek) olarak iş görürken, Ovidius'un konuya farklı yaklaşımı sonucunda kişileştirilmiş, daha geniş bir boyut kazanarak eserin konusu haline gelmiştir.

Eser dizeler halinde yazılmış toplam 21 mektuptan oluşur. Lirik şair Sappho'nun sevgilisi Phaon'a yazdığı XV. mektubun dışında, eserin temel kahramanları Antik Çağ'ın en önemli mitolojik kadın kahramanlarıdır. İlk grup mektuplar (I-XV) kadın kahramanlarının uzaktaki sevgililerine ya da kocalarına yazdığı mektuplardır: Penelope'nin Ulixes'e, Phyllis'in Demophoon'a, Briseis'in Achilles'e, Phaedra'nın Hippolytus'a, Oenone'nin Paris'e, Hypsipyle'nin Iason'a, Dido'nun Aeneas'a, Hermione'nin Orestes'e, Deianira'nın Hercules'e, Ariadne'nin Theseus'a, Canace'nin Macareus'a, Medea'nın Iason'a, Laodamia'nın Protesilaus'a,

---

²¹ Vergilius, **Georgica**, iii. 3-8

Hypermetra'nın Lynceus'a ve Sappho'nun Phaon'a yazdığı mektuplar. İkinci grupta (XVI-XXI) ise aşıkların birbirlerine yazdığı karşılıklı mektuplar yer alır: Paris'in Helene'ye ve Helene'nin Paris'e, Leander'in Hero'ya ve Hero'nun Leander'e, Acontius'un Cydippe'ye ve Cydippe'nin Acontius'a yazdığı mektuplar.

Karşılıksız mektuplar olarak adlandırabileceğimiz ilk grup mektuplar toplam 2412 dizeden oluşur. Sırasıyla, Penelope'nin Ulixes'e yazdığı I. mektup 116 oluşur; ardından gelen Phyllis'in Demophoon'a yazdığı II. mektup 148, Briseis'in Achilles'e gönderdiği III. mektup 154, Phaedra'nın Hippolytus'a yazdığı IV. mektup 176, Oenone'nin Paris'e yazdığı V. mektup 158, Hypsipyle'nin Iason'a gönderdiği VI. mektup 164, Dido'nun Aeneas'a yazdığı VII. mektup 196, Hermione'nin Orestes'e yazdığı VIII. mektup 122, Deianira'nın Hercules'e yazdığı IX. mektup 168, Ariadne'nin Theseus'a gönderdiği X. mektup 152, Canace'nin Macareus'a yazdığı XI. mektup 128, Medea'nın Iason'a gönderdiği XII. mektup 212, Laodamia'nın Protesilaus'a yazdığı XIII. mektup 166, Hypermetra'nın Lynceus'a yazdığı XIV. mektup 132 ve son olarak Sappho'nun Phaon'a yazdığı XV. mektup ise 220 dizedir. İkinci grup mektuplar ya da karşılıklı mektuplar ise toplam 1564 dizedir. Paris'in Helene'ye yazdığı XVI. mektup 378 dize, Helene'nin Paris'e yazdığı XVII. mektup 268 dize, Leander'in Hero'ya yazdığı XVIII. mektup 218 dize, Hero'nun Leander'e yazdığı XIX. mektup 210 dize, Acontius'un Cydippe'ye gönderdiği XX. mektup 242 dize ve Cydippe'nin Acontius'a yazdığı XXI. mektup 248 dizeden oluşur.

Ovidius eseri için birçok kaynaktan faydalanır; bazıları kesin olarak bilinmemekle birlikte, kullandığı edebi örnekleri Yunan şiirsel tragedia geleneğinden, Callimachus'u da içine alan daha eski örneklerden ve özellikle Catullus ve Vergilius gibi Latin ve Helenistik şairlerden alır. Yunan tragedia yazarlarından Aeschylus'u Hypermetra için, Sophocles'i Hermione ve Deianira için, Euripides'i Phaedra-kayıp olan ilk oyundan-, Canace, Laodamia ve Medea'nın bir bölümü için, Apollonius Rhodius'u Hypsipyle ve yine Medea için, Callimachus'u Acontius ve Cydippe için ve Penelope, Briseis, Paris ve Helene içinse Homerus'u kullanır. **Cypria**'dan,²² Sappho'nun şiirlerinden, Yeni Komedia ve Helenistik

---

²² **Ilias** ve **Odysseia** destanları dışında kalan destanlara topluca '**epik kyklos**' (destan çemberi) adı verilir. Bu çemberin içinde yer alan eserler günümüze ulaşmamıştır. **Cypria** Klasik dönemde oldukça iyi bilinen eski Yunan edebiyatı destanlarından biridir. Şiir 11 kitaptan oluşur ve heksameton

yazarlardan, Dido için Vergilius'dan, Ariadne için de Catullus'dan yararlanır.²³ Ovidius Paris'in mektubunda yer alan tanınma öyküsünü²⁴ Euripides'in kayıp **Alexandros** trajedisinden ve Ennius'un yine kayıp olan **Alexander** adaptasyonundan alır; Paris'in kararı ve kararın sonucu içinse²⁵ **Cypria**'yı kullanır. Ovidius'un Leander ve Hero'nun öyküsü için hangi kaynaktan faydalandığı tam olarak bilinmemekle birlikte, şairden önce kahramanların isimlerini vermeden ve tüm detaylara girmeden ele alan Vergilius²⁶ ve geç dönem Yunan şairi Musaeus (İ.S. V. yy.) olmuştur.²⁷

Mektuplardaki kahramanlar ve içinde buldukları şartlar mitoslardan alınsa da, sevgiliden uzak olmanın verdiği acı, sevgiliyi suçlama, ağlama, yalvarma, eşin ya da sevgilinin sadakatsizliğinden şüphelenme, ihanetle suçlama, özlem gibi birçok unsur Latin **elegia** geleneğinin izlerini taşır. Karşılıksız mektuplar (I-XV) arasında konu, durum ve davranış bakımından, **elegia** örneğine en uygun mektuplardan biri Phaedra'nın Hippolytus'a yazdığı IV. mektuptur. Euripides'in kadın kahramanı Phaedra, Ovidius'un kaleminde asilliğini, onurunu bir yana bırakır, ahlaksız bir kadın halini alır; üvey oğlunu baştan çıkarmaya hazırdır, modası geçmiş adetlere dudak büker ve yeni cinsel anlayışını cesurca söyler. Bu mektupta geleneksel olarak aşık şairin üstlendiği **servitium amoris** (aşka kölelik) durumuna kadın geçer.

Eserde tüm kahramanların aynı dili konuştuğu düşünülebilir ancak dikkatli bir inceleme görüldüğünden daha fazla çeşitlilik olduğunu gösterir. V. mektupta Oenone doğadan tasvirler yapar; XI. mektupta Canace abartılı retorik anlatımdan kaçınır; XV. mektup Sappho'nun kendi şiirlerinden izler taşır. Bunun yanında, çocuk teması çeşitli şekillerde işlenir: VII. mektupta Dido Aeneas'tan hamile olabileceğini ileri sürer; XI. mektupta babası Aeolus, Canace'nin çocuğunun öldürülmesini emreder; VI. mektupta Hypsipyle Iason'u ondan olma ikizleri ile karşılamayı planlar;

---

vezniyle yazılmıştır. Kıbrıslı Stasinus, Hegesias veya Salamis'li Hegesinus'a ait olan destan **Ilias** öncesi olayları ve Helen'in kaçırılışını konu alır. Albin Lesky, **A History of Greek Literature**, Çev. James Willis and Cornelis de Heer², Great Britain, Methuen & Co. Ltd., 1966, s. 81 ve Çelgin, **a.g.e.**, s. 35.

²³ Vergilius, **Aeneis**, i-iv ve Catullus, **Catulli Veronensis Liber**, 64

²⁴ **Heroides**, xvi. 41-52, 89-92. Tamamlayıcı özetler için Apollodorus, **Bibliotheca**, iii. 12. 5. 2-5 ve Hyginus, **Fabulae**, 91.

²⁵ **Heroides**, xvi. 53-88

²⁶ Vergilius, **Georgica**, iii. 258-263

²⁷ Ovid, **Heroides XVI-XXI**, Ed. E.J. Kenney, Cambridge Greek and Latin Classics, New York, Cambridge University Press, 1996, s. 5-18.

XII. mektupta Medea Iason'u geri gelmeye ikna etmek için çocuklarını kullanır. Bazı şiirler psikolojik gelişime sahipken (Deianira'nın Hercules'e yazdığı IX. mektup ve Medea'nın Iason'a yazdığı XII. mektup gibi), bazıları görece olarak daha durağandır (Penelope'nin kocası Ulixes'e yazdığı I. ve Dido'nun Aeneas'a yazdığı VII. mektup gibi). Karşılıklı mektuplar (XVI-XXI) ise daha fazla çeşitliliğe sahiptir çünkü hem erkek aşığa yer verir, hem de aşk ilişkisinin ilk evresini konu eder; karakterler ve içinde buldukları şartlar her birinde farklıdır.

Ovidius'un **Heroides**'i tasarlayıp yazarken retorik eğitiminden fazlasıyla yararlandığı çok açıktır. Retoriği şiirden kesin bir şekilde ayırmak düşünülemez, çünkü Antik dünyada retorik kültürel güç olarak o kadar yaygındır ki herhangi bir edebi eserin ya da düşüncenin retorik olmadığını ya da retorikten etkilenmeden şekillendiğini söylemek neredeyse olanaksızdır. Yaşlı Seneca, Ovidius'un hatip M. Porcius Latro ile olan ilişkisini şöyle anlatır: "Konuşma tarzı farklı da olsa, Latro'nun hayranıydı. Zeki ve göze çarpan bir yeteneği vardı. O günlerde bile, konuşmaları düz yazı biçiminde basit şiirler olarak düşünülebilirdi. Ayrıca, Latro'nun öylesine hevesli öğrencilerinden biriydi ki birçok nükteli sözü kendi mısralarıyla yazardı."²⁸ Seneca'nın en önemli gözlemlerinden biri de Ovidius'un karakter tasviri yapmaya olan ilgisidir.²⁹

Ovidius, kullandığı mektup türüyle hem yazarın ruhunu yansıtır, hem de karmaşık dramatik olaylar zincirini tek bir buhranlı ana odaklar. Böylece **Heroides**'i zamansız kılar; geçmiş, anı ve geleceği bir araya getirir; bütün dikkati ruha, akla ve içe yöneltir. İlk grup mektuplar (I-XV) tek taraflı konuşmalar ve kapalı metinlerdir, konularını terk edilmiş ve ihanete uğramış kadınların ağıtları oluşturur, bunlar tarihsel nitelikteki olaylara ilişkin konuşma alıştırmalarına benzerler. Monologların gelişimi öykünün biçimine göre eski olayların hatırlanmasıyla kesintiye uğrar. Anlatımın devamlılığı bilindik mitolojik öykülerin tekrarı ile sağlanır. Karşılıklı mektuplar (XVI-XXI) ise bir tür diyalog olması sebebiyle Ovidius'a yeni olanaklar sunar. Aynı konu üzerinde farklı düşünceler birbiriyle çatışır, bu durum daha geniş

²⁸ Seneca, *Contraversiae*, ii. 2. 8

²⁹ Retorik okullarında karakter tasviri alıştırmalarının türü olarak bilinen **prosopopoeia** ya da **ethopoeia**'nın yansımalarına **Heroides**'te karşılıksız mektuplarda rastlanır. Quintilianus'un belirttiği gibi bu tip alıştırmalar **suasoria** ile yakından ilgilidir; öğrenci belirli bir ikilem hakkında konuşurken bunu edebi ya da tarihi bir karaktere bürünerek yapar. Bkz. Quintilianus, *a.g.e.*, iii. 8. 52

bir anlatım özgürlüğü sağlamış olur. İkinci grup mektuplar bu özellikleriyle kurgusal bir siyasal davayı savunmak ya da çürütmek amacıyla yapılan retorik alıştırması **controversia**'yı andırır.

Heroides sadık Penelope'nin uzun zamandır uzaklarda olan kocası Ulixes'e yazdığı mektupla başlar. Ovidius ilk mektupta **querela**³⁰ (yakınma) ve **timor** (korku) temasını kullanarak **Heroides**'in yapısına ilişkin ipuçlarını da vermiş olur, yakınma ve korku temaları eserin geneline yayılmıştır.

Mektuplarda kahramanlar geçmiş ve yaşadıkları anı bilirler ve gelecekte olacaklar hakkında hiçbir bilgileri yoktur; yapacaklarının önemini anlamakta başarısızdırlar. Gelecekte neler olacağını okuyucu bilir, bu noktada Ovidius kahramanın içinden gelen bir ses olarak (ki bir anlamda okuyucunun sesidir), devreye girer ve edebi bir araç olarak ironiyi kullanır. Bunu yaparken özet niteliğinde mitosları kahramanına anlattırır ve onun sınırlı bakış açısını genişletir. Böylece hem boşlukları doldurmuş olur ve hem de anlatımda bir bütünlük sağlar.

Sürekli tekrarlanan ateş ve ok imgeleri, mektuplara bütünlük kazandırır ve **Heroides**'in aşk şiirleri geleneği içinde yer almasını sağlar. Günümüzde ateşle yanmanın ya da okla yaralanmanın aşık olmaya benzetilmesi basmakalıp gelebilir. Ancak bu iki sembolün yüzyıllarca kullanılmış olması, kişinin ruh halini tanımlamada hala güçlü birer mecaz olmaya devam ettikleri gerçeğini değiştirmez. Örneğin ateş simgesi Paris söylencesinin odak noktasıdır. Aynı şekilde ok da çok yaygın bir semboldür ve bize aşkı ve tanrı Cupido'yu çağırıştırır. Her mektupta ateş ve okun yarattığı sonuçlar, en büyük ve en yıkıcı olanlardır. Kahramanlar şüphe etmeden aşkı kucaklarken, mitosları bilen mektup okuyucuları kahramanın bunun acı sonuçlarıyla karşılaşacağı gerçeğini bilir.

Ovidius'un eserlerinde mitosları kullanma yeteneği hem hayranlık uyandırır, hem de şaşırtır. **Heroides**'te mitos ve mitoloji örnek alınacak değerler olarak değil, olayları açıklamak, özetlemek, önceden hazırlamak için kullanılır ve karakterleri

---

³⁰**Querela** terimi ilk olarak Lucretius tarafından **De Rerum Natura** eserinin dördüncü kitabında flüt eşliğinde söylenen tatlı ve hoş şarkı anlamında kullanılır: "*Chordarum sonos fieri dulcisque querellae/ Tibia quas fundit digitis pulsata canentum.*" (584-85). **Querela**'yı (ya da yakınma), teknik tanım olarak, aşkın konuşması anlamında ilk kullanan Propertius'tur, Albert R. Baca, "The Themes of Querela and Lacrimae in Ovid's Heroides," **Emerita**, No: 39, 1971, s. 195-197.

biçimlendirmez. Mitos ve din, mektuplardaki olay dizgisine yön vermez, ama olayı bitmişken ya da bitmek üzereyken açıklamaya yardımcı olur.

İlk grup mektupta (I-XV) adı geçen erkek kahramanlar sevdiği kadının düştüğü duruma önem vermeyen, duygusuz ve kayıtsız karakterler olarak tasvir edilir. Erkek kahramanlar uzakta olmalarına rağmen kadınların üzerinde büyük güçlere sahiptirler; kadın kahramanlar kaderleri ve duyguları üzerinde böyle gücü olan erkeklerin davranışlarındaki insafsızlık ve günahkarlığın sonuçlarını birebir yaşarlar. Karşılıklı mektuplarda (XVI-XXI) ise, uygun olmayan şeyleri önerdikleri için mektupları gizlilik içinde yazan erkek kahramanlar tamamen farklıdır. Sevdikleri kadınlara kavuşmak için engelleri aşmaya çalışırlar. Paris'in önündeki engel Helene'nin evli olmasıdır. Leander Hero'yla buluşmak için anne babasından gizli geceleri denizde yüzmeyi yeğleyecek kadar utangaçtır, sevdiğine kavuşması havanın ve denizin iyi olmasına bağlıdır. Son mektupta sevdiği kadın Acontius'u tanıımıyordu, bir başkası ile nişanlıdır ve onu sevmesi mümkün değildir.

Paris ve Helene'nin, Leander ve Hero'nun ve Acontius ve Cydippe'nin karşılıklı yazdığı mektuplarda kahramanlar çarpıcı biçimde birbirlerini etkilerler. İlk grup mektuplar açmaz içindeki kahramanın kendi kendine yaptığı konuşmaların, karşılıklı mektuplar farklı karakter ve görüşlerin çarpışmasıdır. Karşılıklı mektuplardaki konu evlilik ve evlenebilirlik konusudur. Helene'nin Paris'le evlenebilmesi için, Menelaus'u terk etmesi gerekir; Hero Leander'le sosyal durumlarının aynı olmaması yüzünden, Cydippe ise nişanı iptal edilmeden Acontius'la evlenemez. Üç çiftin ilki olan Paris ve Helene'nin birleşmesini Helene'nin evliliği, son çiftin yani Acontius ve Cydippe'ninkini ise Cydippe'nin daha önce yapılan nişanı engeller; fiziksel ayrılıkla ilgili **elegia** teması diğer adama karşı duyulan kıskançlık, diğer adamın sevdiği kadına yakınlığı ve özlem gibi duygularla zenginleştirilir.³¹ İkinci çifti ayırırsa fiziksel bir engeldir, Hellespontus (Çanakkale Boğazı), ancak ayrılığın gerçek nedeni ise sosyal eşitsizliktir ve bu Hero'nun güvenini sarsar.³²

Karşılıksız mektuplarda (I-XV) kadın kahramanlar aşkın zevkini tatmışlardır; IV. mektupta Phaedra Hippolytus'la bir aşk ilişkisi yaşamasa da aşkın acısını

³¹ **Heroides**, xvi. 215vd ve xx. 133vd.

³² **Heroides**, xix. 99-100.

hisseder. Karşılıklı mektuplarda (XVI-XXI) ise aşkı yaşama umudu ve iyimserliği vardır.

Eserde yalnız aşkın baskın duygu olmadığı söylenebilir: Briseis (III) sevgilisinin terk ettiği sevdalı esir bir kadın değil, savaşta ailesini, evini kaybetmiş bir prensistir ve geleceği Achilles'e bağlıdır; baskın duygusu aşktan çok geleceğini güvenceye alamama korkusudur. Hermione (VIII) sadece sevdiği adam yerine sevmediği biriyle evlenmemiştir, çocukluğundan itibaren annesinden ayrı kaldığı için duygusal bir güvensizlik de yaşar. Canace (XI) ve Hypermestra (XIII) babalarının merhametsizliğinin kurbanı olan kadınlardır. Medea (XII) VI. mektubu yazan Hypsipyle'nin kıskançlığına maruz kalır. Ama Iason kendisini de terk edince, Hypsipyle'nin düştüğü duruma düşer, birbirine rakip iki kadın Iason'a duydukları öfke duygusuyla birleşir. Troia Savaşı sekiz mektubun da konusudur.³³

Ovidius **Heroides**'le çoğu zaman kendini ifade edememiş, feda edilmiş kadınları konuşturur ve Antik Çağa ve mitoslara yepyeni bir gözle bakmamızı sağlar. Kadınların dünyasını bir erkeğin gözüyle alışılmadık hassasiyetle aktarır. Mitos'u, tragedia'yı ve destanı kullanarak, söylencelere farklı bir bakış açısı ve psikolojik derinlik kazandırır. Kadın ruhunun keşfedilmesi **Heroides**'in en önemli özelliklerinden biridir.

Heroides'teki mektuplar usulüne uygun gerçek mektuplar gibi sunulur; mektupların yazarı ve alıcısı mitolojik kahramanlardır;³⁴ mektuplar hayalidir; dizeler halinde yazılmışlardır; başka bir metne bağlı olmayan bağımsız şiirlerdir ve nihayetinde aşk mektuplarıdır. Saydığımız bu özellikler bir araya gelince, Antik çağda modeli olmayan edebi bir oluşumu meydana getirirler.

Ovidius yepyeni edebi bir tür yarattığı eserinin özgünlüğü hakkındaki övücünü dile getirir.³⁵ Gerçekten de ondan önce konusu aşk olan ve dize halinde yazılmış mektuplardan oluşan benzer bir eserin varlığı ile ilgili herhangi bir bilgimiz yoktur.

Ovidius'un daha önce yazılmamış bir eser meydana getirmiş olduğuna karşı çıkanlar şu fikirleri öne sürebilirler:³⁶

---

³³ John Barsby, **Ovidius**, Greece and Rome New Surveys in the Classical, No:12, Oxford, Clarendon Press, 1978, s.13-17.

³⁴ Ovidius'un zamanına kadar Sappho tarih ve mitos arasında gidip gelen bir kişiliktir.

³⁵ Ovidius, **Ars Amatoria**, iii. 345-46

- (1) Ovidius abartmaktadır,
- (2) “*Ignotum hoc aliis ille novavit opus.*” dizesindeki *novavit* tekrar etmek, canlandırmak anlamına geldiği için, Ovidius’un kastettiği eski bir türe yeniden hayat verdiği için,
- (3) Ovidius, kendilerini özel bir Yunan örneğini izleyen ilk Romalı olarak takdim eden Latin şairlerinin geleneksel tavrını benimsemektedir.

Birincisi mümkün ancak kesin olamaz ve rasyonel bir araştırmaya temel olacak bir görüş değildir. İkincisinin aynı dizelerde yer alan **ignotum aliis** sözcükleri yüzünden kabul edilebilmesi olanaksızdır. Üçüncüsü ise ciddi ve incelemeye değerdir. Gerçekten de, Ovidius’un kullandığı **novavit** sözcüğü geleneksel hale gelmiş **primus** motifinin bir başka çeşidi midir? Ovidius’un sözlerini **primus** motifinin içine koymak doğru olmayabilir; **primus** motifinde iki misli övünme duygusu fark edilebilir zira şair bir şey meydana getiren ilk Romalıdır ve Latin topraklarına bir Yunan örneğini dikme başarısını göstermiştir.³⁷ Ovidius ise Propertius, Horatius, Lucretius ve Vergilius’un tersine ne Yunan öncülerinden bahseder, ne de ima eder; **primus** motifine dayanan geleneksel terminolojiden kaçınması yaratıcılık iddiasının bir kanıtı olarak düşünülebilir.³⁸

Heroides’in özgünlüğünün konunun ve mitolojik kahramanların seçiminde olduğu ileri sürülebileceği gibi, Ovidius’un retorik araçları çok iyi kullandığı, eserdeki karakterlerin etkileyici olduğu, ayrılma temasının çok iyi işlendiği de söylenebilir. Bunun yanında, Ovidius’un tasvir ettiği kahramanların duygularına karşı psikolojik duyarlılık katması, yaratıcılığının en önemli özelliklerindedir. Homerus sonrasında, Penelope’nin tasvirinde sabır ve bağlılık olan destansı nitelikleri üstünde durulur.³⁹ Öte yandan Ovidius ‘sadık Penelope’ geleneğinden ayrılıp yeni bir Penelope yaratır; yeni Penelope’nin iç konuşmalarıyla sadece sadık değil, aynı zamanda korkuyla (**timor**) ve kızgınlıkla (**querela**) dolu bir kadın olduğu

---

³⁶ Howard Jacobson, **Ovid’s Heroides**, Princeton, New Jersey, Princeton University Press, 1974, s. 320.

³⁷ Propertius iii. 1. 1-4’de kendisinin Callimachus ve Philitas’ın öğrencisi olduğunu gururla, gerçekmiş gibi, ilan eder. Ancak bilinir ki Propertius’un şiiri bu iki şairden de çok farklıdır ama yine de Propertius yaratıcılığını, özgünlüğünü ilan etmektense, şiirinin Yunan öncülerini takip ettiğini söylemeye mecbur hisseder ve böylece imtiyazlı olur.

³⁸ Jacobson, **a.g.e.**, s. 321.

³⁹ Propertius ii. 9. 3-8.

da anlaşılır. Ovidius karakterlerini ideal olana göre değil, gerçek olana göre tasvir eder.⁴⁰ Şairin yarattığı kadınlar yaşadıkları aşk ve ihanetle, içlerinde barındırdıkları korku, öfke, kıskançlık, gurur, sadakat, bencillik gibi duygularla evrensel KADIN modelidir.

Heroides'i de oluşturan mektup türü Antik çağda yeni bir tür değildir. Edebiyat eleştirmeni Demetrius⁴¹ mektup tarzının teorik olanaklarını oldukça ayrıntılı biçimde anlattığı **Peri Hermeneias** eserinde, mektubun bir çeşit diyalog olduğunu ve bir yazarın en derin özelliklerinin mektuplarında ortaya çıkacağını iddia eder; mektubu yazarın ruhuna ait görüntünün gün ışığına çıkması olarak yorumlar.

Mektup biçiminde, olaylar yazan kahramanın deneyimlerine ve aklından geçenlere göre gelişir; tek taraflı diyaloglardır, engellenmemiş, özgürce hareket eden aklın ürünleridir. Yazar olayları kendi bakış açısına göre anlatma gücüne sahiptir, önemli gördüğü detayların altını çizer, bahsetmek istemediği olayları gizli tutabilir. Ancak mektubu yazan metnin üzerinde tamamen kontrol sahibi olamaz, anlatımını inanılır kılmak, okuyucusunun beklentilerine uygun şekilde olay ve kişileri anlatmak zorundadır. Okuyucu mektubun mesajını tayin eden taraf olurken, yazarın hem okuyucuyu etkiler hem de ondan etkilenir.

Romalılar şiir biçimindeki mektubu Plautus'un komedi eserleriyle tanır, yazarın eserlerinde mektup konunun gelişmesini sağlar; Lucilius bir taşlamasında hastalığı sırasında kendini ziyarete gelmeyen dostuna feryat eder.⁴² Aynı dönemde, İ.Ö. 146 yılında kardeşi Lucius'a Achaia'ya yapılan bir yolculukta eşlik eden Spurius Mummius, dostlarına Corinthus'tan dizeler halinde mektuplar gönderir.⁴³ Spurius'un bu mektupları bir dostunun onları Cicero'ya okumasıyla ortaya çıkar. Catullus'un 38. şiiri mektup niteliğini taşır, çünkü tıpkı Lucilius gibi Catullus da hastalığı sırasında kendisini ihmal eden arkadaşını azarlar. Yine Catullus'un 35 ve 68 no.lu şiirleri bir aşğın sevdiğine yazdığı ya da aşk ilişkileriyle ilgili mektup biçiminde kaleme

---

⁴⁰ Albert R. Baca, "Ovid's Claim to Originality and Heroides 1," **American Philological Association**, The John Hopkins University Press, 1969, s. 1-10.

⁴¹ Yunan araştırmacı. **Peri Hermeneias** eserinde (olasılıkla İ.S. I. yüzyıl) peripatetik öğretimini anlatır, kelime seçimini ve bunları kullanma şeklini, tarzın dört tipini, mektup sanatını tartışır. Jacobson, **a.g.e.**, s. 335 ve Sarah Lindheim, **Mail and Female, Epistolary Narrative and Desire in Ovid's Heroides**, The United State of America, The University of Wisconsin Press, 2003, s. 19-22.

⁴² Aulus Gellius, **Noctes Atticae**, xviii. 8

⁴³ Cicero, **Epistulae ad Atticum**, xiii. 6,4

alınmış erotik **elegia** şiirleridir. Sonraki **elegia** şairlerinden Lygdamus'un beşinci şiiri bir mektuptur. Sulcipia aşk mektupları yazar. Propertius mektup şeklini birkaç şiirinde etkili bir biçimde kullanır. Birinci kitabının on birinci şiirinin Cynthia'ya gönderilen bir mektup olduğu düşünülebilir. Bu şiir ders veren ifadeleri, retorik soruları, cansız nesnelere karşı söylenen sözleri, yapılanların savunulup korunması, geçmişin anlatılması bakımından **Heroides**'le benzerlikler taşır. Propertius'un dikkate değer bir başka şiiri dördüncü kitabın üçüncü şiiridir. Şiir **elegia** vezniyle dizeler halinde Arethusa isimli bir kadının uzaktaki sevgilisi Lycotas'a yazdığı bir mektuptur. Arethusa'nın sevdiğinden ayrı kalmış ve ona mektup yazan bir kadın olmaktan başka bir niteliği yoktur; **Heroides**'teki herhangi bir kadın kahraman Arethusa'dan çok daha fazla özelliklere sahiptir.

İ.Ö. 20 yılında Horatius'un **Epistulae** eserinin ilk kitabının basımıyla şiir şeklindeki mektuplar edebi bir türe dönüşmüş olur. Eserin ikinci kitabı **Heroides**'ten sonra basılır; bu mektuplar **Heroides**'ten farklı olarak heksametron vezniyle yazılmış gerçek kişilere hitap eden, insan yaşamı, belli konularla ilgili fikirleri, zamanın edebiyat eleştirisini içeren mektuplardır.⁴⁴

Heroides sadece hayali mektuplardan değil, aşk mektuplarından oluşan bir eserdir; aşk kavramı hem kullanılan vezne (**elegia**), hem de içeriğe (aşk ilişkileri) yansır. Quintilianus'un "*elegia quoque Graecos provocamus: elegia*'da da Yunanlara meydan okuduk."⁴⁵ sözü Latin edebiyatının **elegia** türünde ulaştığı yüksek seviyeden dolayı duyulan gururun ispatıdır.⁴⁶ **Elegia** veznini kullanan Romalı ilk şair Catullus iken, Cornelius Gallus'un zamanımıza ulaşmamış dört kitaplık **Amores** eseri Latin aşk **elegia**'sını başlatır. Ovidius bu şairler arasında kendisinin en genci olduğunu belirtir.⁴⁷

Roma'da, öznel özelliğiyle aşk şiiri anlamına gelen **elegia** en üst seviyesine İ.Ö. I. yüzyılın ikinci yarısında ulaşır. Yunan edebiyatında, daktylik heksametron ve pentametron'dan meydana gelmiş, iki dizeden oluşan beyitlerle yazılan şiir anlamına gelen **elegia**'ya çoğunlukla kavalla eşlik edilir, böylece **cithara**'yla söylenen

---

⁴⁴ Elizabeth Hazelton Haight, **The Romance in the Latin Elegiac Poets**, Newyork, Longmans, Green and Co., 1932, s.177-178.

⁴⁵ Quintilianus, **a.g.e.**, x. 1. 93; aynı paragrafta Quintilianus türün en iyi temsilcilerinin Gallus, Tibullus, Propertius ve Ovidius olduğunu söyler.

⁴⁶ Quintilianus, **a.g.e.**, x. 1. 93.

⁴⁷ Ovidius, **Tristia**, iv. 10. 51-54

epos'tan ve **lyra** ya da **barbitos**'la söylenen lirik şiirden tamamen ayrılır; sözü edilen türler arasında sadece **elegia** iki icracıya gereksinim duyar.⁴⁸ Aslen Ionia'dan İ.Ö. VII. yüzyılda yayılmaya başlayan **elegia** şiiri, hem özel, hem de kamu hayatıyla ilgili çeşitli olaylar için kullanılır. Tarih bakımından **elegia** İ.Ö. VII. yüzyılda Ephesus'lu Callinus ve Tyrtaeus ile başlatılır. Callinus'un ve Tyrtaeus'un, siyasi **elegia**'ların yaratıcıları olarak kabul edilmelerinin yanında, Colophon'lu Mimnermus da (İ.Ö. VII. yy sonları) duygusal **elegia**'nın kurucusu sayılır. Erken dönemde **elegia** türünde eser veren diğer şairler arasında Solon, Theognis, Phocylides, Archilochus, Colophon'lu Antimachus da bulunur.

Tüm bunlar Latin **elegia**'sının kökeni bakımından önemlidir. Latin **elegia**'sının doğrudan doğruya Helenistik **elegia**'sından türediği fikri genel olarak kabul görmez; tersine Yunan epigramlarının gelişip büyümüş hali olduğunu kabul edilir.⁴⁹ Epigramların etkisi açıktır ancak bu etkinin türün tamamına mal edilmesi hatalı olacağı gibi, özellikle Latin **elegia**'sının öznelliğini aydınlatmaya ve aynı zamanda mitosların işlevini ve varlığını açıklamaya yetmez. Latin **elegia**'sının öznelliği ayırt edici bir özellik de olsa, bu özelliğin erken ya da İskenderiye dönemine ait Yunan **elegia**'sında tümden olmadığı düşünülmemelidir.

Elegia bir aşk şiiridir, çünkü **elegia** şairi için aşk, tek ve mutlak deneyimdir, kendisinin varlık nedeni ve anlamıdır. Aşk, şairin seçtiği mükemmel bir yaşam şeklidir (**aristos bios**). Kendini aşka adayan şairin yaşamı kaprisli ve sadakatsiz sevgilisine (**domina**), kölelik (**servitium**) olarak betimlenir. Şairin sevgiliyle kurduğu ilişki arada bir sevinçten ama çokça kederden oluşur. Aşığın ihanet etmenin ve onu kıskandırmanın yanında, sevgili kendini şaire zorla teslim eder; sevgilisinin kapısı önünde onun zalimliğine feryat eden reddedilmiş aşığın en ayırt edici özelliği de (**paraklausithyron**) budur. Şair onulmaz biçimde tutkuyla yanarken, kendini acıya bırakır, duyduğu kederin tadını çıkarır; zayıf da olsa isyan eder. Bu isyan **renuntiatio amoris**'tir (aşkın ilanı). Şiddetli duygular ve süregelen hayal kırıklıkları şairin deneyimlerini mitosun o kusursuz dünyasında ya da altın

---

⁴⁸ **Elegos** sözü 'yas', 'yas şarkısı' anlamında kullanılır, bkz. Euripides, **Troades**, 119. Sözcüğün, Phrygia kökenli bir isim ya da başka bir doğu dilinde, şiirlerin yüksek sesle okunması sırasında buna eşlik eden flüte verilen ad olduğu öne sürülürken, kökeni tam olarak bilinmemektedir.

⁴⁹ Conte, **a.g.e.**, s. 321-24.

çağın o mutlu saflığı içinde tasarlamasına neden olur. Yaşadıklarını edebiyatın destansı aşklarına benzeterek göklere çıkartır, bir başka deyişle onları tamamen tatmin olmuş ideal bir dünyaya aktarır. Aykırı bir aşka, tutkuya hapsolan şair düşmüş ve dağınık bir hayat sürer (**nequitia**). **Civis** (yurttaş) olarak görevlerini kabul etmez, savaşın değil ama aşkın kahramanı olur. Açıkça geleneğin kurulu değerlerine yani **mos maiorum**'a karşı gelen **elegia**'nın gelenekleri kendi dünyasına aktararak nasıl uygun hale getirdiğini görmek dikkat çekicidir. Özellikle Propertius, toplum içindeki saygın kadınlarla değil, kurumsal olarak uygunsuz da olsa, yalnızca hayat kadınları ya da 'özgür' kadınları içine alan aşk ilişkilerini bir evlilik ilişkisi gibi anlatır ve böylece bu ilişkiler **fides**'le (güven) bağlanılan, **pudicitia**'yla (iffet) korunan ilişkiler olur. Sergüzeşt bir hayat süren **elegia** şairi için aşkın itici gücü ile şiir yazmak özdeştir. Aşık şairin yaşadıklarıyla üretilen ve onun yaşamına benzeyen şiir, aynı zamanda bir kur yapma aracı olarak da hizmet eder;⁵⁰ şiir sevgiliye ün ve ölümsüz bir onur vaat eder.

Ovidius'un **Heroides**'i hangi tarihte yazdığı sorusu kesin biçimde yanıtlanamayan bir soru olarak süregelir. Karşılıksız (I-XV) ve karşılıklı mektuplar (XVI-XXI) farklı dönemlerde yazılmıştır. Karşılıksız mektupların (I-XV) ne zaman yazıldığına dair tam tarih verilemese de, genel olarak, ya İ.Ö. 15'ten önce **Amores**'le birlikte ya da İ.Ö. 10 ile 3 yılları arasında yazıldığı kabul edilir. Karşılıklı mektuplar (XVI-XXI) ise, Ovidius sürgüne gitmeden kısa bir süre önce yani İ.S. 4-8 yılları arasında yazılmış olmalıdır. **Heroides**'in yazılış tarihinin tespiti **Amores** eseriyle ilgili ortaya çıkan sorunların çözümüyle birebir bağlantılıdır. Çünkü Ovidius **Amores**, II. 18'de⁵¹ **Heroides**'ten ayrıntısıyla bahseder; dolayısıyla **Amores**'in ne

⁵⁰ Tibullus, ii. 4. 14

⁵¹ **Amores**, ii. 18. 19-34 : "*Quod licet, aut artes teneri profitemur Amoris-/ ei mihi, praeceptis urgeor ipse meis!-/ aut, quod Penelopes verbis reddatur Ulixi,/ scribimus et lacrimas, Phylli relictas, tuas,/ quod Paris et Macareus et quod male gratis Iason/ Hippolytique parens Hippolytusque legant,/ quodque tenens strictum Dido miserabilis ense/ dicat et Aoniae Lesbias amata lyrae./ Quam cito de toto rediit meo orbe Sabinus/ scripta diversis rettulit ille locis!/ candida Penelope signum cognovit Ulixis;/ legit ab Hippolyto scripta noverca suo./ Iam pius Aeneas miserae rescripsit Elissae,/ quodque legat Phyllis, si modo vivit, adest./ Tristis ad Hypsiplen ab Iasone littera venit:/ det votam Phoebos Lesbias amata lyram.* : Yapabildiğimi yapıyorum, ya şehvetli aşk sanatını anlatıyorum-/ Vah bana, öğrettiklerim tuzağa düşürdü beni!-/ Ya da Penelope'nin Ulixes'e göndereceği sözleri yazıyorum;/ Ve terk ettiğin için senin gözyaşlarını Phyllis/ Paris'in, Macareus'un ve nankör Iason'un / Hippolytus'un ve babasının okuyacaklarını,/ Kılıcını çekmiş zavallı Dido'nun söyleyeceklerini/ Ve Lesbos'lunun Aonia lirine duyduğu aşkı./ Sabinus'um nasıl da onca yoldan gelip/ Uzak yerlere yazdıklarını gönderdi!/ İffetli Penelope Ulixes'in mührünü hemen tanıdı;/

zaman yazıldığıının tespit edilmesi, **Heroides**'in de yazılış tarihini belirlenmesi bakımından büyük önem taşır.

Amores'in iki kopyası bulunur, birinci kopya beş kitap, ikincisi ise üç kitaptan oluşur. Yanıtlanması gereken soru birinci kopyada olmayan şiirlerin, ikinci kopyada yer alıp almadığıdır. Ovidius ikinci kopyanın daha kısa olduğu söyler yani bazı şiirlerini yayımlamıştır, ama bunlara herhangi ekleme yapıp yapmadığı konusunda herhangi bir bilgi vermez.

Ars Amatoria, III. 343-44'de geçen "*deve tribus libris, titulo quos signat Amorum, / elige quod docili molliter ore legas, : yumuşak sesle tatlı tatlı okuyacağın şeyi, Amores* adıyla basılan üç kitaplık yazıtımdan seç," **Amores**'in ikinci kopyası ve **Heroides** ile ilgili sorunlara son noktayı koyacak olsa da, **tribus**'un el yazmalarında doğru okunmadığı iddia edilir. Elyazmalarındaki **tribus** okuması doğruysa, Ovidius **Amores**'in ikinci kopyasını İ.Ö.1 ila İ.S. 1 yıllarından önce yapmış olmalıdır; değilse, birinci kopya bu tarihten önce olmalıdır, ancak bu defa da ikinci kopyanın İ.Ö. 1-İ.S.1 tarihlerinde olduğu ispat edilemez.

Çözülmesi gereken bir başka soru, **Amores**, II. 18'in 19. dizesinde yer alan **artes Amoris**'in **Ars Amatoria** eserini mi yoksa **Amores**'i mi kastettiği ile ilgilidir. Eğer **artes Amoris Ars Amatoria**'yı kast ediyorsa, şiir yüzyılın sonunda yazılmış olmalıdır; ya **Amores**'in ikinci kopyasına eklenen yeni bir şiirdir ya da **Amores**'in ilk kopyası daha geç bir zamanda yapılmıştır. Ancak **artes Amoris**'le **Amores** eseri kastediliyorsa, en azından **Heroides**'in bir kısmının bu şiirden önce yazıldığı açıklığa kavuşur ancak bu şiirin birinci kopyada bulunup bulunmadığıyla ilgili soruya cevap vermez.

Bir diğer soru, **Tristia**, IV. 10. 57-60'da⁵² '**carmina iuvenalia**'nın (gençlik şiirleri) **Amores**'e mi yoksa Ovidius'un bilmediğimiz erken çalışmalarına mı gönderme yaptığıyla ilgilidir.

Hippolytus'unun yazdıklarını üvey annesi okudu./ Sadık Aeneas zavallı Elissa'ya cevabını gönderdi./ Hala hayattaysa, Phyllis'in okuyacağı mektup yanında./ Iason'un mektubu kederli Hypsipyle'a ulaştı./ Lesbos'un kızı, aşkına karşılık lirini Phoebus'una adasın artık."

⁵² "*carmina cum primum populo iuvenalia legi, / barba resecta mihi bisve semel fuit. / moverat ingenium totam cantata per Urbem / nomine non vero dicta Corinna mihi. : gençlik zamanımın şiirlerini halkın önünde ilk kez okuduğumda, / sakalımı bir ya da iki kez traş etmişim. / gerçek isminin bu olmadığını bildiğim / ama benim Corinna dediğim kadın, / adı bütün kentte yankılanırken, yaratıcılığımı körükledi."*

Kanıtlar yetersiz ve tartışmaya açık da olsa, eserin bütününe değil, ancak **Amores**'teki şiirleri tek tek incelemek durumu bir dereceye kadar aydınlatmaya yardımcı olabilir. **Amores**, III. 9 Tibullus'un ölümünün ardından kısa bir süre sonra yazılmıştır. Genel olarak, Tibullus'un ölüm tarihinin, Domitius Marsus'un⁵³ Epigram'ı esas alınarak, İ.Ö. 19 yılı olduğu kabul edilir. Ovidius bu şiiri Tibullus'un ölümünden sonra bir yıl içinde yazmış olmalıdır, yani İ.Ö. 19 ya da 18 yılında. **Amores**, I. 14 Sugambri yenilgisinden bahseder ki bu, şiiri itiraz edilemez biçimde İ.Ö. 16 ve sonrasına tarihlenir.⁵⁴ Ovidius'un verdiği şairlerin listesiyle **Amores**, I. 15'i İ.Ö. 19 ila 8 yılları arasına tarihlenmek uygun bir varsayım olur. Şiir hayatta oldukları için Propertius ve Horatius'tan bahsetmezken, öldükleri için Vergilius ve Tibullus'tan söz eder ki bu da şiirin İ.Ö. 19'dan sonra yazıldığını gösterir. Propertius'un kesin ölüm tarihi bilinmediğinden, şiirin yazılış tarihinin en son Horatius'un ölüm tarihi yani İ.Ö. 8 yılı olduğu düşünülebilir.

Amores, II. 18'in 19. dizesinde **artes Amoris**'in **Ars Amatoria** eserini kastetmediğini varsayarak tüm bu bilgileri bir araya getirirsek: Ovidius'un Corinna ile ilgili dolayısıyla da **Amores**'le ilgili şiirlerin bazılarını İ.Ö. 25 civarında yazmaya başladığını ve en azından İ.Ö. 16 yılına kadar bu eserin üzerinde çalıştığını söyleyebiliriz. **Amores**, I. 15, İ.Ö. 8 yılını eserin yazılış tarihine sınır da koysa, tek bir şiirin tüm eserin yazılış süresini sınırladığı varsayılabilir.

Amores, II. 18'de, **Heroides**'ten bahsedilmesi eserin tamamlanmış olduğunun göstergesidir. Bahsedilen ilk mektubun Penelope'ye, sonuncusunun ise Sappho'ya ait olması, Ovidius'un eseri son şekliyle ifşa ettiğine dair güvenilir bir işaretir.

Heroides'teki karşılıksız mektuplar (I-XV) Vergilius'un **Aeneis** destanından örneklerle doludur ki bu Ovidius'un eseri iyi bildiğini kanıtlar. Eser Vergilius İ.Ö. 19'da öldükten sonra basılmıştır. **Heroides**'in önemli bir bölümünün İ.Ö. 18 ya da 17'den önce yazılmış olması olası değildir. İ.Ö. 19'dan önce Ovidius'un Vergilius

---

⁵³ Domitius Marsus Latin şairi, Vergilius ve Tibullus'un arkadaşı ve Horatius'un çağdaşıdır. Acıticı sözlerinden dolayı **Cicuta** adı verilen epigramların ve Tibullus'un ölümüyle ilgili güzel bir mezar kitabesinin yazarıdır. Conte, **a.g.e.**, s. 426.

⁵⁴ İ.Ö. 25 yılında Galatia'nın ilk valisi, İ.Ö. 21'de konsül olan Romalı komutan Marcus Lollius İ.Ö. 16 yılında Gallia valisiyken Ren nehrinin doğusunda konumlanmış Sugambri, Usipetes ve Tencteri kavimlerine yenilir.

okuması için bir daveti hak ettiğine ya da Vergilius cemiyetinin bir parçası olduğuna inanmak zordur. **Tristia**, IV. 10. 51'de, Ovidius Vergilius'u yalnızca gördüğünü söyler. Bu yüzden **Heroides**'in **Aeneis**'in yayınlanmasından sonra yazıldığı kabul edilmelidir. Ayrıca Ovidius İ.Ö. 25-20 yılları arasında Anadolu ve Sicilya'ya seyahati, kardeşinin ölümü, Atina'da eğitimi gibi özel işleriyle ilgilenir. Bu zaman diliminde büyük olasılıkla Ovidius çok az şiir yazar ve İ.Ö. 20 civarında kendini ciddi olarak **Amores**'e verir.

Ovidius **Amores**, II. 18'deki **artes profiteur amoris** ve bunu takip eden **praeceptis meis** sözcükleriyle eserin didaktik-erotik yapıda bir eser olduğunu ima eder. Ovidius **Ars Amatoria** eserine gönderme yaptığında, kendisinden **praeceptor amoris** (aşk öğretmeni) ya da **amandi** (sevmenin öğretmeni) ve şiirin içeriğinden de **praecepta**⁵⁵ (öğütler) olarak bahseder; **Amores**'te, **Amores**, II. 18 hariç, ne **praeceptor** (öğretmen), **praecipio** (öğüt veriyorum), **praeceptum** (öğüt) sözcüklerini kullanır, ne de başka bir yerde bu sözcüklerle **Amores**'e gönderme yapar. Son olarak Ovidius tarafından **ars** (sanat) ve **artes** (el kitabı) sözcükleri düzenli olarak **Ars Amatoria** eseri için kullandığı bir gerçektir.⁵⁶

Bu bilgilerin ışığında yaklaşık bir tarih belirlemeye çalışırsak, şu sonuca ulaşabiliriz: **Medea** trajedisi olasılıkla İ.Ö. 12-8 yılları arasında yazılır; **Heroides**'in karşılıksız mektuplarının (I-XV'in) yazılışı İ.Ö.10-3 tarihlerine rastlar. Ovidius, **Ars Amatoria**'nın I. ve II. kitaplarını yazmaya İ.Ö. 6'da başlar ve İ.Ö.1-İ.S.1'de tamamlar; **Ars Amatoria**'nın III. kitabı, I. ve II. kitaplardan kısa bir süre sonra yayınlanır. **Remedia Amoris** İ.S. 1 yılında, **Amores**'in ikinci kopyası da **Remedium Amoris**'in yayınlanmasından kısa bir süre sonra gerçekleşir; **Heroides**'in karşılıklı mektupları (XVI-XXI) muhtemelen yeniçağın ilk yıllarında yazılmış olmalıdır. Karşılıksız mektupları (I-XV) İ.Ö. 10-3 tarihleri arasına yerleştirmenin belli bazı yararları olabilir: **Ars Amatoria** ve **Remedia Amoris** **Heroides**'teki kahramanlara ve mitoslara göndermelerle doludur. **Ars Amatoria** **Heroides**'le insan ruhu ve mitoloji dünyası konusunda aynı pastadan pay alır. XVI ve XVII mektuplarda yer alan Paris ve Helene'nin yazışmaları adeta **Ars Amatoria**'nın uygulaması gibidir.

⁵⁵ **praeceptor amoris**: **Ars Amatoria**, ii. 497; **praeceptor amandi**: **Ars Amatoria**, ii. 161; **praecepta**: **Ars Amatoria**, ii. 745.

⁵⁶ En iyi örnek **Remedia Amoris**, 487 olacaktır: "*Quaeris, ubi invenias? artes tu perlege nostras. : neredede bulacağını mı soruyorsun? El kitabımı baştan sona dikkatle oku.*"

Ayrıca bu sıra, **Heroides**'in birinci ve ikinci basımlarını birbirine daha yakınlaştırır. Akla uygun olan da budur çünkü Ovidius Sabinus'un cevap mektuplarından, aşıkların karşılıklı yazdıkları mektuplar fikrini aldıysa, bunları yazmak için çok uzun süre beklememiştir.

Ovidius'un gençlik dönemine ait şiirlerin tarihlenmesi olasılıklarla ilerleyebilecek bir çalışmadır. Olasılık gerçek değildir ancak bu konuda izlenebilecek tek yoldur.

Ovidius, **Amores**'in ikinci kitabındaki on sekizinci **elegia**'sında, kendisi gibi şair olan ve o dönem destan yazan dostu Macer'e hitap eder ve dostuna bir trajedi yazmaya uğraştığını fakat aşk **elegia**'sı yazmaya mecbur kaldığını itiraf edip yazdığı şiirin kahramanlarını listeler.⁵⁷ Şiirde bahsedilen dokuz mektup, **Heroides**'i oluşturan şiirlerin bir bölümüdür. Kalan on iki mektuptan bahsedilmemesi, eserdeki tüm mektupların Ovidius tarafından yazılıp yazılmadığı sorununu ortaya çıkarırken, Sappho'nun Phaon'a yazdığı mektuba tekabül eden 26. ve 34. dizelerin el yazmalarında düzeltmeye maruz kaldığının düşünülmesi var olan sorunu daha da karmaşık hale getirmiştir. Yine de **Amores**, II. 18, en az dokuz mektubun Ovidius tarafından yazıldığını teyit eder, bunlar Penelope'nin (I), Phyllis'in (II), Oenone'nin (V), Canace'nin (XI), Hypsipyle'nin (VI) ve/veya Medea'nın (XII) (her ikisi de Iason'a yazarlar), Ariadne'nin (X), Phaedra'nın (IV), Dido'nun (VII) ve Sappho'nun (XV) mektuplarıdır. **Amores**, II. 18'in 26. ve 34. dizeleri Sappho'nun yazdığı mektuba gönderme yapsa da, mektubun güvenilir olmadığını savunanlar bu iki dizeyi de geçersiz sayarlar. Örneğin; R.J. Tarrant, **Heroides**'te Sappho'ya ait XV. mektubu Ovidius yazmadıysa, **Amores**, II. 18'deki 26. ve 34. dizelerin düzeltmeye tabi tutulduğu ihtimali üzerinde durur.⁵⁸

Amores, II. 18'de bulunmayan mektupların Ovidius'a ait olup olmadığı tartışması 1848 yılında Karl Lachmann'la birlikte başlar. Tüm mektuplardan bahsedilmemesi onların Ovidius tarafından yazılmadığını ispatlamayabilir; bunun yanında şiirlerde istisna oluşturan özellikler adı bilinmeyen bir taklitçiyi işaret edecek kadar önemli olabilir. **Amores**'te verilen liste Helenistik dönem şiir

⁵⁷ **Amores**, ii. 18. 13-16 ve 19-26.

⁵⁸ Peter E. Knox , "Ovid's Medea and The Authenticity of Heroides 12," **Harvard Studies in Classical Philology**, Vol.90, 1986, s. 207.

kataloguna ait bir özellik olsa da, listenin, en azından edebi anlamda, bir katalog olmadığı açıktır.⁵⁹ **Amores**, II. 18'deki 'katalog' Ovidius'un diğer eserlerindeki 'katalog'lardan farklıdır, örneğin; **Metamorphoses**, III. 206-225'teki avcı köpekler ya da **Tristia**, V. 5. 49-60'taki sadık kadınlar gibi. Ovidius'un kendi şiirlerini içeren bu liste Helenistik kütüphane katalogları ile ortaklık taşır. Yazarın kendi eserlerine müracaat etmesi **sphragis** (doğruluğunun ispat edilmesi) olarak bilinir; özgünlük ve yetkinliğe işaret eder. Her halükarda bu liste ne **Heroides**'in gerçekliğine engel olur, ne de Ovidius'un hepsini yazdığını kanıtlayabilir.

Eserin tamamı için olmasa da, özellikle 15. yüzyılda, XV. mektubun Ovidius tarafından yazılıp yazılmadığı konusu tartışma konusu olur ve eser uzun süre bu mektup dahil edilmeden okunur. XV. mektupla ilgili tartışmanın dayandığı noktalardan biri, diğer mektupların tersine Sappho'nun mitolojik bir kahraman değil, ama tarihi bir kişilik olması ve görece olarak kendinden daha düşük seviyede bulunan bir adama mektup yazmasıdır.⁶⁰ Bugün, Sappho'ya ait XV. mektubun Ovidius tarafından yazıldığına dair görüş birliği bulunur; ancak mektubun içeriği itibarıyla **Heroides**'e dahil edilemeyeceği ifade edilir.⁶¹

Sadece XV. mektubun değil, IX. (Deianira-Hercules) ve ikinci grupta yer alan karşılıklı mektupların da Ovidius'un yazmadığı iddia edilmiştir. IX. mektupla ilgili şüpheler, genel olarak şiirin eserdeki diğer şiirlere göre ve Ovidius'un diğer eserlerine göre nitelik bakımından daha düşük seviyede olmasından kaynaklanır.⁶² Karşılıklı mektuplarda da, özellikle Paris'in Helene'ye yazdığı XVI. 39-144 ve Cydippe'nin Acontius'a yazdığı XXI. 15-250, vezin ve üslup düzensizliklerini, anlatımdaki zayıflık ve noksanlığı delil olarak gösterilir.⁶³

Amores eserinde **Heroides**'ten bahsedip, ilk şüpheleri uyandıran, eserin özgünlüğü ile ilgili tartışmaları başlatan yine Ovidius'un kendisi olmuştur.⁶⁴

---

⁵⁹ Destan şiirinin bir özelliği olan katalog Homerus'un 'gemi katalogu'ndan gelir (Homerus, **Ilias**, ii. 484-877) ve bu tarz listelerin kullanımı destanın kabul edilen bir özelliği haline gelir.

⁶⁰ Ovid, **Heroides**, Çev. Harold Isbell, Great Britain, Penguin Books, 1990, s. 16.

⁶¹ Albert R. Baca, "Ovid's Epistle from Sappho to Phaon (Heroides 15)," **American Philological Association**, Vol. 102, 1971, s. 29-38.

⁶² D. W. T. C. Vessey, "Notes on Ovid, Heroides 9," **The Classical Quarterly: New Series**, Vol. 19, No: 2, Kasım 1969, s. 349.

⁶³ Peter E. Knox, **The Heroides: Elegiac Voices**, Brill's Companion to Ovid, Ed. Barbara Weiden Boyd, Leiden, Netherlands, Brill, 2002, s. 121.

⁶⁴ Jacobson, **a.g.e.**, s. 302.

Heroides'in belli başlı elyazmaları şunlardır:

1. Codex Parisianus 8242, 11. yüzyıl: Önceleri Puteanus olarak adlandırılan bu yazma, 12. yüzyılda düzeltilmiş (**recensio**) ve konunun uzmanlarınca en iyi elyazması olarak kabul edilmiştir. **Heroides** ve **Amores** bir takım eksiklikler de olsa bu yazmada bir arada bulunur. **Heroides**'te bulunan eksikler sırasıyla I; II, 1-13; IV, 48-103; V, 97 ve sonrası; VI, 1-49; XV, 39-142; XX, 176 ve sonrası.
2. Codex Guelferbytanus, 12. yüzyıl: 13. yüzyılda düzeltilmiş; önceki yazmaya oranla daha az değerli olarak görülmüştür. XVII-XX mektuplar neredeyse okunmamaktadır.
3. Codex Etonensis, 11. yüzyıl: Parisinus'a göre değerlendirildiğinde, fazlasıyla eksiklikler içerir. Bu yazma **Heroides**'in VII, 157'e kadar olan dizelerini kapsar.
4. Schedae Vindobonenses, 12. yüzyıl: Yazmada **Heroides**'in XV. mektubu hariç, X-XX. mektuplarının kimi dizeleri vardır. Bu dizeler, çoğunlukla Parisinus'u doğrulamak için kullanılır.
5. Codex Francofurtanus, 13.yüzyıl: XV. mektup için en yetkin elyazmasıdır.
6. Kapsamlı değişimler geçirmiş 13. , 14. ve 15. yüzyıllara ait elyazmaları.
7. Maximus Planudes'in Yunan çevirisi, 13. yüzyılın son yarısı: Bu çeviri Parisinus'a benzeyen Latince bir elyazmasından yapılmıştır ve Parisinus'ta bulunan eksik kısımları düzeltme olanağı verdiği için, hayli değer taşır.⁶⁵

Ovidius'un iki önemli edisyonu 1471 yılında biri Roma, diğeri Bologna'da bağımsız metinler halinde ortaya çıktı. 1491 yılında Venedik edisyonu Vossius'un yorumuyla basıldı. Yakın zamana ait en önemli edisyon 1898 yılında Oxford'ta Arthur Palmer'a aittir. Planudes'in Yunan çevirisini ihtiva eder. 1897'de Palmer'ın ölümünden kısa bir süre önce eseri tamamlama işini üstlenen Louis C.Purser giriş ve yorum kısmının belli bir bölümünü düzenledi. Postgate'in Corpus Poetarum Latinorum, Vol. I, 1894'de yer alan metin de Palmer'ındır.⁶⁶

Heroides'in diğ er bazı edisyon ve eleştirel yorumları aşağıdaki gibidir:

⁶⁵ Ovid, **Heroides. Amores**, Çev. Grant Showerman, Ed. G.P. Goold, London, Loeb Classical Library, 2002, s. 5-6.

⁶⁶ Ovid, **Heroides. Amores**, Çev. Grant Showerman, Ed. G.P. Goold, London, Loeb Classical Library, 2002, s. 6.

A. Heinsius, Amsterdam, 1661; Bentley, 1662-1742; Heinsius-Burmann, Amsterdam, 1727; Van Lennep, Amsterdam, 1809; Loers, Cologne, 1829; Madvig, *Emendationes Latinae*, 1873; Merkel, 1876; Shuckburgh, onüç mektup, Londra, 1879, 1885 yılında düzeltildi; Sedlmayer, Vienna, 1886; Ehwald, Merkel edisyonu, 1888; Housman, eleştiri notları, *Classical Review*. 1897; Grant Showerman, Loeb Classical Library, 1914.

I. HEROIDES’TE MEKTUP YAZARI HAYALİ KADINLARIN MİTOLOJİK KİMLİĞİ

Antikçağ edebiyatı eserlerinde sıkça gönderimde bulunulan mitolojinin bu ünlü kadın kahramanlarının genel olarak kabul görmüş kimliklerinin, sevdikleri adamlarla olan ilişkilerinin ve içinde buldukları şartların anlatımı, onları mektup yazmaya iten nedenleri ve **Heroides**’e yansıyan karakter özelliklerini anlamamız bakımından önemlidir. Bu yüzden, bu bölümde kadın kahramanların mitolojik öyküleri ayrıntısıyla ele alınmıştır.

İlk mektubun yazarı, Ulixes’in sadık eşi olarak edebiyatçıların sıkça gönderimde bulunduğu PENELOPE¹ (Bkz. Resim 1) Icarius’un² kızıdır. Helene’nin evleneceği kişiyi seçtikten sonra, taliplerin olası itirazlarını önlemek için onları bir yeminle bağlamayı öğütleyen Ulixes’i ödüllendirmek isteyen Icarius’un kardeşi Tyndareus, onun Penelope ile evlenebilmesi için bir koşu yarışı düzenleyip Ulixes’in birinci gelmesini sağlar. Icarius da kızını, kahramana vermeyi kabul eder.³ Evlendikten sonra, babası Icarius’un Sparta’da kalmaları için yalvarmasına ve kızından eşi ile kendisi arasında bir seçim yapmasını istemesine rağmen, Penelope kocasıyla birlikte Ithaca’ya giderek eşine olan bağlılığının ilk kanıtını da göstermiş olur.⁴ Çocukları Telemachus henüz bebekken, Troia Savaşı başlar.⁵ Ulixes, on yıl süren Troia Savaşının ardından, bir on yıl da denizlerde oyalanır. Her şeye rağmen, Penelope Ulixes’e sadık kalır ve onu sabırla bekler. Ulixes’in yokluğunu fırsat bilen gençler Penelope ile evlenmek isterler ve hatta Ulixes’in sarayına yerleşip şölenler düzenlerler ki Penelope iflasa sürüklenip dayanamaz hale gelsin. Bunun üzerine Penelope hileye başvurur; Ulixes’in münzevi bir hayat süren babası Laertes’in kefenini dokumayı bitirdiği gün içlerinden biriyle evlenmeye söz verir ama bu arada,

---

¹ Anlatılanlara göre başlangıçta ismi Arnaia ya da Arnacia olan Penelope, babası Icarius’un emriyle Nauplius tarafından denize bırakılır. Ama mor çizgili bir grup ördek onu sudan çıkarıp besler ve yeniden kıyıya bırakır. Yaşanılan bu mucize karşısında şaşırın baba Icarius ve anne Periboia bebeğe merhamet ederler. Bu olaydan sonra Arnaia’ya ‘ördek’ anlamına gelen Penelope ismi verilir, Apollodorus iii. 10. 6 ve 9; Pausanias iii. 12. 2.

² Tyndareus’un kardeşi ve özellikle Penelope’nin babası olarak bilinen mitolojik kişilik. Bkz. Azra Erhat, **Mitoloji Sözlüğü**, 10.bs., İstanbul, Remzi Kitabevi, Kasım 2001, s. 153.

³ Apollodorus, iii. 10. 6 ve 9; Pausanias, iii. 12. 2.

⁴ Pausanias, iii. 20. 2.

⁵ Homerus, **Odysseia**, xi. 447-48.

gündüz dokuduğu dokumayı gece sökerek talipleri oyalar.⁶ Üç yıl sonra, bir hizmetçisinin ihanetine uğrar ve artık bu şekilde zaman kazanması mümkün olmaz. Ulixes dilenci kılığında Ithaca'ya döner, ama kendini Penelope'ye tanıtmaz. Taliplerle mücadelesi sırasında da Penelope derin bir uykudadır. Ancak bundan sonra, Ulixes adını söyleyince, önce tereddüt eden Penelope sonunda kocasını tanır.⁷ **Heroides**'teki mektubu, herkes Troia savaşından döndüğü halde hala evine dönmeyen Ulixes'i evine dönmesi için ikna etmeye yönelik yakınmalarını ve korkularını içerir.

İkinci mektubun kadın kahramanı PHYLLIS (Bkz. Resim 2), Thracia kralı Lycurgus'un kızıdır.⁸ Theseus ve Phaedra'nın oğlu olan Demophoon Troia Savaşından dönüşü sırasında gemisi Thracia'ya kıyılarına vurunca, ülkenin kralı Lycurgus tarafından konuk edilir. Kralın kızı Phyllis Demophoon'a aşık olur; Demophoon ona evlenme sözü verir, ama belli bir zaman sonra geleceğine yemin ederek Atina'ya doğru yola çıkar. Aradan zaman geçer, geri dönüş için Demophoon'un söz verdiği zaman gelir, ama Demophoon gelmez. Bu arada Phyllis sevgilisinin gemisinin gelip gelmediğini öğrenmek için sürekli sahile inip durur, ama nafile. Sevdiği insana tekrar kavuşma umudunu tamamıyla yitirince, kendini asar. Öte yandan, Phyllis'in, yaprakları olmayan bir ağaca, bir badem ağacına dönüştüğü, Demophoon'un genç kızın ölümünden sonra Thracia'ya geldiği ve onun ağaca dönüştüğünü öğrendiği anlatılır.⁹ Bu anlatımda, Demophoon meyve vermeyen badem ağacına gidip sarılır, ağaç yeşerir ve yaprakları çıkar. Bu yüzden Yunanca yaprak ismine **phylla** denir.¹⁰ **Heroides**'teki mektubu, Demophoon'un dönmeye söz verdiği zamanın geçmesi üzerine düştüğü çaresizliği, çektiği acıları, unutulma korkusunu ve canına kıymak için yaptığı planları içerir.

Üçüncü mektubun hayali kadını BRISEIS (Bkz. Resim 3), Achilles tarafından talan edilen, Troia'nın yakınındaki Lyrnesos¹¹ kentinin Apollo rahibi Brises'in

⁶ Homerus, **a.g.e.**, xix. 149vd; Propertius, ii. 9. 5.

⁷ Homerus, **a.g.e.**, xxiii. 1-343.

⁸ Thracia'da Edonisliler'in kralı, Dryas'ın oğludur. Bkz. Pierre Grimal, **Mitoloji Sözlüğü Yunan ve Roma**, Çev. Sevgi Tamgüç, İstanbul, Sosyal Yayınlar, 1997, s. 460.

⁹ Servius, **Eclogues**, v. 10, diğer anlatım için Apollodorus, **Epitome**, vi. 16-17 ve Tzetzes ad Lycophron, **Alexandra**, 496.

¹⁰ Pierre Grimal, **a.g.e.**, s. 659.

¹¹ Mysia'da bir kent, Plinius, **Naturalis Historia**, v. 122.

kızıdır ve yine Achilles tarafından öldürülen Mynes'in karısıdır. Briseis'in doğduğu toprakları, ailesini, ocağını yerle bir eden Achilles, en sonunda onu da alıp götürür;¹² evi başına yıkılan babası Brises ise kendini asar. Ama zaman içinde, Briseis, Achilles'in göz bebeği olur, şefkatle sevip bağrına bastığı göz bebeği kölesi. O sıra Yunan saflarını kırıp geçiren bir veba illeti baş gösterir. Bunun üzerine kahin Calchas, bu afetin, kızı Chryseis'in kaçırılarak Thebai savaşında ganimet olarak Agamemnon'a verilen rahip Chryses'in yalvarışı üzerine öfkelenen Apollo tarafından verildiğini söyler.¹³ Achilles komutanları toplar ve Agamemnon'u kızı geri vermesi için zorlar. Buna karşılık, Agamemnon da Achilles'in payına düşen Briseis'i geri vermesini şart koyar.

Achilles Patroclus'a çadırına gelen habercilere verilmek üzere Briseis'i getirmesini söyler; can dostunu dinleyen Patroclus da kızı onlara teslim eder.¹⁴ Briseis istemeye istemeye yazgısına boyun eğmek zorunda kalır. Achilles öfke ve üzüntüden çadırına çekilir ve savaşmayı reddeder.¹⁵ Agamemnon, Achilles'in öfkesini yatıştırmak için ona elçiler gönderir, hediyeler sunar, Briseis'i ona geri vermeye söz verir. Achilles Agamemnon'la uzlaşmaya vardığında kabul ettiği tek şey Briseis olur.¹⁶ **Heroides**'teki mektubu, Achilles'in kendisini geri almayacağı, terk edip gideceği korkusunu içerir.

Dördüncü mektubun ünlü yazarı PHAEDRA (Bkz. Resim 4), Girit kralı Minos'un kızı, Ariadne'nin kız kardeşidir. Minos'un oğlu Androgeus Attica sınırları içinde öldürülünce, oğlunun ölümünden Atina halkını sorumlu tutup onlara öfke kusmuştur. Bunun üzerine Atinalılar, kendilerine sürekli lanet yağdıran Minos'un öfkesini dizginlemek amacıyla, onun isteğini yerine getirip her dokuz yılda bir seçilecek yedi genç kız ve yedi delikanlıyı Girit'e yollamayı kabul ederler. Ama bu bir tuzaktır, çünkü Minos'un ülkesine giden bu gençler, sarayda, dar ve dolambaçlı bir **labyrinthus**'ta yaşayan yarı-insan, yarı-boğa karışımı Minotaurus'a¹⁷ yem olurlar. Atina ve Atinalı gençleri bu yazgıdan kurtarmak isteyen Theseus Girit'e doğru yola çıkar. Minos'un kızı Ariadne Theseus'a ilk görüşte aşık olur ve onun

---

¹² Homerus, **Ilias**, ii. 688vd.

¹³ Homerus, **Ilias**, i. 91vd.

¹⁴ Homerus, **Ilias**, i. 345-347.

¹⁵ Homerus, **Ilias**, i. 318vd.

¹⁶ Homerus, **Ilias**, xix. 175-178.

¹⁷ Plutarchus, **Theseus**, 15. 2

dolambaçtan sağ salim çıkması için yardım eder. Minotaurus'un katledilmesinin ardından, Theseus Ariadne'yi ve Atinalı gençleri yanına alarak dönüş yolculuğuna çıkar.¹⁸ Theseus dönüş yolculuğu sırasında uğradıkları Naxos adasında Ariadne'yi bırakıp yola devam eder. Bu ihanete rağmen, Atina ve Girit arasındaki ilişkileri bozmamak adına, Minos'un oğlu Deucalion kız kardeşi Phaedra'yı Theseus'a verir.¹⁹ İşte Phaedra'nın bundan sonra yaşayacağı talihsizlik bu istenmeyen evlilik sonucunda başlar. Bu sırada Theseus Amazon Antiope ile evlidir. Ama bu evliliği hiçe sayıp Phaedra ile evlenmesi, başta Antiope olmak üzere tüm Amazonları deliye döndürür ve Theseus ile Phaedra'nın evlilik şöleni Amazonlar'ın vahşi saldırısına uğrar.²⁰ Phaedra'nın Theseus'tan Acamas ve Demophon adında iki oğlu olur. Theseus'un yakın dostu Perithous'la birlikte Proserpina'yı kaçırmak için yeraltı dünyası Dis'e inip dört yıl ortadan kaybolması sonucunda, yalnızlığın kapkara girdabına sürüklenen Phaedra,²¹ Theseus'un Amazon eşinden olma oğlu Hippolytus'a ümitsizce aşık olur. Anasının vahşi doğasının bütün özelliklerine sahip olan Hippolytus kadınlardan nefret eden, fırsatını bulduğunda, kentten ve uygarlıktan kaçıp doğanın içine sığınan, dağların, vadilerin ve gürül gürül akan derelerin arasında ilkel ama mutlu yaşamı seçen bir gençtir. Bütün merakı avdır, bu yüzden bütün tanrılar, tanrıçalar içinde özellikle Diana'ya büyük bir saygı duyarken, aşk tanrıçası Venus'u hiç sevmez. Venus Hippolytus'a olan kızgınlığını, Phaedra'nın yüreğinde bu genç adama karşı büyük bir aşk ateşi yakarak alır. Phaedra karşılıksız aşkla yanıp tutuşur, ama ne yaparsa yapsın, Hippolytus'un yüreğini yumuşatamaz. Gururunun ayaklar altına alınmasının verdiği müthiş utanç duygusu, sonuçta kadını adeta çılgına çevirir ve intikam hırsıyla acımasız bir plan yapar. Kocası Theseus evine döndüğünde ona, oğlu Hippolytus'un kendisine tecavüze kalkıştığını söyler. Ne yapacağını şaşırarak Theseus, deniz tanrısı atası Neptunus'a yalvarır ve tanrıdan Hippolytus'u yok etmesini ister. Uğradığı haksız suçlama sonucunda evinden kaçan Hippolytus, kayalıklarda çılgın gibi atlarını koştururken, tanrının gazabına uğrar ve atlarıyla birlikte uçurumdan yuvarlanır ve feci şekilde can verir. Hippolytus'un

---

¹⁸ Plutarchus, **a.g.e.**, 19. 1

¹⁹ Diodorus Siculus, iv. 62. 1; Apollodorus, **Epitome**, i. 17-18.

²⁰ Apollodorus, **a.g.e.**, i.17

²¹ Bkz. **Seneca, Hercules, Trojan Women, Phoenician Women, Medea, Phaedra**, Çev. John G. Fitch, Cambridge, Harvard University Press, 2002.

öldüğü haberini alan Phaedra ise kederine ve çektiği vicdan azabına dayanamaz ve kendini öldürür. Phaedra'nın bu iç yakıcı trajedisinin, genel olarak Troezen'de geçtiği kabul edilir.²² **Heroides**'teki mektubu, üvey oğlu Hippolytus'a karşı beslediği tutku dolu aşkının itirafını ve onu bu ilişkiye ikna girişimlerini içerir.

Beşinci mektubun kahramanı OENONE, Irmak-tanrı Cebren'in kızı bir **nympha**'dır. Oenone Ida dağında çobanlık yapan Priamus'un oğlu Paris'e çılgınca aşık olur. Paris güzellik ödülü için yarışan tanrıçalar, Iuno, Athena ve Venus arasında hakemlik yaparken, Venus'un söz verdiği Helene'nin aşkı uğruna Oenone'yi terk eder. Bunun, Troia'nın yok olması anlamına geldiğini bilen Oenone, Paris'i bu kararından vazgeçirmeye boş yere uğraşır. Yine de Paris'e, yaralanırsa mutlaka yanına gelmesini söyler;²³ çünkü bir zamanlar Apollo ona, bekaretinin bedeli olarak hastalıkları bitkilerle iyileştirme yeteneği vermiştir. Troia kuşatmasının son yıllarında, Paris Philoctetes'in attığı bir okla yaralanır.²⁴ İyileşmekten umudunu kesince, Oenone'nin sözünü hatırlar ve kendisini iyileştirmesi için Ida dağına gider, Oenone'ye haberciler gönderir. Ne var ki, terk edildiği için Paris'e hala onmaz bir öfke duyan Oenone, bir zamanlar yanıp tutuştuğu bu adama yardım etmeyi reddeder. Çok geçmeden, intikam hırsına yenilip duygusuzca hareket ettiğinden ötürü pişmanlık duyan Oenone, hazırladığı büyülü ilaçlarıyla birlikte, hala Paris'in hayatta olabileceğini ümit ederek ona koşar. Ama Paris'in öldüğünü öğrenince, üzüntüsünden kendi canına kıyar. Oenone'nin kendini astığını söyleyen öykülerin yanında, Paris'in ölüsünün yakıldığı odun yığınına atlayarak intihar ettiğini anlatan öyküler de vardır.²⁵ **Heroides**'teki mektubu, Paris'le yaşadığı eski mutlu günlerini, rakibi Helene'ye olan öfkesini ve çaresizce o eski günlere dönme arzusunu içerir.

Beşinci mektubun yazarı HYPSPYLYE (Bkz. Resim 5), Lemnos kralı Thoas'ın kızıdır.²⁶ Lemnos kadınları Venus'a gereken saygıyı göstermeyince, tanrıça onlara kızıp cezalandırır ve kadınların etrafa berbat bir koku salmalarına neden olur. Kokudan eşleriyle beraber olamayan kocalar da kadınları yalnız bırakıp, saldırılarla ele geçirdikleri Trakyalı kızlarla gönül eğlendirmeye başlarlar. Adanın kadınları

---

²² Euripides, **Hippolytus**.

²³ **Cypria**, Proclus alıntısı, **Chrestomathia** 1; Apollodorus, iii. 12. 6.

²⁴ Sophocles, **Philoctetes**, 1426.

²⁵ Parthenius, **Erotica pathemata**, 4; Apollodorus, **Bibliotheca**, iii. 12. 6.

²⁶ Lemnos kralı Thoas tanrı Bacchus ile Ariadne'nin oğlu sayılır. Bkz. Erhat, **a.g.e.**, s. 286.

kocalarının kendilerini küçük düşürdüklerini ileri sürüp aldatılmalarının öcünü yaşlı genç demeden bütün erkekleri gözlerini kırpmadan öldürerek alırlar. Sadece Hypsipyle babasını öldürmeye kıyamaz, onu bir tekne içinde denize bırakır, böylece Thoas kurtulmuş olur. Hypsipyle eski kralın kızı olduğu için, onun babasını kurtardığından habersiz olan Lemnoslu kadınlar tarafından adanın kraliçesi seçilir. Altın Postu almak için Colchis'e doğru giden Argonautlar (Argo gemicileri) bu olaydan bir yıl sonra Lemnos'a ulaşırlar.²⁷ Kocalarını öldürdükleri için soylarının kısa sürede içinde yok olup gideceğinden korkan Lemnoslu kadınlar bu seçkin ve kahraman savaşçıların ülkeye girmelerine izin verip onlarla birleşirler. Hypsipyle sadece soyunun devam etmesi için Iason'la birlikte olmaz, aynı zamanda ona aşık da olur. Hypsipyle'nin, Iason'la aşk beraberliğinden iki erkek çocuğu olur: Euneus ve Nebrophonus.²⁸ Argonauta'ların adayı terk edişlerinin ardından, Lemnos kadınları Hypsipyle'nin yemin ettiği halde babası Thoas'ı öldürmediğini öğrenirler.²⁹ İhanet saydıkları bu davranıştan dolayı onu Nemea kralı Lycurgus'a köle olarak satarlar. Hypsipyle'nin iki oğlu kendisini bu kölelikten kurtarıncaya, Lemnos'a geri döner. **Heroides**'teki mektubu, Iason'un vatanına Medea ile geri döndüğünü duyup ihanete uğradığını anlamasını ve bununla ilgili yakınmalarını, Medea'ya yönelttiği öfkesini ve hırsını içerir.

Yedinci hayali mektubun yazarı DIDO (Bkz. Resim 6) ya da Fenike dilindeki adıyla Elissa, Carthago'nun kurucusu ve ilk kraliçesidir.³⁰ Tyre kralı Belus öldüğü zaman krallığını iki çocuğuna, Dido ve erkek kardeşi Pygmalion'a bırakır. Halk, o sırada henüz bir çocuk olmasına rağmen Pygmalion'u kral olarak tanır; Dido da Hercules'in rahibi ve devletin kraldan sonra gelen ikinci güçlü kişisi olan amcası Sychaeus'la evlenir. Gözünü para ve iktidar hırsı bürüyen Pygmalion, Sychaeus'u, servetini ele geçirmek için öldürtür; ama servetini ele geçirmede başarılı olamaz, çünkü kardeşinin işlediği bu cinayetten dehşete kapılan ve kendi yaşamının da tehlikede olduğunu anlayan Dido eşinin servetini gizlice gemilere yükletip, kraldan hoşnut olmayan Tyre'li soylularla birlikte oradan kaçır. Türlü badireler atlattıktan

---

²⁷ Apollonius Rhodius, **Argonautica**, i. 609-909; Apollodorus, **Bibliotheca**, i. 917; Hyginus, **Fabulae**, 15.

²⁸ Homerus, **Ilias**, vii. 468-470.

²⁹ Euripides, **Hypsipyle**.

³⁰ Iustinus, xviii. 4vd.

sonra Afrika sahillerine ulaşan Dido ve yoldaşları buranın yerlileri tarafından dostça karşılanırlar. Yerliler, yerleşebilecekleri bir yer isteyen Dido'ya, ancak bir sığır derisinin kaplayacağı kadar yer almasına izin verirler.³¹ Dido, sığır derisini ince dilimler halinde kesip bunlardan upuzun bir şerit yapar ve oldukça geniş bir toprak parçası elde eder. Böylece kurulan Carthago şehri zaman içinde büyür ve zenginleşir. Aeneas, Troia yerle bir olduktan sonra İtalya'ya doğru çıktığı yolculukta Afrika kıyılarına çıkar ve Carthago şehrine ulaşır. Dido Troialı kahramanı konukseverlikle karşılar ve onu görür görmez aşık olur. Bir av partisi sırasında, fırtına ve doludan kaçan Aeneas ve Dido bir mağaraya sığınır. İçin için Aeneas'a tutkulu bir arzu besleyen Dido, Venus'un isteği ve Iuno'nun kışkırtmasıyla mağarada onunla birlikte olur. Aeneas bütün bir kış Carthago'da kalır. Bunun üzerine Iuppiter, Mercurius'u göndererek Aeneas'a yazgısının Dido'nun yanında kalıp keyif sürmek değil, İtalya topraklarına gidip yeni bir kent kurmak olduğunu hatırlatır ve Carthago'yu derhal terk etmesini emreder. Aeneas bu tanrısal emre çaresiz boyun eğer ve gizlice kaçmaya hazırlanır. Dido Aeneas'ın kendisini gizlice bırakıp gitmek üzere olduğunu öğrenip kahramanın kararından vazgeçmeyeceğini anlayınca, kız kardeşi Anna'ya kocaman bir odun yığını hazırlatır ve Aeneas'ın verdiği kılıcın üzerine atlayıp canına kıyar.³² **Heroides**'teki mektubu, Aeneas'ı yanında kalmaya ikna etmeye yönelik çabalarını ve düştüğü umutsuz durumu içerir.

Sekizinci mektubun hayali kadın yazarı HERMIONE, Menelaus ile Helene'nin tek kızlarıdır. Annesi Helene Paris'le birlikte Troia'ya kaçtığında, Sparta'da kalan Hermione o sırada dokuz yaşında küçücük bir kızdır. Troia Savaşı sırasında, Menelaus kızı Hermione'yi gıyaben Achilles'in oğlu Neoptolemus (Pyrrhus) ile evlendirmeye söz verir.³³ Ancak verilen sözden habersiz olan Hermione'nin büyükbabası Tyndareus, Menelaus'un adına onu kuzeni Orestes³⁴ ile nişanlamıştır bile. Troia Savaşı'nın ardından Orestes nişanlısı Hermione'yi, onun kendisine verilmesini isteyen Neoptolemus'a bırakmak zorunda kalır. Hermione Orestes'le Neoptolemus arasında bir rekabet konusu haline gelir. Hermione ile

---

³¹ Servius, **ad Vergilium, Aeneis**, i. 367.

³² Vergilius, **Aeneis**, i ve iv.

³³ Homerus, **Odyseia**, iv. 4vd.

³⁴ Agamemnon ile Clytaimnestra'nın oğlu olan Orestes hem anne hem de baba tarafından Hermione'nin kuzeni olur.

evliliğinden çocuğu olmayan Neoptolemus bunun nedenini öğrenmek için gittiği Delphi’de Orestes tarafından öldürülür. Daha sonra Orestes Hermione ile evlenir³⁵ ve Hermione ona Tisamenus adında bir oğul doğurur.³⁶ **Heroides**’teki mektubu, biricik aşkı Orestes’in kendisini Neoptolemus’un elinden kurtarması için yaptığı yardım isteğini ve çocukluğundan beri anne babasız olmanın verdiği çaresizliğinin anlatımını içerir.

Dokuzuncu mektubun hayali kadın kahramanı DEIANIRA (Bkz. Resim 7), Calydon kralı Oineus’un kızı, Meleager’in kız kardeşidir. Hercules Cerberus’u getirmek için yer altı ülkesi Dis’e gittiğinde, Calydon avı sonrasında dayılarını öldürdüğü için annesi Althaia tarafından öldürülen Meleager’in ruhuyla karşılaşır. Meleager Hercules’ten ölümünden beri yalnız olan kız kardeşiyle evlenmesini ister. Yeryüzüne geri dönen Hercules, hemen Calydon’a gider. Bu sırada araba kullanmasını bilen ve dövüş sanatında çok iyi olan Deianira ile evlenmek isteyen birçok talip Oineus’un sarayına gelip dileklerini krala iletirler, ama adaylar arasında kılıktan kılığa giren ölümsüz ırmak-tanrı Achelous ile Hercules’i görünce, taliplerin hepsi bu isteklerinden vazgeçerler. Achelous’un uzun ve biçimsiz sakalından biteviye bir şelale aktığını gören Deianira onunla evlenmektense ölmeyi kafasına koymuştur.³⁷ Hercules, Achelous’la yaptığı zorlu dövüşü kazanıp Deianira’yla evlenmeyi başarır. Hercules Deianira ile evlendikten sonra uzun süre Calydon’da kalır. Deianira, Hercules’in oğlu Hyllus’u burada doğurur; bundan sonra Hercules’le Deianira Trachis’e gitmek üzere Calydon’dan ayrılırlar. Yolda Evenus³⁸ ırmağına vardıklarında, kendisini tanrıların kayıkçısı ilan eden ve dürüstlüğünden dolayı yine tanrılar tarafından seçildiğini söyleyen Centaurus Nessus ile karşılaşır. Nessus sel sularıyla kabarmış nehirde Deianira’yı karşı kıyıya geçirirken, Hercules nehri geçmek üzere yüzmeye başlar. Birden kayığın yönünü değiştiren Nessus kıyıya varır varmaz Deianira’ya tecavüze kalkışır, ama Hercules tarafından okla öldürülmekten kaçamaz. Yine de, Nessus ölürken yapacağını yapar, genç kadına, aşk iksiri

---

³⁵ Euripides, **Iphigenia in Tauris**, 1464 ve 915; Pausanias, i. 43. 1 ve x. 24. 4-5; Hyginus, **Fabulae**, 123.

³⁶ Apollodorus, **Epitome**, vi. 28; Vergilius, **Aeneis**, iii. 326-336.

³⁷ Ovidius, **Metamorphoses**, ix. 1-100; Apollodorus, i. 8. 1.

³⁸ **Aetolia**’da bir ırmak.

olduğunu söylediği, yarasından akan kanla yapılmış zehirli bir su verir.³⁹ Trachis'te buldukları süre içinde Oechalia'yı zapt eden Hercules, kral Eurytus'un kızı Iole'ye aşık olur ve onunla evlenmek ister. Üstüne üstlük Iole'yi Trachis'e Deianira'nın yanına gönderir.⁴⁰ Deianira Hercules'in kendisini aldatmasından bıkmıştır, Iole ile aynı çatı altında yaşamaya ise artık hiç katlanamaz. Hercules'in aşkını yeniden canlandırmak umuduyla, bir gömleği Nessus'un verdiği iksire bulayarak Hercules'e gönderir.⁴¹ Gömlek derisine değer değmez kavurucu bir yanık Hercules'in bedenini parçalamaya başlar; acıya dayanamayan Hercules Oeta dağında kendini yakar. Sahte aşk iksirinin zehir olduğunu ve Hercules'i öldürdüğünü öğrenen Deianira da duyduğu vicdan azabı ve acıya dayanamayıp canına kıyar.⁴² **Heroides**'teki mektubuna, Hercules'in yaptığı başarılı işlerinin, aşka yenilen kahramanın yarattığı hayal kırıklığının, yaşadığı yalnızlık duygusunun ve kocasını öldürmesi sonucu duyduğu vicdan azabının anlatımı hakimdir.

Onuncu mektubun hayali yazarı ARIADNE (Bkz. Resim 8), Girit kralı Minos'un kızı, Phaedra'nın kız kardeşidir. Theseus, Minotaurus'la savaşmak için Girit'e geldiğinde, Minos'un kızı Ariadne kahramanı görür ve ona güçlü bir aşkla bağlanır. Theseus'un, Minotaurus'un bulunduğu dolambaçta yolunu bulabilmesi için, Ariadne ona bir yumak verir. Karşılığında Theseus Ariadne ile evleneceğine yemin eder.⁴³ Böylece, Theseus hem Minotaurus'u öldürür, hem de dönüş yolunu kolayca bulur. Ariadne ve Theseus birlikte kaçıp Atina'ya doğru yola çıkarlar. Theseus, Naxos adasında mola verdikleri zaman, sabahın erken saatlerinde, Ariadne uyurken, onu bırakıp gider.⁴⁴ Sabah uyanıp da sevdiğinin yelkenlerinin gözden kaybolmakta olduğunu gören Ariadne gözyaşı dökmeye başlar; büyük bir acı içinde ailesine, vatanına ve kardeşi Minotaurus'a karşı işlediği günahı düşünüp günlerce ağıt yakar ve Theseus'a beddualar yağdırır. Genç kadının sahilde oturup gözyaşı döktüğü günlerin birinde, Bacchus da adaya gelir. Ariadne'nin güzelliğinden gözleri kamaşan Bacchus, onunla ile evlenir ve kızı alıp Olympus'a götürür; Ariadne'ye düğün armağanı olarak, Vulcanus'un eseri olan altın bir taç verir. Bu taç daha sonra yıldız

³⁹ Apollodorus, ii. 7. 6, Sophocles, **Trachiniai**, 555-61; Ovidius, **Metamorphoses**, ix. 101vd.

⁴⁰ Hyginus, **Fabulae**, 35.

⁴¹ Sophocles, **a.g.e.**, 460-750; Hyginus, **Fabulae**, 36.

⁴² Apollodorus, ii. 7. 7; Sophocles, **a.g.e.**, 912vd.

⁴³ Plutarchus, **Theseus**, 20. 1; Hyginus, **Fabulae**, 43.

⁴⁴ Pausanias, i. 20. 3; Catullus, 64. 116vd.

burcuna dönüşür.⁴⁵ **Heroides**'teki mektubu, Theseus kendisini adada yapayalnız bırakınca, yaşadığı çaresizliği, ölüm korkusunu, ailesine olan özlemini ve usulüne uygun gömülme isteğini içerir.

On birinci mektup yazarı CANACE, rüzgarların yöneticisi Aeolus'un kızıdır. Canace ve erkek kardeşi Macareus birbirlerine aşık olurlar. Böyle bir ilişkiyi babalarının onaylamayacağını bilen ve onun zalimliğinden çok korkan iki genç gizlice beraber olurlar; çok geçmeden Canace bir erkek çocuk doğurur. Çocuğu Aeolus'un gazabından kurtarmak için, Canace'nin bilge dadısı onu kutsal eşyalara sarıp gizlice saraydan çıkarmak ister, ama çocuk bir feryat koparır ve kendini ele verir. Ağlama sesini duyan Aeolus büyük bir öfke ve hiddetle çocuğu köpeklere attırır, kızına da bir kılıç göndererek kendisini öldürmesini emreder.⁴⁶ **Heroides**'teki mektubu, babasının zalimliğinin, yeni doğan bebeğinin köpeklere yem olarak verilmesinin ardından yitirdiği yaşama isteğinin ve kardeşi Macareus'a öldürülen bebeğiyle birlikte gömülme arzusunun anlatımını içerir.

On ikinci mektubun hayali yazarı MEDEA (Bkz. Resim 9), Colchis kralı Aetes'in kızıdır. Iason altın postu almak için Colchis'e⁴⁷ geldiği zaman, kral Aetes'in küçük kızı Medea⁴⁸ ona ilk görüşte aşık olur ve kendisiyle evlenmesi şartıyla büyü yeteneğine başvurup Iason'un görevini başarıyla tamamlamasına yardım eder.⁴⁹ Altın koç ele geçirildikten sonra, Medea Iason'la birlikte kaçar. Medea Iason'la kaçıp babasına ihanet etmekle kalmaz, küçük erkek kardeşi Absyrtus'u da önce rehin alır, daha sonra babasının takibini geciktirmek için, onu parçalayarak öldürür.⁵⁰ Geleneksel olarak iki anlatım vardır, birinde Medea kardeşinin katilidir,⁵¹ diğesinde Iason ya da Argo gemicileri.⁵² Medea, Iason'la Iolcus'a döner dönmez, Iason'u altın postu getirme işine koşan ve onu yok etmeyi planlayan Neptunus'un oğlu ve Iason'un üvey amcası kral Pelias'tan öç almaya girişir. Kralın kızlarını, sırlarını sadece kendisinin bildiği sihirli bir ilaç sayesinde,

⁴⁵ Hyginus, **Poeticon Astronomicum**, ii. 5.

⁴⁶ Hyginus, **Fabulae**, 238, 242, 243.

⁴⁷ Günümüzde Gürcistan.

⁴⁸ Yunanca Medea yiğitlik, cesaret, erkeklik anlamına gelir.

⁴⁹ Apollodorus, **Bibliotheca**, i. 9. 23-24.

⁵⁰ Apollodorus, **Bibliotheca**, i. 9. 23-24; Apollonius Rhodius, **Argonautica**, iv. 99-109.

⁵¹ Euripides, **Medea** 167; olasılıkla Accius'un yazdığı **Medea**; Lycophron, **Aleksandra** veya **Cassandra**, 1318.

⁵² Apollonius, **a.g.e.**, iv. 464-481; Hyginus, **Fabulae**, 23.

herhangi bir canlı varlığı gençleştirebileceğine inandırır. Onların gözleri önünde, yaşlı bir koçu parçalayarak kaynayan bir kazanın içine atar ve sonra kazanın içinden körpe bir kuzu çıkarır. Buna kanan Pelias'ın kızları, son günlerini yaşayan babalarını aynı şekilde parçalayıp kazanın içine atarlar ama Pelias bir daha oradan çıkamaz. Bu olayın ardından Medea ve Iason krallıktan kovulurlar;⁵³ on yıl boyunca yaşayacakları Corinthus'a ulaşırlar. Burada iki ya da üç çocukları olur. Bu mutlu günler, Iason'un Medea'yı terk edip kral Creon'un kızı Creusa ile evlenmeye karar vermesine kadar devam eder. Medea'nın kendilerine bir kötülük yapacağından korkan kral Creon onu Corinthus'tan sürer. Medea Corinthus'tan ayrılmadan önce, rakibi Creusa'ya zehire bulanmış bir elbise ve ziynet eşyaları gönderir; zavallı kız sevinçle elbiseyi giyip süs eşyalarını takar takmaz alev alev yanmaya başlar. Kızının çığlıklarını duyup imdadına koşan kral Creon da aynı kaderi paylaşır. Bu sırada Medea Iason'dan öcünü almak için, iki çocuğunu öldürüp kanatları olan yılanların çektiği arabasıyla,⁵⁴ Atina'ya kral Aegeus'un yanına kaçar.⁵⁵ **Heroides**'teki mektubu, Iason için yaptığı fedakarlıkları, onunla evlendiği ve onun uğruna işlediği suçlar yüzünden duyduğu pişmanlığı, Iason'un ihanetine uğradığı için alacağı intikamın planlarını içerir.

On üçüncü mektubun yazarı LAODAMIA, Iolcus kralı Acastus'un kızı ve Troia önünde hayatını kaybeden ilk Yunan kahraman Phylace kralı ve Iphiclus'un oğlu Protesilaus'un karısıdır. Protesilaus Troia Savaşı'na gittiği sırada henüz evlidirler ve birbirlerine büyük bir aşkla bağlıdırlar. Troia toprağına ayak basan ilk kişinin hayatını kaybedeceği kehanetine rağmen hiç vakit kaybetmeden gemisinden aşağıya atlayıp kıyıya çıkan kahraman Protesilaus⁵⁶ olur. Kocasının ölümünü öğrendiğinde, Laodamia tanrılardan onu sadece üç saatliğine kendisine geri vermelerini ister. Öte yandan Protesilaus da aynı istekte bulunur. Belirlenen süre için hayata geri döndürülen Protesilaus'un yeniden yeraltı ülkesine dönme zamanı gelince, Laodamia Protesilaus'un kolları arasında canına kıyar.⁵⁷ Bazı yazarlara göre

⁵³ Apollodorus, **Bibliotheca**, i. 9. 27.

⁵⁴ Medea hem Yer hem de Ay tanrıçası olması nedeniyle kendisine ait olan, yeraltı canlıları yılanların çektiği araba kanatlarıyla tasvir edilmiştir. Robert Graves, **Yunan Mitleri**, Çev. Uğur Akpur, İstanbul, Say Yayınları, 2004, s.760.

⁵⁵ Bkz. **Seneca, Hercules, Trojan Women, Phoenician Women, Medea, Phaedra**, Çev. John G. Fitch, Cambridge, Harvard University Press, 2002.

⁵⁶ Protesilaus'un ismi etimolojik olarak 'ilk atlayacak kişi' anlamına gelir.

⁵⁷ Hyginus, **Fabulae**, 103, 104; **Cypria** Pausanias alıntısı, iv. 2. 5.

ise, Troia seferine çıkan kocasına büyük bir özlem duyan Laodamia'nın Protesilaus'a benzeyen balmumundan bir büstünü yaptığı ve ona gizlice sarılmayı adet edindiği söylenir.⁵⁸ Ancak, Laodamia'nın babası Acastus bunu fark edip büstü ateşe atar. Laodamia da büstün peşinden kendini ateşe atar ve diri diri yanarak can verir. Protesilaus ile Laodamia'nın gerdeğe girmeden tanrılar için yapmaları gereken kurban törenini yapmadıklarından böyle bir cezayı çektikleri anlatılır.⁵⁹ **Heroides**'teki mektubu, Protesilaus'un savaşta dikkatli olmasına, Troia toprağına adım atacak ilk kişi olmamasına yönelik uyarılarını, eşine olan tutkulu aşkını ve büyük özlemini içerir.

On dördüncü mektubun hayali kadın yazarı HYPERMESTRA, Libya kralı Danaus'un elli kızından en küçüğüdür. Danaus ve ikiz kardeşi Aegyptus'a babaları Belus'un büyük krallığı miras kalır. Belus Danaus'a Libya'yı, Aegyptus'a Arabistan'ı verir. Babaları Belus'un ölümüyle ikiz kardeşler arasında kimin hangi ülkeyi yöneteceği konusunda anlaşmazlık çıkınca, Aegyptus bu anlaşmazlığı çözmek için kendi oğulları ile kardeşinin kızlarını evlendirme fikrini ortaya atar. Bir kahin tarafından uyarılan ve kardeşi Aegyptus'un kendisini öldüreceğinden korkan Danaus, elli kızıyla birlikte Libya'dan Argos'a kaçar.⁶⁰ Bunun üzerine kral Aegyptus oğullarına Argos'a büyük bir sefer düzenlemelerini, Danaus ve tüm ailesini cezalandırmadan gelmemelerini emreder. Babalarının isteğini yerine getirmek zorunda kalan kardeşler, Danaus'un önceden verdiği sözü yerine getirmesini ve kızlarıyla kendilerini evlendirmesini isterler. Danaus başka çaresi kalmaz ve istemeyerek de olsa yeğenlerinin isteğini kabul eder.⁶¹ Böylece evlilik için büyük bir şölen düzenler. Düğün sırasında Danaus, her bir kızına bir hançer verir ve geceleyin kocaları içkinin tesiriyle uyuduktan sonra göğüslerine saplamaları ister ve kızlarından söz alır. Ama içlerinden Hypermestra kocası Lynceus'u öldürmediği gibi, kaçmasına da yardım eder, çünkü Lynceus kendisine sahip olmaya çalışmamıştır. Sabah olur; Danaus Hypermestra'nın kendisine ihanet ettiğini öğrenince, onu tutuklatıp sıkı bir koruma altına alır. Argos yargıçları Hypermestra'yı suçsuz bulur

---

⁵⁸ Eustathius, **ad Ilias**, s. 325.

⁵⁹ Catullus, 68. 74vd.

⁶⁰ Apollodorus, ii. 1. 5.

⁶¹ Hyginus, **Fabulae**, 168.

ve hayatı bağışlanır. Çok geçmeden Hypermestra ile Lynceus birbirlerine kavuşur.⁶² **Heroides**'teki mektubu, evlilik yeminine sadık kalması, kocasını öldürmeyip günah işlememesi sonucu duyduğu gururu, kendini savunmasını ve Lynceus'tan yardım isteyişini içerir.

On beşinci hayali kadın kahraman SAPPHO (Bkz. Resim 10) Yunan edebiyatının en ünlü kadın şairidir (İ.Ö. yaklaşık 630-565). **Heroides**'teki kadınların arasında bir tek kendisi hayali değildir.⁶³ Bir rivayete göre, Sappho kendinden sosyal konum olarak daha düşük seviyede bulunan Phaon isimli oldukça genç ve yakışıklı bir adama tutkuyla, saplantı derecesinde aşık olur fakat aşkına karşılık bulamaz.⁶⁴ Phaon Sappho'yu terk edip Sicilya'ya gider. Phaon'un onu terk etmesiyle bütün yaratıcılığını ve yaşama isteğini kaybeden Sappho daha fazla bu acıya dayanamaz ve bir uçurumdan denize atlayarak intihar eder. **Heroides**'teki mektubu Phaon'a karşı duyduğu tutkulu aşkını, onun kendisini terk edince, düştüğü perişan durumunu, yitirdiği yaratıcılığını ve onu geri dönmeye ikna etme çabalarını içerir.

Paris'in on altıncı mektubuna karşılık on yedinci mektubu yazan hayali kadın kahraman HELENE (Bkz. Resim 11), Iuppiter ile Sparta kralı Tyndareus'un eşi Leda'nın kızıdır.⁶⁵ Henüz evlenme çağına gelmemişken, Theseus ve dostu Perithous tarafından kaçırlır. Theseus'la Perithous onun için aralarında kur'a çekerler; kur'a sonucu Helene Theseus'a düşer. Ama Atinalılar genç kızı aralarında istemedikleri için halkın tepkisinden çekinen Theseus Helene'yi annesi Aethra'nın yanına bırakır. Theseus'la Perithous'un, Proserpina'yı kaçırmak için yeraltı ülkesine gitmelerini fırsat bilen Helene'nin ikiz kardeşleri Castor ve Polydeuces onu kurtarıp Sparta'ya

⁶² Hyginus, **Fabulae**, 170; Pausanias, iii. 12. 2.

⁶³ Yunan edebiyatının en ünlü kadın şairi Sappho (İ.Ö. yaklaşık 630-565), Lesbos adasındaki Mytilene ya da Eresos'ta doğdu. Babasının adı Skamandronymos, annesinin adı Cleis idi. Zengin bir aileden olduğu için, ayaklanmalar sonucu adadan ayrılıp Sicilya'ya göç etmek zorunda kaldı. Ama daha sonra Lesbos'a döndü ve hayatının çoğunu Mytilene'de geçirdi. Onun Cercylas isimli bir zenginle evlendiğini ve genç kızlar için adada okul kurduğunu biliyoruz. Sappho, bu okulda genç kızları evlilik çağına kadar yetiştirir, müzik, dans ve şiir öğretilirdi. Aynı adada Gorgo ve Andromeda adlı kadın şairlerin yönettiği iki okul daha olduğu söylenir. Bkz. Çelgin, **a.g.e.**, s. 49-50.

⁶⁴ Sappho'nun şiirlerinden günümüze kalmış parçalarda böyle bir aşk ilişkisinin varlığını doğrulayan herhangi bir şiiri yoktur. Sappho'nun Phaon'a duyduğu ümitsiz aşkını ilk olarak ünlü komedi şairi Menandrus'un **Leucadia** eserinde rastlanır. Yine Atina'da **Sappho** başlığıyla yazılmış en azından altı komedinin varlığı bilinmektedir (Diphilus, Fragman 70-1 K-A, Amipsias, Fragman 15 K-A, Amphis, Fragman 32K-A, An tiphanes, Frgman 194 K-A, Ehippus, Fragman 20 K-A ve Timocles Fragman 32 K-A). Ovid, **Heroides Select Epistles**, Ed. Peter E. Knox, Cambridge University Press, 1995, s. 278.

⁶⁵ Apollodorus, iii. 10. 6vd; Hyginus, **Fabulae**, 77.

geri getirirler.⁶⁶ Helene evlenme çağına gelince, onun dillere destan güzelliğini duyan talipleri de akın akın ülkeye gelmeye başlar.⁶⁷ Taliplerin çokluğu karşısında şaşırان Tyndareus, Ulixes'in öğüdünü tutup bütün taliplere, Helene'nin seçimine saygı göstereceklerine ve gerekirse evleneceği kişinin yardımına koşacaklarına dair yemin ettirir. Helene talipler arasında Menelaus'u seçer ve bütün talipler bu seçime saygı gösterir; zaten birkaç yıl sonra Troia'ya karşı savaşa gitmek için bütün önderler Menelaus'un yardımına koşacaktır. Kısa bir süre sonra Helene Hermione adında bir kız çocuğu doğurur. Bu sırada, Ida dağında çobanlık yapan Troia kralı Priamus'un oğlu Paris'e Venus bir vaatte bulunur: Iuno, Athena ve Venus arasında yapılan güzellik yarışmasında onu seçerse, dünyanın en güzel kadını Helene'yi Paris'e eş olarak verecektir. Iuno'nun krallıkları, Athena'nın kahramanlığı teklif etmesine rağmen, Venus'u seçen Paris, yüreğinde Helene'nin tutkulu aşkıyla, tanrıçanın tavsiyesiyle ve yol göstericiliğiyle ile Sparta'ya gelir ve Menelaus'un sarayına kabul edilir.⁶⁸ Menelaus anne tarafından büyükbabası olan Catreus'un cenaze törenine katılmak için Girit'e gittiği için, kocasının yerine Helene konukları ağırlar.⁶⁹ Paris Helene'yi yakışıklılığı, zenginliği ve ona olan tutkulu aşkıyla baştan çıkarır ve çift Menelaus'un ülkeden ayrıldığı günün akşamında Troia'ya doğru yola çıkar.⁷⁰ Bu olay on yıl sürecek Troia Savaşı'nın başlamasına neden olur.⁷¹ **Heroides**'teki mektubu Paris'in onunla birlikte Troia'ya gitmesi teklifi karşısında yaşadığı gelgitleri içerir.

Leander'in on sekizinci mektubuna yanıt olarak on dokuzuncu mektubu yazan hayali kadın kahraman HERO, Sestos'ta yaşayan (Hellespontus'un Avrupa tarafı) Venus'un bir rahibesidir. Sevgilisi Leander ise karşı kıyıda Abydos'ta yaşayan genç bir adamdır. İki genç birbirlerini deli gibi severler, ama farklı kültür ve sosyal konumlarından dolayı aşklarını gizlice yaşamak zorunda kalırlar. Her gece Hero, oturduğu evin kulesinde bir lamba yakar, Leander de bu lambanın kılavuzluğunda, boğazı yüzerek geçer. Ama fırtınalı bir gecede lamba söner ve Leander karanlıkta yolunu bulamaz. Ertesi gün, deniz Leander'in cesedini Hero'nun yaşadığı kulenin dibine atar. Sevgilisinin ardından yaşamak istemeyen çaresiz ve bedbaht Hero,

⁶⁶ Hyginus, **Fabulae**, 79; Apollodorus, **Bibliotheca**, iii. 10. 7. 4 ve **Epitome** 1.23.

⁶⁷ Hyginus, **Fabulae**, 81; Apollodorus, iii. 10, 8.

⁶⁸ Hyginus, **Fabulae**, 92.

⁶⁹ Euripides, **Troades** 939.

⁷⁰ Pausanias, ii. 22. 2; Homerus, **Ilias**, iii. 445.

⁷¹ Homerus, **Ilias**, iii. 16vd.

kendini kulenin tepesinden boşluğa fırlatır.⁷² **Heroides**'teki mektubu, fırtına yüzünden Leander'le yaşadıkları ayrılık nedeniyle ona duyduğu özlemine ve sabırsızlığını, sevgilisini fırtına ve dalgalara karşı uyarılarını içerir.

Acontius'un yirminci mektubuna karşılık yirmi birinci mektubu kaleme alan CYDIPPE (Bkz. Resim 12), Atinalı soylu bir ailenin biricik kızıdır. Acontius ise Cea adasında yaşayan soylu olmamasına rağmen, hali vakti yerinde bir aileden gelen genç bir adamdır. Acontius, Diana adına yılda bir kez düzenlenen Delos şenliklerine gittiğinde, oraya dadısı ve annesiyle birlikte ziyarete gelen Cydippe'ye ilk görüşte vurulur. Acontius heyecanla kızı Diana'nın tapınağına kadar izler; tam kurban sunma töreni yapılırken, Cydippe'nin önüne üzerinde "Acontius'la evleneceğime Diana tapınağı üzerine yemin ederim." kazılı bir elmayı fırlatır. Yaşlı dadı elmayı alıp okuması için Cydippe'ye uzatır; o da elmanın üzerindeki yazıyı yüksek sesle okur. Söylediği sözlerin anlamının farkına varınca utancından kıpkırmızı kesilen Cydippe meyveyi korkuyla uzağa fırlatır. Ama istemeyerek de olsa, onu Acontius'a bağlayan sözleri yüksek sözle okumuş ve tanrıça da buna tanıklık etmiştir. Çok geçmeden Acontius yurduna döner, ama Cydippe'nin aşkıyla yanıp tutuşmaktadır. Bu sırada Cydippe'nin babası kızına kendi tercihlerine uygun bir nişan töreni hazırlıkları içindedir. Ne var ki, tören başlar başlamaz, Cydippe ağır bir şekilde hastalanır. Tören ertelenince de, iyileşir. Nişan töreni için yapılan üç girişimde de aynı olaylar yaşanır. Bunların haberini alan Acontius, vakit kaybetmeden Atina'ya gelir ve kızın evini gözetlemeye başlar; Cydippe'ye duyduğu aşk şehirde dillere destan olur. Cydippe'nin babası derman bulmak için, Delphi'ye tanrının bu işe ne diyeceğini öğrenmeye gider; tanrı da ona Cydippe'nin yeminle Acontius'a bağlandığını ve yemininden ne zaman dönecek olursa, Diana'nın onu cezalandıracağını söyler. Böylece, işin aslını öğrenen baba, Acontius'un ailesini soruşturur ve iki gencin evlenmesinde bir sakınca görmez.⁷³ **Heroides**'teki mektubu, Acontius'un onu düşürdüğü tuzaktan sonra, hastalanmasını yeminine uymayıp onunla evlenmediği için tanrıçanın kendisini cezalandırdığını düşünmesini, bu yüzden yaşadığı korkularını ve en sonunda Acontius'tan hoşlandığını ve evlenmek isteğini itiraf etmesini içerir.

⁷² Vergilius, **Georgica**, iii. 258-263; Musaeus, **De Amore Herois et Leandri**; Statius, **Thebais**, vi. 535.

⁷³ Ovidus, **Tristia**, 3. 10. 73vd; Antoninus Liberalis, **Transfomationes**, i.

II. KADINLARI MEKTUP YAZMAYA ZORLAYAN NEDENLER VE MEKTUPLARINA YANSIYAN KARAKTER ÖZELLİKLERİ

Ulixes'in eşi Penelope'nin sadık ve sabırlı olmaktan başka bir karakter özelliği yok muydu? Phyllis Demophon'u beklerken ona karşı öfke ve nefret duygularıyla mı doluydu? Canace erkek kardeşinin baştan çıkardığı zavallı bir kurban mıydı, canına kıymadan neler düşünmüştü? Hypermestra kuzenini öldürmekten hemen mi vazgeçmişti, hiç iç çatışma yaşamış mıydı? Ya da Helene Paris'le kaçmadan önce hiç tereddüt yaşamadı mı? İşte bunun gibi daha nice sorunun yanıtı, mitolojik kadın kahramanlarımızı hayali olmaktan çıkarır, ete kemiğe bürüyerek insani boyutlar kazandırır. Hayır, Penelope sadece sadık ve sabırlı bir eş değildir, yirmi yıl eşini beklemenin bedelini endişe, kuruntu, öfkeyle yoğrularak ödemiştir; Phyllis Demophon'u beklerken öfke ve nefret duymuştu belki, ama aynı zamanda ona karşı sevgi ve merhamet beslemekten de vazgeçmemişti; hayır, Canace kardeşinin aşkına kayıtsız değildi, o zalim ve otoriter babasının kurbanıydı, canına kıyarken öldürülen bebeğine kavuşmaktan başka bir şey düşünmeyen acılı bir anneydi; hiç şüphesiz, Hypermestra babasının onu cezalandıracağı korkusu ile evlilik yeminine olan bağlılığı arasında kalıp iç çatışma yaşamıştı; evet, tabi ki Helene hiç tereddütsüz kendisini Paris'in kollarına atmamıştı, aksine ona temkinle ve şüphayle yaklaşmıştı. Hayali kadınların insani boyut kazanmasından sonra, yaptığımız işte bu tür çıkarımlarımızın yanıtı **Heroides**'in mektuplarında yatar. Ovidius, çoğunlukla erkek kahramanların gölgesinde sessiz kalan bu kadınları hayali mektupları yoluyla konuşturur, duygu dünyalarını, yaşadıkları olay ve şartlara göre, herhangi sıradan bir kadının yaşayabileceği ruh halleriyle donatır. Kadın kahramanların mektuplarda öne çıkan karakter özelliklerinin, yaşamlarının dönüm noktalarında içinde buldukları duygu durumlarının genel geçer mitolojik kimliklerinden farklılıklar taşıdığı açıktır. En buhranlı ve dönüm noktalarında yazılan bu mektuplar kadınların duygu durumlarının en içten ve gerçek biçimde dışa vurumudur.

Penelope mektubunu,¹ oğlu Telemachus'un babasından haber alabilmek için gittiği Pylos ve Sparta'dan döndükten sonra, Ulixes'in talipleri öldürmesinden bir gün önce yazar.² Telemachus'un ona öğrendiklerini anlatmasıyla, Penelope tüm Yunan önderlerinin vatanlarına döndüğünü, Ulixes'in ise Calypso'nun adasında tutulduğunu öğrenmiştir;³ bu yüzden mektubunu, kafasında Ulixes'in onu aldatıp aldatmadığı endişesiyle, isteyerek geri dönmediği şüphesiyle kaleme alır. Ulixes'e karşı duyduğu kızgınlık, aldatılma korkusu ve gelecek endişesi mektubuna yansır. Penelope aldatılıyor olma olasılığını doğrudan doğruya dile getirmeyi gururuna yediremez. Oğlunun Pylos ve Sparta'ya yaptığı yolculuktan söz etse de, Ulixes'e kendisiyle ilgili hiç kesin bir haber alamadıklarını yazar ve erkeklerin yabancı aşklara kapılıp gitmeye arzulu oldukları genellemesiyle Calypso'dan haberdar olduğunu kurnazca ima eder:

*“Omnia namque tuo senior te quaerere misso
rettulerat nato Nestor, at ille mihi.*

Oğlun seni aramaya gidince, yaşlı Nestor
anlatmış her şeyi ona, oğlun da bana.”(37-38)

*“nos Pylon, antiqui Neleia Nestoris arva,
misimus; incerta est fama remissa Pylo.
misimus et Sparten; Sparte quoque nescia ueri.*

Pylos'a, yaşlı Nestor'un babası Neleus'un topraklarına,
haber saldım; Pylos'tan belli belirsiz bir söylenti çalındı kulağıma.
Sparta'ya da haber gönderdim; gerçek nedir hiç bilmiyordu Sparta'da”(63-65)

*“haec ego dum stulte metuo, quae vestra libido est,
esse peregrino captus amore potes.*

Ben budalaca endişeler içindeyken, sizlerin en büyük arzusu,
yabancı bir aşka kapılıp gitmek.”(75-76)

¹ Ovidius, Penelope için Homerus'un **Odyseia** eserini kaynak olarak kullanır. Ancak mektupta Homerus'un anlatımına karşıt saptamalar yer alır: Örneğin, **Heroides**'te Antilochus'u Hector öldürür (15); oysa **Odyseia**'da ise Antilochus'un Memnon tarafından öldürüldüğü anlatılır (iv. 187-188). Yine **Heroides**'te Penelope Telemachus'u Sparta'ya ve Pylos'a gönderir (37-38, 63-65); **Odyseia**'da Pallas Athene Telemachus'a Sparta ve Pylos'a gitmesini öğütler (i. 279-285), Penelope bütün bunlardan bihaberdir. Medon **Odyseia**'da Penelope'nin sadık sırdaşyken, mektupta taliplerden biri olarak adı geçer (91). Son olarak **Heroides**'te talipler Telemachus Pylos'a giderken kendisine tuzak kururlar (99-100), **Odyseia**'da ise tuzağın dönüş yolculuğunda kurulması planlanır (iv. 670-672). Howard Jacobson, **a.g.e.**, s. 243-44.

² Duncan F. Kennedy, **The Epistolary Mode and the First of Ovid's Heroides**, Oxford Readings in Ovid, Ed. Peter E. Knox, New York, Oxford University Press, 2006, s. 69-85.

³ Homerus, **Odyseia**, iv. 555-56 ve xvii. 108-149.

Yalnız geçen yirmi yıl Penelope'yi kuruntulu, vesveseli, sabırsız ve tahammülsüz bir kadın yapmıştır. Penelope zamanın sadece kendi aleyhine işlediğini düşünür; o sırada orta yaşlarını süren Penelope uzun yıllarının beklemekle geçip gittiğini görür ve Ulixes bir an önce dönmezse, kendisinin yaşlı bir kadına dönüşeceği endişesini yaşamaya başlar:

*“Certe ego, quae fueram te discedente puella,
protinus ut venias, facta videbor anus.*

Ben ise, sen ayrılırken genç bir kızdım,

Daha fazla gecikmeden gel, yoksa yaşlı bir kadın olup çıkacağım.”(115-116)

Geçen sadece yirmi yıl değil, Penelope'nin neredeyse bütün yaşamıdır. Penelope için bir yerden sonra Ulixes'in başına gelenlerden çok, kendi endişesi ve bu endişelerden ötürü çektiği sıkıntı daha önem kazanır (11-12). Penelope mektubunda Ulixes'in onurunu sorgulamaktan çekinmez; başına gelen belalardan dolayı onu suçlar Yalnızlığa katlanmaktansa, neredeyse Troia'nın yerle bir olmamasını, Yunanların bu savaşı kazanmamasını dilemeye bile hazırdır (67-68). Ulixes oyalanarak sadakatsizliğini ortaya koyarken, Penelope taliplerini oyalayarak sadakatini ispat eder; her şeye rağmen babasına direnir ve sonsuza kadar Ulixes'in eşi olarak kalacağını haykırır (83-84). Penelope'nin nezdinde aşk sadakate, kocaya bağlı olmaya eşdeğerdir. Sabrın ve bağlılığın **exemplum**'u Penelope, Ovidius'un elinde tatminsiz, sert, cinselliğe takıntılı, kendine acıyan, kocasına kızgın ve yitip giden hayatını sorgulayıp yas tutan bir kadın olup çıkar.

Phyllis mektubunu,⁴ Demophoon'un gidişinin üzerinden dört ay geçtikten sonra, onu tekrar görme umudunu tamamen kaybedip kendini öldürme planları yapmaya başladığında, çaresizlik içinde yazar (1-6). Demophoon Phyllis'e bir ay sonra döneceğini söylediği halde Phyllis'in mektup yazmak için üç ay daha beklemesi, onun sevdiği adama karşı ne kadar yumuşak ve hoşgörülü olduğunun, onun geri döneceğine dair umudunu yitirmedeğinin bir göstergesidir. Phyllis,

---

⁴ Phyllis mitosu, zamanımıza dört sözcüğü ulaşan Callimachus tarafından ele alınır, Fragman 556Pfeiffer. Diğer anlatımlar için bkz. Apollodorus, **Epitome**, vi. 16-17; Tzetzes **ad Lycophron Alexandra**, 496; Servius, **Eclogues**, v. 10. Howard Jacobson, **a.g.e.**, s. 58-59.

Demophoon'a söz verdiği zamanda gelmediği için kızgındır ancak sevgilisini öç almakla tehdit etmez; naif, yumuşak ve merhametlidir. Demophoon onu kandırmıştır, ama Phyllis zaten kanmaya, inanmaya hazırdır. Mektubunun sonuna kadar Demophoon'un geri döneceğine dair ümidini yitirmez, beslediği ümide inanmak ister dolayısıyla da kendini kandırır (19-22); aşkın gözünü kör ettiği saf ve iyi niyetli bir aşıktır o. Yardımseverlik, karşısındakine güvenmek, merhamet onun içinde olan özelliklerdir, bu özellikleri ve Demophoon'un döneceğine dair yarattığı umudu hep koruması onu hayatında hiç kötülük, ihanet, ikiyüzlülük görmemiş, dış dünyaya kapalı bir insan yapar. Pişmanlığı evlenmeden Demophoon ile böyle bir ilişkiye girmesindedir, bunun sonucu duyduğu vicdan azabıyla ölmek ister:

*“turpiter hospitium lecto cumulasse iugali
paenitet, et lateri conseruisse latus.
quae fuit ante illam, mallem suprema fuisset
nox mihi, dum potui Phyllis honesta mori.*

Pişmanım, konukseverliğimin çirkince evlilik yatağında bitmesinden,
pişmanım, bedenlerimizin birleşmesinden.
Bu gecedен önceki gece, keşke son gecem olaydı,
Phyllis olarak, namusumla ölebilirdim işte o sıra.”(57-60)

Aldatıldığı için, içinde oluşan öfke ve şiddeti yok olmak pahasına kendine yöneltmiştir. Phyllis cömerttir; bu sadece bir aşk ilişkisi değildir, gemisi enkaz haline gelen nankör bir gemiciyi seven Phyllis'in iyilikseverliğiyle ona fazlasıyla yardım etmesidir. Demophoon'a iyi davranan ve zengin bir çeyiz sunan Phyllis'tir:

*“cuius opes auxere meae, cui dives egenti
munera multa dedi, multa datura fui;*

Servetini servetimle çoğalttım, yoksulluğuna
ne çok armağan sundum, ne çok sunacaktım daha hala!”(109-110)

Ancak bu iyiliklerine rağmen, Demophoon'un ihanetine uğrar. Demophoon aldatmakla meşgulken, Phyllis de kolayca kandırılacak kadar saftır; kendini kandırmak için de değişmeden saf kalmaya devam eder. Phyllis için rüzgarın ve suyun önemi büyüktür, (6, 12, 16, 25-26, 35-36, 90, 124, 135); umudu

Demophoon'un dönmesi için yalvardığı denizlerde ve rüzgarlardadır. Doğa tutarlı, güvenilir, sürekli ve dürüstken; erkek (ki burada Demophoon) ikiyüzlü, güvenilmez, yalancı ve hilekardır. İnsani olan ne varsa yalandır: Erkek yalan söyler (49); geçmişini şu anki durumu için kullanıp saptırır (50); duygularını ifade etmek için ağlar ama yalandan (51-52); tanrıları teminatı olarak tanıtır ama sonra hilekarlık yapar (31-42, 53); öpücüklerle ve gözyaşlarıyla konuşur ama sonra onlara ihanet eder (93-96). Mektubuna ismini, Rhodopeia Phyllis (Rhodope'li Phyllis) söyleyerek başlayan (1-2) Phyllis bunu Demophoon'un kendisini hatırlamayacağı korkusuyla yapar:

“iamque tibi excidimus, nullam, puto, Phyllida nosti.

ei mihi! si, quae sim Phyllis et unde, rogas-

Düşünüyorum da ismimi bile anımsamıyorsun şimdi.

Yazık değil mi bana! Phyllis'in kim ve nereli olduğunu soracak olursan-”

(105-106)

Achilles'in Agamemnon'a vermek zorunda kaldığı için Troia'ya karşı savaşmayı reddetmesine neden olan Briseis mektubunu⁵ Agamemnon'un çadırından acıyla yazar. Briseis Achilles'in vatanına geri döneceğine dair bir haber alır (57-61). Bunun üzerine, yalnız kalacağı korkusuyla, Yunancayı da pek de iyi bilmemesine karşın, bu mektubu yazmaya başlar (1-2). Briseis kendisiyle Achilles arasındaki mesafenin farkındadır; Achilles'in dilinde güçlülükle yazar. Yunan değildir, yabancı bir köledir; Achilles ise önder ve Yunandır. Mektubunda Achilles hakkında birazcık yakınacaktır; Briseis yerini bilir; Achilles'e önce **dominus** (efendi), sonra **vir** (sevgili, eş) olarak hitap eder: Achilles onun sevgilisidir ama önce efendisidir:

“Si mihi pauca queri de te dominoque viroque

fas est, de domino pauca uiroque querar.

Birazcık hakkım varsa senden yakınmaya, ah efendim, ah kocam,
ah efendim, ah kocam, o zaman birazcık senden yakınacağım doğrusu.”(5-6)

---

⁵ Ovidius'un üçüncü şiir için Homerus'un **Ilias** destanından yararlandığı tartışma götürmez. Howard Jacobson, **a.g.e.**, s. 12-16.

Yine de, Briseis Achilles'i kınama isteği ile durumunun bunu yapmasına izin vermeyeceğini kavraması arasında gidip gelir. İçsel karmaşa ve tezatlık ifadelerine de yansır: Agamemnon'a teslim edilmesinde Achilles'in suçu yoktur ama yine de Achilles suçludur (7-8). Briseis Achilles'siz bir yaşamdan çok korkar. Briseis'in karakteri geçmişine göre şekillenir: Vatani yerle bir edilmiştir, kocası ve erkek kardeşleriyle birlikte ailesi yok edilmiş ve kendisi de köle olarak alınmıştır. Briseis'i rahatlatan ve teselli eden Achilles'in desteği ve şefkatidir:

“tot tamen amissis te compensavimus unum;

tu dominus, tu uir, tu mihi frater eras.

Bu felaketlerden sonra sahip olduğum sendin, yalnız sen;
sen benim efendim, eşim, kardeşim oldun.”(51-52)

Briseis'in geçmişte yaşadıkları onda büyük yaralar açmıştır, bu da onu geçmişe saplantılı biri olmasına yol açmıştır;⁶ Briseis Achilles'in yanından da alınınca, geçmişini yeniden yaşıyormuş gibi olur (16). Geçmişte zaten her şeyini kaybetmiştir, bu defa da her şeyi olan Achilles'ten mahrum kalır. İkinci kez onun için yaşamının anlamı olan, kendini güvende hissettiği yerden ve insanlardan ayrılır. En büyük duygusu bu korkudur. Achilles de onu geri almak için bir harekette bulunmayınca kendini aldatılmış hisseder (53-54). Briseis vatanının yıkılmasına, ailesinin katledilmesine bizzat tanık olmuştur; bu günahın sorumlusu Achilles'tir ve köle de olsa, onun kendisine karşı olan büyük yükümlüğüne imada bulunur (47-55). Mektupta Briseis yaşamındaki aykırılığı dile getirir: kocasını, kardeşlerini öldüren adamın sevgilisidir ve kurtuluşu Achilles'in onu sevmesine bağlıdır. Yazgısı güçlü adamların elinde bir mal gibi değiş tokuş edilmekten ibarettir. Briseis için Achilles, dolayısıyla da aşk, güvenle eş değerdir. Achilles tarafından terk edilmek en büyük

---

⁶ **Natus, satus, coniunx, mater, vir, maritus, socer, nepos, prosocer** (sadece bu şiirde kullanılır), **uxor, frater, parens, pater** sözcükleri, bazıları birden fazla, bu şiirde geçer. Briseis insanları akrabalık ilişkilerine göre tanımlar; **Laertaque satus**: Laertes'in oğlu (29); **Telemon et Amyntore nati**: Telemon ve Amyntor'un oğlu (27).

korkusudur,⁷ terk edilmektense, her şeye razı görünür, hatta Achilles'in yeni eşinin kölesi olmaya ve onun tarafından öldürülmeye bile (61-62, 66, 67-76, 145-146)). Ailesinin katledilmesiyle içindeki insanlığı da kaybetmiş ve her şeye razı olup boyun eğmiş görünen mitolojik kadın kahraman Briseis belki de bu haliyle tam da yaralı bir insandır.

Kocasını Theseus yakın dostu Pirithous'la birlikte uzaktayken, Phaedra üvey oğlu Hippolytus'a, ona karşı duygularını açıkladığı bir mektup⁸ yazar. Phaedra üç kez duygularını anlatmayı denemiş ama üçünde de sözcükler boğazında düğümlenmiştir; o da çareyi duygularını anlatan bu mektubu yazmakta bulmuştur:

*“ter tecum conata loqui ter inutilis haesit
lingua, ter in primo restitit ore sonus.
qua licet et sequitur, pudor est miscendus amori;
dicere quae puduit, scribere iussit amor.*

Konuşmaya çalıştım üç kez ama boşuna,
sözlerim takıldı boğazımda, dilim tutuldu üç kez.
utancın aşkı izlediği her yerde, aşka utanç karışmalı;
utancımın söyleyemedim ama yazmamı buyuran aşktır”(7-10)

Phaedra aşka, duygularına esir olmuş bir kadındır; kocasının ilgisizliği karşısında bir duygu patlaması yaşar. Neredeyse orta yaşlı, çocuk sahibi bir kadın olmasına karşın, kendini genç bir kız gibi görür; iki çocuğu vardır ama aşk duygusunu yaşama anlamında bakiredir, çünkü Hippolytus'tan önce ne kocası Theseus'a ne de başka bir erkeğe aşık olmuştur; ilk aşkı Hippolytus'tur, bunun yanında evlilik yeminini bozmaya niyeti de yoktur (17-34). Aşktan sarhoş olan Phaedra belki de kendini böyle kandırır. Hippolytus'a duyduğu aşk tensel bir aşktır. Mektubun başından sonuna kadar Hippolytus'u aşkına karşılık vermesi için ikna etmeye çalışır, kocasını sevmediğini itiraf eder; bunun için de onun ilgisizliğini, ailesine karşı acımasızlığını ve zalimliğini gösterir (111-116). Üvey oğlu ile gireceği aşk ilişkisinin zina olacağını farkındadır ama her türlü geleneğe karşı olduğunu da söylemekten çekinmeyecek kadar da cüretkardır (131-136). Phaedra Hippolytus'u

⁷ Kıskançlık ya da öfke değil, baskın duygusu korkudur, **timidam** (18), **timebam** (19), **pavidas** (59), **metus** (82), **sollicitam** (137).

⁸ Bu mektup için, Ovidius Euripides'in iki **Hippolytus** oyunundan birincisini kullanır. Bunun yanında mektup Euripides'in ikinci **Hippolytus**'undan da izler taşır. Howard Jacobson, **a.g.e.**, s. 142--146.

baştan çıkarmak için, en başta bunun zina olabileceği suçlamasını, ikisinin ne kadar uzak ve farklı olduğu söyleyerek bertaraf etmeye çalışır: Phaedra Girit'ten gelir, Hippolytus Amazon kökenlidir (1-2). Kahramanın sevgilisini, başka birini tercih ettiği için, aşağılaması teması Phaedra'nın mektubunda da vardır ancak Phaedra'nın rakibi bu kez bir kadın değil kocası Theseus'un en yakın erkek arkadaşı Pirithous'tur. Phaedra rakip temasını mektubun yazıldığı kişiyi cezalandırmak için değil, onu kazanmak için kullanır. Phaedra mektubun sonuna kadar Hippolytus'un kadınlardan nefret ettiği gerçeğini söylemeye cesaret edemez; onun kendisini sevmeyeceği gerçeğiyle yüzleşmekte zorlanır:

*“sic tibi dent nymphae, quamvis odisse puellas
diceris, arentem quae levet unda sitim!*

Genç kızlardan nefret ettiğini söyleyen de, dilerim **Nympha**'lar sana su verir susuzluktan yanıp kavrulduğunda!”(173-174)

Phaedra duyguları karmakarışık, yalnız, kendine dönük, modası geçen geleneklere dudak büken bir kadındır. Doğayı seven, genç, bozulmamış, yakışıklı ve görece basit bir delikanlıyı elde etmek için övgüden, baştan çıkarmaya ve baş eğmeye kadar bütün sanatları kullanmaktan çekinmez.

Oenone mektubunu⁹ Paris'in Helene ile birlikte Sparta'dan Troia'ya döndüklerini bir tepeden görür ve hemen bir mektup döşenir (61-70); uğradığı ihanet nedeniyle duyduğu öfkesini de mektubunun başında yansıtır:¹⁰

*“PERLEGIS? An coniunx prohibet nova? perlege- non est
ista Mycenaea littera facta manu!*

⁹ **Heroides**, v. ve Quintus Smyrnaeus'un x. kitabı dışında Paris ve Oenone mitosuna ait hiçbir edebi anlatım yoktur. Ovidius öncesi kaynaklar çoğunlukla konunun basit şekilde yorumlanmasıyla ilgilidir. Elimizdeki kaynaklar şiddetli ve hatta kötücül, kıskanç bir öfkeyle yanan Oenone karakteri çizerler. Kimi öykünün ölümcül şekilde yaralanan Paris'i iyileştirmeyi reddeden bölümünü (Apollodorus, iii. 12. 6; Nicandrus, FgrHist 271-272F21,33), kimi de oğlunu Yunanlara yardım etmesi için gönderen Oenone'nin ihaneti bölümünü (Apollodorus, iii. 12. 6; Nicandrus, FgrHist 271-272F21,33) alırlar. Ama bu olaylar mektupta yer almaz. Howard Jacobson, **a.g.e.**, s. 176-78.

¹⁰ Açılış dizeleri **Heroides**'in genel üslubunda hiç rastlanmayan sertlikte ve tarzdadır. Israrlı soruların arkasından gelen emir, **perlege**, etkiyi kuvvetlendirir. Oenone Paris'in korkak mizacını ortaya koymakta fazlasıyla isteklidir. **Coniunx nova** tamlaması geleneksel üçgeni ve mektubun aldatılan kadının sadakatsiz sevgilisine yazdığını yalın bir ifadeyle aktarır.

Okuyor musun? Yeni eşin yasaklar mı yoksa? Dikkatle oku-
Mycenae'lı biri yazmadı bu mektubu!"(1-2)

Oenone başına gelen beklenmedik olaylardan etkilenen sade bir kızdır; gerçekte ne öfkeyle davranacak katı bir kalbi vardır, ne de kahinlik özelliği; bu özelliklerinin olmayışı Oenone'yi düşmanca davranışlardan, plan kurmasını sağlayacak kurnazlıktan alıkoyar ve karakterinin yalınlığını besler. Oenone erdemini ve iffetini, ayartıcı ve sadakatsiz Helene ile temiz ve sadık Oenone'yi karşılaştırarak gösterir. Helene'ye sert ve amansız biçimde saldırır; mektubun çoğunda Paris masumken, Oenone'nin sövgülerinden nasibini alan Helene olur. Oenone zaman zaman Paris'i azarlasa da, bunu ihanet uğrayan bir sevgiliden çok nasihat eden biri olarak yapar (97-98). Oenone tekrar tekrar Helene'yi kötüler (60, 70, 91, 117, 118, 124, 125), ama gururundan rakibinin ismini söylemez; belki de laneti doğru yere gitsin diye Helene'nin ismini sadece bir kez söyler:

“sic Helene doleat defectaque coniuge ploret.

Dilerim acı çekser, ağlar Helene de, kocası tarafından terk edilince.” (75)

Geçmişini umutsuzca yeniden yaşamak isteyen Oenone, Paris'le yaşadıkları aşkı anımsayıp avunur.

*“incisae servant a te mea nomina fagi,
et legor OENONE falce notata tua,
et quantum trunci, tantum mea nomina cresunt;*
Kazıdığın ismim duruyor kayın ağaçlarının gövdesinde,
bıçağınla yazdığın OENONE'yi okuyorum hala,
gövdeleri yükseldikçe ağaçların, yayılıyor ünüm de.” (21-22, 25)

Oenone'nin dünyasını, artık sadece ağaç kabuklarında kalan bir aşk oluştururken (21-30), Paris'in ağaca kazığı yazıt¹¹ sadece aşklarına değil, Oenone'nin benine de ayna tutar.¹²

¹¹ Yazıt 'adunaton' olarak bilinen ve belli bir olayın geçtiği yerin başka bir olayla olan ilişkisini doğal ya da tarihsel olarak mantığa aykırı ya da olanaksız gösteren retorik mecazdır.

“*CUM PARIS OENONE POTERIT SPIRARE RELICTA,
AD FONTEM XANTHI VERSA RECURRET AQUA.*
PARIS OENONE’Yİ BIRAKIP ONSUZ YAŞABİLİRSE,
XANTUS’UN SULARI AKSIN GERİYE.” (29-30)

Oenone ümitsizce hayal dünyasına sığınır, geçmişi dondurmaya çalışır; Paris’le geçmişteki yakınlığı, şimdiki ve gelecekteki ilişkisini de temin edebilirmiş gibi davranır; geçmişini düşündükçe, Paris de onun olur. Sorun sadece bir aşığın diğerine ihanetinden ibaret değildir, farklı iki dünyanın, farklı iki insan arasındaki uyumsuzluktur. Oenone hem yaşadığı yer bakımından hem de kişilik olarak kıra ait bir karakterdir. Genel olarak yaşam hakkındaki görüşü Doğa ile olan ilişkisinin ürünüdür. Doğal süreçle insan gerçeğini ayırmakta başarısız olur. Zaman ağacın büyümesini sağlayabilir; ancak Oenone’nin ümit ettiği gibi ününün ya da Paris’in aşkının büyümesini sağlamaz. Dağlar bile aşınır, fakat o insan ilişkilerinin bozulmasını kabul edemez; Paris’in çobanken Ida dağında üç tanrıçadan hangisinin güzel olduğuna karar verdiği anda aşklarının da değiştiğini söyler, ama sadece söyler, değerlendirme yapamaz (33-34). Doğa insan hastalıklarını iyileştirme de güçsüz kalırken, Oenone, hayalinde en güvenilir ve en döneke desteğe yani bir erkeğe yaslanmak ister (155-157). Oenone’nin saflığı, akılsızlığı, aptalca iyimserliği ortadadır, hem Cassandra’nın olacak olaylara dair öngörülerine (115-120), hem de yaşlıların sözlerine (39-40) karşı kördür. Oenone’nin insan ilişkileri, aşk, insan varlığı konusunda bir anlayışı yoktur. Aşkın güven vermektense ibaret olmadığını anlayamadığı için erotik dünyanın gerçeklerine karşı yabancılığını da ilan etmiş olur (89-90).

---

¹² Oenone kadar sık, tam sekiz kez, kendi isminden bahseden bir başka kadın kahraman yedi kereyle Phyllis’tir (II. mektup). VII. mektupta Dido ve Elisa isimleri birlikte sayılırsa, o da toplamda sekiz kez geçer. “*servant ...mea nomina: ...ismim duruyor..*” (21), “*legor Oenone: OENONE’yi okuyorum*”(22), “*mea nomina crescunt. : ... yayılıyor ünüm de*”(25), “*in titulos surgite recta meos! : itibarını arttırın ismimim!*”(26).

Heroides'te Iason'a mektup¹³ yazan iki kadından biri Lemnos kraliçesi Hypsipyle'dir. Hypsipyle mektubunu, Iason'un Colchis'ten gelip Iolcus şehrine yeni eşi Medea ile geldiğini duyunca yazar (1-2). Hypsipyle kırgındır, çünkü Iason uygunsuz ve aşağılayıcı biçimde davranmış, geldiğini bizzat kendisi bildirmeyerek de küstahlık etmiştir. Hypsipyle gururuna, sosyal konumuna ve toplumun kanaatine çok önem verir; onu Iason'u kaybetmekten çok Yunan olmayan, yabancı ve daha aşağı sınıftan bir kadına kaptırmak ilgilendirir:

*“o ego, si possem timide credentibus ista
“ipse mihi scripsit” dicere, quanta forem!
Quid queror officium lenti cessasse mariti?
obsequium, maneo si tua, grande tuli!
barbara narratur venisse venefica tecum,
in mihi promissi parte recepta tori.*

Ah, keşke inanmak istemeyenlere şöyle söyleyebilseydim
“bana bunu o yazdı,” ne büyük gurur olurdu bu benim için!
Ama neden yakınıyorum ki kocam yavaştan aldı diye vazifesini?
Hala seninsem, ne büyük bir özveri bu benimki!
Derler ki, beraber gelmişsin büyücü başka bir kadınla,
bana söz verdiğin yatağının yarısını paylaşıyormuşsun onunla.”(15-20)

Hypsipyle, Iason'un onun yerine Medea gibi birini tercih edebileceğine inanmayı reddeder. Soğuk gururu, kendine Hypsipyle, Medea'ya ise isimsiz bir zamirle hitap etmesiyle ortaya çıkar. Hypsipyle Medea'dan sadece Iason'un yeni eşi olarak bahseder; onu ismiyle çağırılmaz ve onunla ilgili iki aşağılayıcı ve kötü sıfat

---

¹³ Ovidius, bu şiirinde, genel anlamda, Apollonius Rhodus'un **Argonautica** eserinin görünen yapısını korur. Argo gemisi dönüşte değil, gidiş yolculuğunda Lemnos'a uğrar ve Hypsipyle ile Iason arasındaki ilişki, Lemnos kadınlarının erkek nüfusunu katletmelerinden sonra olur (**Heroides**, vi. 53-54 ve 135-140). Katliam Hypsipyle'nin Iason'a anlattığı metinden açıkça anlaşılır, Apollonius'un eserinde ise Hypsipyle olayı Iason'dan gizler (**Argonautica**, i. 793-833). Ovidius bu değişikliği Hypsipyle ile Medea arasındaki tezatlığın dile getirilmesi için yapmış (133-136) ya da Hypsipyle'nin gerçeği itiraf ettiğinin anlatıldığı kaynaklardan yararlanmış olmalıdır (Valerius Flaccus, **Argonautica**, ii. 326-328 ve 408vd; Statius, **Thebais**, v. 452). Yine Apollonius'un eserinde Argo gemicileri Lemnos'ta birkaç gün kalırken (Apollonius Rhodus, **a.g.e.**, i. 861-862), **Heroides**'te iki yıl kalır: “*hic tibi bisque aestas bisque cucurrit hiemps.*” (55). Ovidius Iason ile Hypsipyle arasındaki bağlantıyı güçlendirmek için Apollonius'un eserinde geçen olayların zamanı değiştirdiği gibi, ayrılık sahnesini de değiştirir. Apollonius'un eserinde Iason yola çıkmak üzere olan Argo'ya binen ilk kişiye, **Heroides**'te son kişidir: “*Ultimus e sociis sacram conscendis in Argo.*” (65). Howard Jacobson, **a.g.e.**, s. 94-96.

kullanır: yabancı ve büyücü (81). Mektubun açılışında Iason mektup yazmadığı için gururu incinmiş Hypsipyle vardır, ancak gururunu inciten şey çok daha büyüktür; kızgınlıkla başlayan yakınmaları (41-50), şiddetli öfke, nefret ve lanetlere dönüşür (145-164). Hypsipyle kibir ve hakaret dolu öfkesinden şiddet ve nefretin derinliklerine doğru hareket eder. Kendisi gibi Iason'u da büyücü Medea'nın kurbanı olarak gören Hypsipyle, Iason ile hesaplaşmaktan çok, Medea'yı muhatap alır. Lemnos kadınları arasında ona düşen erkeği öldüremeyen Hypsipyle (135) kısa bir süre sonra da ona ihanet eden bir erkeğe aşık olur; yani ikinci kez, yüzleştiği bir erkeğin karşısında başarısızlığa uğrar. Kendini bu kez de, bir kadının karşısında yenilmiş bulur. Eğer Iason'u kazanamazsa, Medea kazanacaktır. Bu yüzden şiirde gururun hayati bir önemi vardır. Lemnos'lular kadın kimliklerine ihanet edip, inkar ederler (53-54); Hypsipyle ise bunu yapmak istemez ya da yapamaz. Iason'u yenmeyi başaran erkeksi kadın örneği olan ikinci bir kadının tersine, Hypsipyle, kadın olarak erkeklerle baş edemeyeceğini anlar. İşte bu yüzden Medea'dan sadece Iason'u elinden aldığı için değil, kendisinin yapamadığını yaptığı, bir erkeği yendiği ve hatta erkek gibi davrandığı için nefret eder; derinlerdeki Hypsipyle cinsler arasındaki savaşla meşgul olduğunu ve kaybettiğini bilir; kadınlar arasında olsa da, iç dünyasında yapayalnız bir kahramandır.

Diğer bir kadın kahramanımız Canace gibi Dido da, bir elinde Aeneas'ın kılıcı diğerinde kalemi, canına kıyacağını dile getirir; mektubunu¹⁴ Aeneas yola çıkmak üzereyken yazar (7-10). Dido ölümün eşindedir; ilk iki dizedeki beyaz kuğunun şarkı söylemesi çaresizliğinin dışavurumudur. Mektubunun başından sonuna kadar Aeneas'ı kalmaya ikna etmeye çalışan¹⁵ Dido öfkesini ve nefretini

---

¹⁴ Ovidius Dido için **Aeneis** eserindeki modeli izler; Dido ve Aeneas arasındaki aşk ilişkisini Vergilius'un icat edip etmediği konusunda görüş birliği olmasa da, en azından ilişkiyi ayrıntısıyla işleyen odur. Ovidius pek çok şekilde **Aeneis**'i takip eder ancak yaptığı değişimler göze çarpar. Bir kaçına değinecek olursak: Vergilius'un Dido'su sürgüne gönderilmez, kendi isteğiyle ayrılır. Kimse onu takip etmez. Ovidius'un Dido'su yüklü miktarda servet kaçırdığından söz etmez. Ülkesinin sınırlarını elde etmek için yaptığı kurnazlığı anlatmaz. Dido taliplerini Aeneas için reddettiğini söyler (123-124); **Aeneis**'te Aeneas Carthago'ya gelmeden önce onları kabul etmez (Vergilius, **Aeneis**, iv. 36-37, 213-214). Howard Jacobson, **a.g.e.**, s. 76-80.

¹⁵ **Heroides**'teki şiirlerin çoğu az da olsa ikna etmeye yönelik unsurları barındırırlar, ancak hiçbiri bu şiirdeki kadar ikna etmeye yönelik değildir. Bunun ilk nedeni durumun uygunluğudur. İki kişinin yakınlığı ve ilişkileri ikna etme çabasını makul kılar. Örneğin; Penelope, Phyllis, Hypsipyle, Ariadne, bırakın ikna etmeyi, iletişim kurmanın bile olanaksız olduğu biçimde sevgililerinden ayırdırlar ya da Oenone ve Briseis soylu aşklarını etkileyebilecek durumları yoktur. Ancak Dido kraliçedir; en azından Aeneas'la aynı düzeydedir ve çok daha önemlisi onunla neredeyse yüz yüzedir. Böylece ikna etme

uçlarda yaşayamaz, daha yumuşaktır. Aeneas'ı yanında kalmaya ikna edebileceği umudunu taşır ya da endişesini dile getirir ve aynı zamanda eğer Aeneas onu terk ederse başına gelebilecek felaketleri sıralar: Aeneas ününü kaybedecek, tanrılar onu cezalandıracak ve pişman olacaktır. Tüm dehşet verici örnekleri Aeneas'ı üzmemek için hayal eder, gerçekte ise, ne Aeneas'ı incitmek ister ne de denizde boğulmasını ister, tek arzusu Aeneas'ın yanında olmasıdır (61-62, 65). Dido tartışmada çok yetenekli ve kurnazdır, sorgulamaya başlar: Aeneas bir toprağa, bir krallığa ve bir eşe sahiptir; öyleyse neden bilinmeyen bir yere gitmelidir, neden Dido'nun sadakatini bulamayacağı yeni bir eş aramalıdır (145-166). Dido makul, duyarlı, müşfik bir kişiliktir. Gece gündüz Aeneas'tan başka bir şey düşünemeyen Dido onunla birlikte olmak için onun yanında karısı olarak değil, ev sahibesi kimliğiyle kalmaya dahi razıdır:

*“Aeneas oculis vigilantis semper inhaeret;
Aenean animo noxque quiesque refert.
Gündüz ve gece Aeneas hep gözlerimin önünde;
Aklımda olan hep sensin Aeneas!”*(25-26)

*“si pudet uxoris, non nupta, sed hospita dicar;
dum tua sit, Dido, quidlibet esse feret.
Utanıyorsan benimle evlenmeye, karın değil bari dostun olayım;
Dido senin oldukça, katlanır istediğin her neyse.”*(167-168)

Hermione'nin yaşamı, başkalarının kararları ve istekleri doğrultusunda yönelir. Kuzeni Orestes'i sever ancak babası Menelaus onu Pyrrhus'la evlendirir. Mektubunu¹⁶ ilk ve sonsuz aşkı Orestes'e, kendisini bu evlilikten kurtarması için yazar:

çabaları kaçınılmazdır. İkinci olarak, Ovidius Vergilius'un ayak izlerini takip eder, zira **Aeneis**'in IV. kitabı retorik tartışmalarla doludur. Ovidius bunları genişletir, detaylandırır ve eklemeler yapar. Howard Jacobson, **a.g.e.**, s. 84.

¹⁶ Yunan edebiyatında Hermione'ye ait tek bir orijinal anlatımın elimize ulaşmasından ve karaktere ilişkin ikincil göndermeler ve parçaların kalmasından ötürü Hermione'nin karakteriyle ilgili bilgimiz azdır. Ancak buna rağmen, Ovidius'un isteyerek Euripides'in Hermione'sini göz ardı ettiği söylenebilir. Hermione'nin Neoptolemus'un öldürülmesi için Orestes ile suç ortaklığı yaptığını ya da Hermione ile Andromache arasındaki düşmanlığı Euripides'ten önce işlemiş olan bir edebiyatçıya dair bir kanıt yoktur. Euripides, Hermione'nin alçak mizacını **Andromache** trajedisinde açıkça ortaya koyar. Diğer kaynaklar Hermione'nin karakter tasviri ve Euripides'in eserinde geçen olaylar bakımından yetersizdir (Homerus, **Ilias**, iii. 174-175 ve **Odysseia**, iv. 4vd'da yaptığı göndermelerin Orestes ve Neoptolemus arasındaki düşmanlıkla alakası yoktur. Vergilius, **Aeneis** iii. 326vd'da Neoptolemus-Orestes-Hermione-Andromache ilişkisiyle ilgili kısa bir özet verir. Hermione'nin ismini taşıyan tek eser Pacuvius'un **Hermiona** oyununa aittir. Oyun Orestes'le nişanlı ya da yeni evlenmiş

*“At tu, cura mei si te pia tangit, Oreste,
inice non timidas in tua iura manus!*

Ama sen beni sevmekten bu kadar çekiniyorsan, ey Orestes,
durma al hakkını, o korkusuz ellerinle!”(15-16)

Hermione rüyaya benzer bir hayal içindedir, geçmişi ve şimdisiyle yüzleşmesini anlatan karanlık bir iç konuşma yapar gibidir. Düşüncelerinin içinde kaybolan Hermione birden çocukluğuna döner, annesine hitap ederek yalnız geçen o yılların boşluğunu anlatır (80-100). Hermione onu ve atalarını üzen korkuların şaşkınlığı içinde kaybolmuş (65-72, 73-80), aklı yaşadığı andan geçmişe doğru gidip gelen kayıp bir kahramandır; yaşamına seyirci gibidir, yaşadıkları üzerinde kontrolü yoktur. Yaşamında dönüm noktası diyebileceğimiz iki buhranlı olay vardır: biri annesinin, diğeri kendisinin kaçırılışı. Kendi kaçırılışında Orestes’e (9), diğesinde annesine (80) seslenir. Ne zaman bir felaket olsa ve Hermione yardım çağırırsa yanıt yoktur; annesi ona yanıt vermez. Hermione şimdi de haykırır ve yine cevap yoktur. Geçmiş şimdi de tekrar eder. Anne babası Hermione’yi küçük yaşta terkederler; önce annesi Helene onu bırakıp Paris ile Troia gider, ardından babası Menelaus Troia savaşına katılır. Hermione için anne babası yaşıyordur ama varlıkları hayalden öteye gitmez:

*“parva mea sine matre fui, pater arma ferebat,
et duo cum vivant, orba duobus eram.*

Çocukken annem yoktu yanımda, babam ise savaşta
İkisi de hayattaydı ama ben mahrumdun onlardan.”(89-90)

---

olan Hermione’nin Neoptolemus’la evlendirilmesini anlatır. Bkz. Conte **a.g.e.**, s.104.) Yaygın biçimde Sophocles’in **Hermione**’sinin Ovidius’un mektubu için kaynak teşkil ettiği kabul edilir. Ancak eserin konusu hakkındaki bilgilerimiz o kadar azdır ki bu yüzden sadece Ovidius’un anlatımının Sophocles’in eserine uygun olduğunu söylemek daha doğru olur. Sophocles’in eseri Hermione’nin evliliği konusunda Menelaus ile Tyndareus’un arasındaki anlaşmazlık üzerine kuruludur ve bu Ovidius’un şiirindeki (31-34) önemli noktalardan biridir. Ancak yine de Ovidius’un hangi eseri kaynak olarak kullandığını söylemek zordur. Howard Jacobson, **a.g.e.**, s. 43-46.

Hayal olmalarının yanında, Hermione'nin yaşamında bir o kadar da önemlidirler; kayıp çocukluğu için yas tutan Hermione en büyük yaralarını anne baba sevgisi olmadan büyüyerek almıştır. Hermione çaresiz, ümitsiz, çocukluğunu yaşayamamış, sevdikleri ve güvendiği kişilerin ihanetine uğradığını düşündüğü yazgısının ağırlığında ezilen bir kadındır. Çaresizliğine bulabildiği tek çözüm ağlamaktır, Orestes'in onu kurtarmasını beklemekten başka yapabileceği hiçbir şey yoktur.

Deianira, uzun bir iç konuşma ve itiraf niteliği taşıyan mektubunu¹⁷ Hercules'i öldürecek giysiyi gönderip kocasının ölüm haberini henüz almışken kaleme alır; Deianira yaptığı çılgınlığın şaşkınlığı içindedir:

*“sed quid ego haec refero? scribenti nuntia venit
fama, virum tunicae tabe perire meae.
ei mihi! quid feci? quo me furor egit amantem?”*

Ama neden anlatıyorum bunları? Bu mektubu yazarken
daha,

kocamın öldüğü haberi geldi, gönderdiğim **tunica**'yla.

Yazık bana! Ne yaptım? Bunca severken, bu çılgınlık böyle ne yaptırdı bana?”
(143-145)

Mektubunda uzun uzadıya Hercules'in Lydia kraliçesi Omphale'ye yaptığı köleliği uzun uzun anlatıp durur,¹⁸ Deianira, hem Iole'de hem Omphale'de kocasının

---

¹⁷ Hercules Yunanların muhtemelen en gözde mitos karakteridir ve birçok edebi esere konu olmuştur. Olanaksız değilse de, Ovidius'un hangi kaynakları esas aldığı tahlil etmek zordur. Deianira ile ilgili üç önemli olay vardır: onunla evlenmek için Hercules ve Achelous arasındaki dövüş; Nessus'un ona tecavüz etmeye girişmesi ve Hercules tarafından katli; Deianira'nın gönderdiği gömlek sonucu Hercules'in ölümü. Bu üç olay da uzun bir tarihe sahiptir. Achelous ve Nessus'la ilgili dövüşler en azından Archilochus'a, zehirli gömlek söylencesi Hesiodus'a mal edilen **Catalogus** eserine kadar geri gider (Archilochus, Fragman 280 Tarditi = 268, 269, 270 Laserre = 147 Bergk; **Catalogus**, Fragman 25.17vd. MW.), bu eserlerin hepsi pek çok değişikliğe ve dönüşüme maruz kalmıştır. Bulunan uyarlamalarının çeşitliliği şaşırtıcı derecede çoktur. Sophocles'in kahramanından, savaş sever Amazon karakterine kadar çok farklı Deianira olduğu aşikardır (Apollodorus, i. 8. 1; Nonnus, xxxv. 89-91; Ovidius'un birden fazla (Sophocles'in **Trachiniae** eseri) kaynak kullandığı açıktır. Zira şiirde Ovidius'un buluşu olmayan, aynı zamanda **Trachiniae** eserinde de yer almayan mitolojik malzemeye rastlanır. Birkaç örnek verecek olursak: 139. ve 140. dizelerde geçen, Hercules'in Achelous'un boynuzunu parçalaması öyle bilindik bir öyküdür ki özel bir kaynağı belirtmeye gerek yoktur (Pindarus, Fragman 71 Turyn; Apollodorus, ii. 7. 6.), ancak önemli olan bu öykünün **Trachiniae**'de yer almamasıdır. Hercules'in mektupta sayılan görevleri Sophocles'in trajedisindekilerden yeterince farklıdır ki, buradan Ovidius'un değişik kaynakları da kullandığı sonucuna varılabilir. Howard Jacobson, **a.g.e.**, s. 228-236.

¹⁸ Hercules çıldırıp Oechalia kralı Eurytus'un oğlu Iphistus'u istemeyerek de olsa öldürünce, bu suçtan nasıl arınacağını öğrenmek için Delphi'deki Apollo tapınağına başvurur. Bilici de üç yıl köle

yenilgisini görür; Iole köle olması gerekirken, görünüşü hiç de öyle değildir (125-130), Omphale ise Hercules'i onun kahramanlığına aykırı işler yapmaya zorlayarak rezil etmiştir (özellikle 103-118).¹⁹ Deianira bu mektubu yazarken, Hercules'e Nessus'un kanıyla zehirlenmiş gömleği henüz göndermiştir, dolayısıyla Omphale ve Iole'den çok Hercules'i yenen kadın Deianira'dır; mektubunda Hercules'i Omphale ile kalırken giydiği kadınsı kıyafetler ününü mahvettiği için aşağılarken, o kahramanın yaşamına son verecek giysiyi göndermiştir bile.²⁰ Mektupta Hercules'in adına ve ününe uygun yaşamadığı için Deianira'nın incinmesi ve kızgınlığı ön plana çıkar. Deianira bir yandan Hercules'in başarılarıyla gururlanırken, bir yandan da onun Iole'nin ve Omphale'nin aşkına yenik düşüp kendini iki paralık etmesinden hicap duyar. Oysa Hercules daha beşiğindeyken, iki yılanı ezmiş ve Iuppiter'e layık bir evlat olduğunu kanıtlamıştır; Iuno'ya bile yenilmemiştir, ama aşka yenik düşmüştür (21-26). Sıkıcı da olsa, Hercules'in işlerinin özeti (85-100), Deianira'nın zihninin, korku ve hayranlık duygularıyla dolu, kocasının başarılı geçmişiyile meşgul olduğunun göstergesidir. Deianira önemli bir adamla evlenmiştir, ama hep kocasının ünü ve heybetinin gölgesinde sıradan bir kadındır olarak yaşamını sürdürmek zorunda kalmıştır. Yine de, Hercules'in karısıdır (27) ve yaşamının anlamı bu rolün üzerine kuruludur; Deianira için eş rolü yaşamının belirleyici unsurudur. Onurunu ve amacını kocasının öneminde bulur. İşte bu yüzden Hercules'in kahramanlığına halel getirmemesi Deianira için hayati önem taşır. Ancak bu denli başarılı, dünyaya barışı ve huzuru getirmiş bir kahramanla evli olmak onun mutlu olmasına yeterli olmaz; tersine yalnızlığını ve korkularını arttırır, çünkü Deianira eşiyile dertleşemez, paylaşamaz; Hercules hep uzaklardadır, adeta eve gelen bir konuktur:

*“vir mihi semper abest, et coniuge notior hospes,
monstraque terribiles persequiturque feras.*

---

olarak çalışması gerektiğini söyler. Lydia kraliçesi Omphale kahramanı satın alır, ona birçok işler gördürür, ayrıca koca olarak da kullanır. Bkz. Erhat, **a.g.e.**, s.228.

¹⁹ Bu sadece **Trachiniae** 488-489'ın değil, Hercules'in, yenilmez bir kahraman olarak (1046-1052 ve 1058-1063) şimdi onu öldüren kadına, Deianira'ya, yenildiğinden yakınmasının akıllı ve etkili bir uyarlamasıdır.

²⁰ Sergio Casali, “Tragic Irony in Ovid, Heroides 9 and 11,” **Classical Quarterly**, Vol. 45, No: 2, 1995, s. 505-509.

Kocam hep benden uzak, eşten çok bir konuk demek daha doğru
olacak,
derdi günü canavarların, korkunç hayvanların peşinden koşmak.”
(33-34)

Deianira kocasının yaptıklarını bizzat görmemiş, daha çok başkalarının konuşmalarından öğrenmiştir. Hercules onu başka kadınlarla sürekli aldatır; Deianira ise bunlara katlanır (48-54), Hercules’in hiçbir kaçamağını evliliği için bir tehdit olarak görmez ta ki Iole’yi görene kadar. Bütün yaşamını Hercules’in karısı olarak sürdüren Deianira’yı (131-132), Iole’nin evine gelmesi altüst eder (121). Hercules Iole’ye diğer aşıklarına davrandığı gibi davransa, onu **peregrinus amor** (yabancı bir aşk) olarak görse, şimdiye kadar yaptığı gibi, Deianira gözlerini kapatıp, Iole’nin bir önemi olmadığına inanabilir, ancak Iole’nin varlığını bu kadar yakında hissetmek her şeyi değiştirir, evliliklerinin, evlerinin bekareti bozular. Mektubunun sonunda Deianira, Hercules’i kaybettiğini anlar ve uzun bir iç hesaplaşmaya girer; onun değerli karısı olduğunu kendine kanıtlamak için, canına kıymaya karar verir (149-150), böylece sonsuza kadar Hercules’in karısı ve çocuğunun annesi olmayı garanti eder. Varoluşunu evliliği ile eşdeğer gören bir kadın olarak kendince emeline de kavuşmuş olur.

Theseus’a olan aşkı uğruna babasına, vatanına ihanet eden Ariadne, bu ihanetinin cezasını yine ihanete uğrayarak öder ve ıssız bir adada terk edilir, tek başına kalır. Mektubunu²¹ bu ıssız adadan Theseus’a ölümün eşiğindeyken yollar (3-6, 32). Uğruna her şeyini feda ettiği aşkını bir anda kaybetmiştir. Ariadne etrafına bakınca, kumdan başka bir şey görmez ve çılgına döner (8-16). ıssız bir adada terk edilmiş (ıssız ada Antikçağ kadınının yalnızlığının ve sessizliğinin sembolü gibidir) ve ihanete uğramıştır, ama insana dair hiçbir şeyin olmadığı bu adada (60-62), Doğa’nın düşmanlığını fark etmesi uzun zaman almaz. Su (**imbre**) ve rüzgarın

---

²¹ Genel olarak, Ovidius’un Ariadne mektubu için Catullus’un 64. şiirini kaynak olarak kullandığı kabul edilir. Farklılıklar olsa da, baştan sona öykünün çatısı ve temel detayları iki şiirde de aynıdır. Her ikisi şu temele dayanır: Ariadne kötü durumda olan Theseus’a dolambaçtan çıkması için bir yumak iplik vererek yardım eder; Ariadne isteyerek Theseus’la birlikte Girit’ten ayrılır; Theseus’un Ariadne’yi uykusunda terk edip gittiği adada dururlar; Ariadne uyanınca adada yalnız bırakıldığını anlar ve yazgısına figan eyler. Howard Jacobson, **a.g.e.**, s. 213.

(**aquilonibus**) onun düşmanıdır; biri onu tecrit edip tehlikeye atan, diğeri umutlarını yok edendir. Ariadne kendini, kainatın tam ortasında yapayalnız, dünyanın tüm güçlerine karşı mücadele ederken bulur; canlı, cansız, insan, hayvan, doğal ne varsa, sanki ona karşı bir düzen kurmuştur. Theseus da Doğa'nın bir parçasıdır, taşın ve denizin evladıdır; bu yüzden doğal güçlerin onun zalimliğinden yana olmalarına şaşmamak gerekir:

“illic tu silices, illic adamanta tulisti,

illic, qui silices, Thesea, vincat, habes.

Orada gösterdin taş gibi, çelik gibi sert olduğunu,
orada ortaya çıktın, ah Theseus, sen taşı bile eritirsin.”(109-110)

“nec pater est Aegeus, nec tu Pittheidos Aethrae

filius; auctores saxa fretumque tui!

Baban Aegeus, annen Pittheus kızı Aethra olamaz;
eminim ataların taşlar ve denizlerdir!”(131-132)

Ariadne'nin canını yakan rüzgarlar, kayalar, su, kum ve hayvanlar bile Theseus'tan daha insandır (1-2). Oysa Ariadne onun için hem babasına, hem de vatanına ihanet etmiştir, bunu açıkça itiraf eder ve pişmanlığını dile getirir (69-70). Ariadne sorumluluğundan sıyrılmak ya da suçu Theseus'un üzerine atmaya çalışmaz; suçunu anlatmanın onu hiçbir yere götürmeyeceğini anlar. Aşkın ölü olduğunu, geçmiş aşkına yalvarmanın ya da yeniden canlanacağını ümit etmenin hiçbir anlamı olmadığını bilir, zaten derdi aşkını yeniden canlandırmak da değildir. Ariadne, mektubunun hiçbir yerinde Theseus'u sevdiğinden bahsetmez. Ölümle burun buruna gelmişken, düşündüğü aşk değil yaşamıdır. Mektubunun özü, tek başnalık duygusu, kaçınılmaz kötü kader, içinde bulunduğu koşulların zorluğu ve ümitsizliktir. Ariadne tek başnalığına şu sözlerle isyan eder:

“me quoque narrato sola tellure relictam!

non ego sum titulis subripienda tuis.

Beni de anlat, bu ıssız sahilde nasıl terk ettiğini!
kazandığın başarılar arasında aman eksik kalmayım ben de.” (129-130)

Kardeşi Macareus’la yaşadığı aşkın meyvesi olan bebeğini henüz doğurmuşken babasına yakalanan Canace utancından ne yapacağını bilemez. Babası ona bir kılıç gönderir ve bu kılıçla canına kıymasını buyurur ve bebeği de köpeklere yem olarak attırır. Bunun üzerine Canace, bebeğinin babasına ve kardeşine bir mektup²² yazmaya koyulur. Bu mektupta, Macareus’tan yavrularını ve kendisini bir arada ve usulüne uygun olarak gömmesini ister:

*“sparsa, precor, nati collige membra tui,
et refer ad matrem socioque impone sepulcro,
urna que nos habeat quamlibet arta duos!
vive memor nostri, lacrimasque in vulnera funde,
neve reformida corpus amantis amans.
tu, rogo, dilectae nimium mandata sororis
perfice; mandatis persequar ipsa patris!*
Yalvarırım, topla oğlunun darmadağın olan bedenini,
yanına getir annesinin, bir mezara koy ikimizi,
ufacık da olsa tek bir **urna** alsın içine bizi!
Hep bizi hatırlayarak yaşa, akıt gözyaşlarını şu yarama,
Seni seven bedenimi sevmekten vazgeçme asla.
Yalvarırım, yerine getir canın gibi sevdiğin kız kardeşinin
buyruğunu
Yerine getir, benim yerine getireceğim gibi babamın buyruğunu!”
(122-128)

Babasının buyruğuna işte böyle çaresizce boyun eğen Canace Macareus’a duyduğu aşkın ve tutkunun ateşini yüreğinde hisseder (25-32). Bu ilişkinin sorumluluğunu ve suçunu Macareus’la paylaşır ve paylaştığının bilincindedir; ne suçunu inkar eder, ne de hafifletmeye çabalar. Mektupta, Macareus’a ettiği tek sitem

²² Euripides’in **Aeolus** eserine göre oluşturulmuş eski bir varsayımının 1961 yılında basılmasıyla (POxy 2457), ilk kez konusu açık ve net bir biçimde gün yüzüne çıkar. Canace ve Macareus öyküsünün ciddi bir edebi işleniş olmasa da, Euripides dramlarını alaya alan çeşitli komedilerin yaygın olduğu bilinmektedir. Elimizdeki kanıtlar sınırlı da olsa, Ovidius Canace mitosunu Euripides’in trajedisinden öğrenip, başlangıç noktası olarak bu eserden yararlanmış olmalıdır. Bu hala tereddüt edilen bir sorun olmasına karşın ihtimali en yüksek olanıdır. Howard Jacobson, **a.g.e.**, s. 159-162.

neden kendisini bir ağabey gibi sevmediği, neden onun için kız kardeşten öte olduğudur:

*“cur umquam plus me, frater, quam frater amasti,
et tibi, non debet quod soror esse, fui?”*

Ah kardeşim, neden beni bir ağabeyden öte sevdin?

Ve ben senin için neden kız kardeşten öte oldum?”(23-24)

Canace'nin öfkesi birden onu ve yavrusunu zalim bir cezaya çarptıran babası Aeolus'a yönelir, ama bu öfkesini bile gerektiğince sunamaz: Babasıyla yaşamının ne demek olduğunu, onun dinmeyen öfkesinin ne denli şiddetli olduğunu ve her zaman böyle öfkesiyle karar alıp büyük hatalar yaptığını bilir (11-16). Canace'nin artık tek düşündüğü, babasının önünde canına kıyarak intikam almaktır (7-8). Aeolus otoriter bir babadır ve sahip olduğu her şeyi sürekli ve güçlü şekilde hükmü altında tutar (9-16). Canace ve yeni doğan bebeği, babaları Aeolus'un zalimliğinin ve hoşgörüsüzlüğünün kurbanıdır. Atalarının arasında Iuppiter'in olması bile onu babasının zalimliğinden kurtaramadığına göre, öyle övünülecek bir şey de değildir (17-18). Canace'nin saflığı ve tecrübesizliği diline ve anlatım tarzına yansır. Öylesine iffetlidir ki aşk ilişkilerinden bahsetmeye kaçınır; hamile kalır, ama doğumdan bile haberi olmayan acemi bir askerdir (47-48). Canace adeta cesur Stoik bir kahramana benzer, ölüme belki de fazlasıyla hazırdır. Gözyaşlarının yerini kan alır, bir elinde kalem diğerinde kılıç vardır; ölmek üzeredir, ama belki de zaten ölü halini anlatmaya koyulur (3-4). Canace yakında başına gelecek böylesi ceza için çok gençtir, ama hep ölümü düşünür; ölümün dehşeti aklının derinliklerinde yatar, çocuğunu kaybetmesi onun yaşama isteğini de sonsuza dek söndürmüştür. Canace için ölüm ve sonrası babasının zalimliğinden uzakta mutluluğu, huzuru yakaladığı andır, Macareus'la birlikte olduğu anın bile ölümünden sonra olmasını diler (21-22).

Medea Iason'a mektup yazan ikinci kahramandır. Iason, Corinthus kralı Creon'un kızı Creusa'nın ona sunabileceği refah ve güç için Medea'yı terk eder. Mektup,²³ Medea Iason'un evleneceği haberini aldıktan sonra yazılır:

*“cum minor e pueris (casu studione videndi
constitit ad geminae limina prima foris)
“huc modo, mater, adi! pompam pater,” inquit,
“Iason*

*ducit et adiunctos aureus urget equos!”
protinus abscissa planxi mea pectora veste,
tuta nec a digitis ora fuere meis.*

Oğullarımdan küçük olan seni görmek hevesiyle, şans eseri
çift kanatlı kapının ilk basamağında durup da.
“Gel buraya anne, çabuk ol! Bak babam, Iason, geçiyor,
bir tören alayının başında, altın sarısı giysiler içinde,
çifte koşulu atlarını sürüyor!” deyiverince,
yırttım elbiselerimi o an, vurdukça vurdum göğsüme,
yumruklarımdan aldı nasibini yüzüm de.”(149-154)

Heroides'teki diğer kadın kahramanlar gibi, Medea da incinmiştir, çünkü aşkını kazanmak ve bu aşkın sonsuza kadar devam etmesi için her şeyini feda ettiği adam onu terk etmiştir.²⁴ Medea Iason'la tanıştıktan sonra yaşamını ceza olarak tarif ederken (5-6), ne söylediğinin farkındadır; işlediği suçların karşılığı olarak acı çeker. Tanrıların adaleti için yalvarırken, cezayı yalnız kendisinin değil, Iason'un da hak ettiğinin farkındadır (119-120). Mektubun sonuna kadar, suçlu olmasının bilinci Iason'u suçlu bulmasıyla yok olur (207-208). Medea suçunun farkındadır, ahmaklık ettiği, güvendiği, saf olduğu, Iason'un onu alıp götürmesine izin verdiği için suçludur (106, 118, 132). Medea ihanet ettiği ebeveynleri ve vatani için endişelenmez, haince davranışlar sergilemiş olduğunu, nedeni ne olursa olsun, durumun ahlaki boyutunu bir an olsun düşünemez. Mektuptaki Medea pişmanlık duymaz, tutkularının

²³ Günümüze kalan kaynakların yetersizliğinden, bu şiir için Ovidius'un Apollonius ve Euripides'ten yararlandığı kabul edilir. Şiir bu şairlerin eserleriyle paralellik gösterdiği gibi, ne Euripides ne de Apollonius'un eserinde olmayan ya da doğrudan doğruya onlara karşı olan bölümler de içerir. Howard Jacobson, **a.g.e.**, s. 109-123.

²⁴ Medea sadece Iason'a aşık olduğu için ailesine ihanet edip suç işlemez. Gücünün farkındadır, Achaia gençlerini kurtardıktan sonra sahip olacağı ün, başka bir ülkeyi, tanınmış kentleri, bir ülkenin kültürünü, sanatını öğrenme isteği de onu ayartır. Genel geçer değerleri umarsamaz, babasını zalim, yaşadığı ülkeyi barbar bulur, kısacası Medea kalıbına sığmaz, Ovidius, **Metamorphoses**, vii. 51-61. Ovidius'a göre erkeğin mayasında vardır aldatma duygusu, Iason ana olunca Medea'yı bırakmış, başka bir kadını yatağına almıştır. **Ars Amatoria**, iii. 30vd.

sürüklediği yere gitmeye kararlıdır; yaşadıklarından ders çıkarmayan Medea önce eyleme geçip, sonra pişman olacaktır (209). Medea çaresiz kalıp da intihar etmeyi, içindeki şiddeti kendine yöneltmeyi hiç düşünmez. Çocuklarının zalim bir üvey anne elinde tehlikede olacağını iddia ederken, onları öldürecek olan yine kendisidir:

“*saeviet in partus dira noverca meos.*

et nimium similes tibi sunt, et imagine tangor,

Zalim bir üvey ana kan kusturacak yavrularıma.

Nasıl da benziyorlar sana, üzülüyorum onlara bakınca,”(188-189)

Diğer kadın kahramanların yaptığı gibi sevgilisine ah etmekle, sadece yakınmakla yetinecek biri de değildir; onu farklı kılan eylem kadını olmasıdır. Öç almak için plan kuracak ve uygulayacaktır. Ne geçmişte işlediği suçları inkar eder ne de işleyeceklerini. Mektupta saf, medeni dünyaya yabancı Medea'nın, Iason'a duyduğu yoğun aşk yüzünden nasıl değiştiğine tanık olunur. Doğaya hükmeden Hecate'nin rahibesi olan Medea'nın kötücül, suç işleyen kişiliği medeni dünyayla yani Iason'la tanışmasıyla ortaya çıkar. Medea medeni dünyanın güç ve iktidar elde etme savaşlarıyla baş edebilmesinin tek yolunun onlardan daha güçlü olması gerektiğini çok çabuk kavramış olmalıdır.

Laodamia kocasını derinden bir aşkla sever. Yaşamak, kocasıyla birlikte var olmak demektir; ondan ayrılınca, karanlık yani ölüm gelir (23). Kısaca Protesilaus onun yaşam ışığı, hayatını sürdürmesinin nedenidir. Troia'ya ayak basacak ilk Yunanın öleceği kehanetini²⁵ bilen Laodamia, kocasının Troia savaşında öleceğinden korktuğundan, söyleyemediklerini söyleyebilmek, onu uyarmak amacıyla mektuba²⁶

---

²⁵ Catullus, 68.73-86.

²⁶ Laodamia ve Protesilaus mitosunun edebi geçmişi hakkında elimizde bulunan kanıtlar çok azdır. Euripides'in **Protesilaus** eserinin edebi gelişiminde dönüm noktası olduğu, bu oyunun takipçileri için örnek ve standart oluşturduğu söylenir. Ancak mitosun hangi unsurlarının bu eserde kullanıldığı, Euripides sonrası uyarlamaların nasıl yansıdığı ve nelerin değiştiği ve en önemlisi Euripides'in trajedisinde nelerin geçtiği tam olarak söylenemez. Eser ayrıntılı ve çok sayıda yeniden oluşturulsa da, **Protesilaus**'un kalan parçaları hem çok az, hem de oldukça anlaşılmalıdır. Mitos Hyginus, Apollodorus, Tzetzes ve Eustathius'un eserlerinde geçer (Hyginus, **Fabulae**, 103-104; Apollodorus, **Epitome**, iii.30; Tzetzes, **Ad Lycophron Alexandra**, 245, 246, 279, 528, 530; Eustathius, **Ad Ilias** 325). **Ilias**'taki anlatım düzgündür, ama Laodamia'nın ismi geçmez (Homerus, **Ilias**, ii. 695-710) **Cypria**, parçalar halinde de olsa, Homerus'taki kısa anlatımı geliştirip aydınlatır (**Cypria**, p. 19K ve Fragman 14K), eserde Laodamia'nın ismi Polydora olarak geçer. Roma'ya gelecek olursak, burada da

sarılır (1-8). Protesilaus'a duyduğu aşk şehvet doludur; sadece kocasını arzular ve onun güvende olması için dua eder. Laodamia'nın akılsız olaylara, hurafelere fazlasıyla hassasiyeti vardır: Troia'ya gitmeden önce Protesilaus'un ayağı eşığe takılır ve Laodamia bunu uğursuzluğa yorar:

*“Nunc fateor- volui revocare, animusque ferebat;
substitit auspicii lingua timore mali.
cum foribus velles ad Troiam exire paternis,
pes tuus offenso limine signa dedit.*

İtiraf ediyorum- geri çağırılmayı istedim seni, ruhum çırpınıp durdu;
uğursuz alametin korkusuyla dilim tutuldu.
Babanın kapısından ayrılıp da, Troia'ya gitmek isterken,
ayağının eşığe takılması ilk işaretti.”(85-88)

Laodamia işaretleri kolayca görmeye hazır olduğu gibi, aynı şekilde onları geçiştirmeye de hazırdır (135-136). Uğursuzluklara karşı gösterdiği tepki karakteristiktir. Uğursuz doğaüstü olaylara karşı koymaya dair tüm usuller Laodamia'nın bilgisi dahilindedir; Thessalia'da adaklarıyla tütmeyen sunak kalmamıştır (111-112). Laodamia eşinin öleceğini düşündüğü veya yazdığı her şeyin uğursuz olduğunu ve bu uğursuzlukların dile gelmesinin gerçekleşmelerine de sebebiyet vereceğini düşünse de, bu mektubu yazmış bulunur.²⁷ Henüz evlenmişken kocasının Troia Savaşı için gitmesi, Protesilaus'la aşklarını tam yaşayamamaları Laodamia'nın duygularını daha da körükler. Tek düşünebildiği kocasının savaştan sağ salim dönmesidir. Bunun için Menelaus'un karısını tek başına aramasını ister:

“te quoque non ullum vulnus habente cadet.

pugnet et adversos tendat Menelaus in hostis;

Bırak Menelaus savaşıp ilerlesin düşmana;

O arayıp bulsun karısını düşmanların arasında.”(75-76)

---

belirsizlik devam eder. Laevius'un **Protesilaodamia** kayıpken, Pacuvius ve Titius'un oyunları tamamen muammamadır. Mitosu oluşturan ve şekil veren temel unsurlar ile ilgili belirsizlik devam eder. En bilindik olan Troia'ya ayak basacak ilk Yunanın öleceği kehanetidir. Bu şiirle (93-94) kehanete en önce gönderme yapan Ovidius'tur. Eustathius'un kehanet ile ilgili alıntı yaptığı dizelerin Euripides'in **prologus**'unda alınıp alınmadığı bilinmemektedir. Kehanetten ilk kez **Cypria**'da bahsedildiği söylenir. Bunların ışığında Ovidius'un bu şiiri yazarken hangi kaynak ya da kaynakları kullandığını söylemek olanaksız gibidir. Howard Jacobson, **a.g.e.**, s. 195-198.

²⁷ Laurel Fulkerson, “(Un)Sympathetic Magic: A Study Of Heroides 13,” **American Journal of Philology**, No: 123, The Johns Hopkins University Press, 2002, s. 61-87.

Protesilaus'una zarar vermemeleri için Troialı savaşçılara dahi yalvarır (79-80). Protesilaus'la ilişkilerini tam anlamıyla yaşayamamaları Laodamia'nın kendini tamamlanmamış hissetmesine neden olur.

Babasının arzusuna karşı gelip kuzeni ve kocası Lynceus'u öldürmeyen Hypermestra mektubunu²⁸ zincire vurulduğu hapisten, kuzeni onu gelip kurtarsın diye yazar (1-3). Hypermestra kocasına açıkça alelade biri gibi, en kötü ihtimale göre ise resmi ve kimliksiz biri olarak hitap eder; Lynceus onun sevdiği adam ya da kocası değildir, sadece elli kuzeninden biridir.²⁹ Hypermestra için öne çıkan insan ilişkisi değil, olaylar karşısında sergilediği davranıştır. Bu davranışın önemi yapanın kişiliğini yaratmasında yatar ve **pietas** (sadakat) sözcüğüyle hayat bulur. Hypermestra için ne aşk, ne sıcaklık ne de muhabbet, sadece bir ilkeye adanmışlık vardır. Evliliğine olan sadakatini, erdemini örneklemek için kullandığı **pius** (sadık) ve **pietas** sözcüklerinin hepsi de kendisine işaret ederken, diğer kahramanlardan sadece Penelope ve Hypsipyle sadakatlerinden söz eder (I.85, VI.137). Lynceus'un Hypermestra için önemi, onun bu kadın kahramanın yaşamındaki en büyük olayda oynadığı roldür. Erdemli davranışından dolayı ceza çekme aykırılığı mektupta tekrar edilir:

*“abstrahor a patriis pedibus, raptamque capillis-
haec meruit pietas praemia!-carcer habet*

Saçlarımdan çektiler, babamın ayaklarından sürüklenip
mahkum oldum- sadakatim hak etmişti bu ödülü!”

²⁸ Ovidius Horatius'un Hypermestra mitosunu ele aldığını bilir. Ama Ovidius'un Hypermestra'sı Horatius'un kahramanı gibi **exemplum** değildir (Horatius, **Carmina**, iii.11), Horatius ne karakteri karmaşık, ne de davranışında tereddüt olan bir kahraman yaratır. Birçok yazar ve şair Danaus kızları ile ilgili eserler vermesine rağmen zamanımıza ulaşmadığı için Hypermestra'nın nasıl tasvir edildiği konusunda fikir yürütmek zordur. Howard Jacobson, **a.g.e.**, s. 195-212.

²⁹ Hypermestra'nın neredeyse mektubun sonuna kadar Lynceus'un isminden bahsetmeyişinin bir nedeni, babasının yazdığı mektubu ele geçirebileceği olasılığıdır. Hypermestra bu olasılığı göz önüne alır, böylece babasının onu affetmesini sağlamaya çalışır. Mektup ya gerçek alıcısının eline ulaşacaktır ve böylece Lynceus Hypermestra'yı kurtarmaya gelecektir ya da Danaus'un eline geçecektir; o zamanda Danaus kızının savunmasını okuyacak ve mektubun içinde kocasına karşı bir aşk belirtisi de görmediği için affedecektir. Laurel Fulkerson, “Chain(ed) Mail: Hypermestra and the Dual Readership of Heroides 14,” **Transactions of the American Philological Association**, No: 133, 2003, s. 123-145.

(83-84)

Hypermetra kendisini kahraman bir şehit gibi sunar; erdemli olmaktan zevk alır:

*“esse ream praestat, quam sic placuisse parenti;
non piget immunes caedis habere manus.*

Suçlanayım daha iyi, babamı böyle memnun
etmektense;

elimi kana bulamadım, pişmanlık duymuyorum”(7-8)

Bu uğurda her şeye katlanır ama sadakatine ihanet etmez (9-14); kız kardeşleri evlilik yeminlerine ihanet ettikleri halde, Hypermetra kendisinin gerçek anlamda sadık biri olduğunu söyleyerek üstünlüğünü ortaya koyar. Hypermetra mezar yazıtı için daima erkekler için kullanılan **titulus** sözcüğünü yazarak (128), davranışının kahramanlara özgü olduğuna vurgu yapar. Ama mektubunun sonunda, ellerinin zincirlerin ağırlığıyla yorulmasından dolayı daha fazla yazamayacağını söylemesi (131-132), Hypermetra'nın zayıflığını, çaresizliğini, endişesini gösterir; gerçekte o cesurca davranmış ve belki de davranışının ağırlığı altında ezilmiş genç bir kadındır. Bu dizelerde kahramanlara yaraşır şehitlik değil fiziksel ve psikolojik zayıflık vardır.

Sappho sevgilisi Phaon onu terk edip Sicilya'ya gittikten sonra ona bu mektubu geri dönmesi için yazar:

*“arva, Phaon, celebrat diversa Typhoidos Aetnae;
me calor Aetnaeo non minor igne tenet.*

Phaon çok sık gidiyorsun Typhoeus'un yaşadığı o uzak bölgelere,
beni yakan tutku hiç de az değil Aetna'nın ateşinden.”(11-12)

Sanatçı benciliği ve kıskançlığına sahip Sappho fiziksel görüntüsüyle, özellikle vücudunun süsüyle- giysi, mücevher ve benzerleri- fazlasıyla ilgilidir; Sappho saçlarına mücevher takan, parfüm süren tek kahramandır (75-76). Yazdığı bu mektuba şöyle bir göz atılması tanınması için yeterli olmalıdır; şair yazış tarzının

varlığını hemen ele vereceğini tahmin eder (1-4). Sappho, eserini çok kısa ya da sınırlı görür, sürekli kendini düşünen bir sanatçının duygularına sahiptir ve mektubunu kısa bir eser olarak niteler (4). Gerçekte bu şiir, ilk on beş mektubun en uzunudur. Sappho sanatı dolayısıyla şiiriyle var olur. Sappho'nun Phaon ile ilişkisinin bitişiyle gördüğü en büyük zarar sanatını icra edememesidir:

*“nec mihi, dispositis quae iungam carmina nervis,
proveniunt; vacuae carmina mentis opus!*

İçimden yükselmiyor akort edilmiş çalgılara uygun dizeler,
evet, özgür aklımın eseridir o şiirler!”(13-14)

Sappho daha önce kızlara karşı duyduğu aşkı şimdi Phaon'a karşı besler (15-20). Bu aşk fiziksel duyarlılık ve cinsel çekimden ibarettir; Phaon'un güzelliğine ve gençliğine vurgu yapar, onun bu nitelikleri her şeydir (21-24). Sappho cinsel tutkularının nesnesi olarak Phaon'u takıntı haline getirmiştir. Phaon'un ona kendisini sevmeye izin vermesi yeterli olacaktır çünkü fiziksel arzularının tatmin etmek peşindedir (96); hatta sadece istekleri ve ihtiyaçları konusunda değil, etrafındaki dünyayı yorumlarken de maddecidir. Olayları ve insanları, ona yararı olacak kabiliyetleri, donanımları bakımından değerlendirir. Eski kız arkadaşları artık onu memnun etmeyince, onları gözü görmez olur (17). Erkek kardeşinin kaderini anlatırken, ekonomik görüş açısı ön plandadır (64-66). Hayat öyküsü muhasebecinin defteri gibidir ve Phaon da, Sappho için sahip olduğu önemli mallardan biridir (93). Sappho Phaon'a yalnızca zevkin kaynağı olarak değer verir ve kendisi için kullanır. Bunun yanında, Sappho, Phaon onu terk ettiğinde duyduğu acıyı oğlunu kaybeden bir annenin acısına benzetir. Terk edilince, Phaon için yas tutar; kendini oğlunu kaybeden bir annenin yerine koyar (115-116).

Paris, Helene'yi kaçırmak amacıyla Sparta'ya vardığından sonra, Menelaus bir işi çıktığı için Girit'e gitmek zorunda kalır. Bu fırsatı değerlendiren Paris, aynı gün Helene'ye ona karşı duygularını açıkladığı bir mektup yazar (XVI). Dünyanın en güzel kadını Helene Paris'e yazdığı cevapta (XVII), onun krallıkları, kahramanlığı bir kenara bırakıp kendisini seçmesinden ve Venus'un güzelliğini onaylamasından gurur duyar (115-127, 131-135) ama kendisine vaat edilenler üzerinde düşünmeyi de

ihmal etmez. Özünde oldukça temkinli, kolay güvenmeyen, akıllı ve sağlamcı bir kadındır. Zor inanır, güveni yavaş yavaş oluşur, hiçbir şeyi aceleye getirmek istemez:

*“nec tu succense, nimium mihi creditus aegre;
tarda solet magnis rebus inesse fides.*

Kızma sana zor inanmama,
ama önemli işlerde yavaş yavaş güvenirsin.”(129-130)

Bu anlamda ne geleceğini düşünen, ne de Helene'nin evli oluşuna önem veren Paris ile tezat oluşturur, ama Paris'in kendisi için katlandıkları ve onun yakışıklılığı karşısında gelgitler yaşar. Menelaus'un yokluğunu bir avantaj olarak kullanıp Paris'le uzun vadeli değil ama yine de birlikte olmak ister:

*“at tu dissimula, nisi si desistere mavis!
sed cur desistas? dissimulare potes.
lude, sed occulte! maior, non maxima, nobis
est data libertas, quod Menelaus abest.*
Vazgeçmek değilse tercihin, aşkını gizle en azından!
neden vazgeçesin ki, gizleyebilirsin.
oyununa devam et gizlice! Menelaus'un yokluğunda,
yeterince özgürüm tam değilse de.”(151-154)

Üstelik Helene o güne kadar kocasına ihanet etmemiştir (141-142); Sparta'da sürdürdüğü sade yaşam karşısında Paris'in Troia'da sunduğu zenginlik ve refah aklını allak bullak eder (221-224). Helene öngörülerini güçlü bir kadındır, içgüdüleriyle güzellik yarışmasında, Paris'in kararıyla kaybeden tanrıçalar Iuno ve Athena'nın öfkesinden korkar, savaşa girişileceğinden neredeyse emindir (243-245). Mektubunun sonunda Paris'ten zaman ister (263-264), ona daha fazla güvenmek ve net olarak açıklamadığı kararını gözden geçirmek istediği bellidir.

Hellespontus'un her iki yakasında yaşayan Sestos'lu on yedinci kadın kahramanımız Hero ile Abydos'lu Leander ailelerinden gizli aşk yaşarlar. Leander öylesine utangaç, kendine güvensiz ve korkaktır ki aşkını ailesine açıkça söylemektense, Hero'ya kavuşmak için gece denizde yüzmeyi yeğler. Kavuşmaları fırtına ve dalgalara bağlıdır ve buna boyun eğer. Çıkan fırtına nedeniyle yedi gecedir

buluşamayan sevgililer haberleşebilmek için, birbirlerine mektup yazarlar. Leander (XVIII) melankoliktir, gururludur ve kendine acır. Hero (XIX) ise aşkına kavuşmak için sabırsızlanır (1-2) çünkü sıkıcı hayatında tek neşe kaynağı sevgilisidir; sadece sever, acı çeker ve sevdiği adam için kaygılanır. Sevdiği adamı beklemekten başka yapacak bir şeyi olmayan Hero bencil değil, tersine fedakar bir aşıktır, duygularında içten ve samimidir. Thracia'lı bir kızın Abydus'lu Leander'e uygun olmadığını söylemelerinden korkar:

*“Interdum metuo, patria ne laedar et impar
dicar Abydeno Thressa puella toro.*

Bazen de korkuyorum vatanımın bana zarar vermesinden ve Thracia'lı bir kızın Abydus'lu birine uygun olmadığını söylemelerinden.”

(99-100)

Leander onu aldatmadığı, sevdiği sürece her şeye katlanmaya hazırdır:

*“ferre tamen possum patientius omnia, quam si
otia nescio qua paelice captus agis,
in tua si veniunt alieni colla lacerti,
fitque novus nostri finis amoris amor.*

Her şeye sabırla katlanırım bildiğim sürece boş vaktini esir düşüp bir kadınla geçirmedini, başka kolların boynuna dolanmadığını, ve yeni bir aşkın aşkıma son vermediğini.” (101-104)

Hero Leander'e duyduğu tutku dolu aşkla geleneğin buyurdukları arasında kalmıştır: Onun kendi kültüründen biriyle evlenmesini buyuran gelenek uygun olandır, öte yandan ne kültür ne de sosyal konumun önemli olduğu, duyguların konuştuğu aşk ise zevk veren (173-174). Aşkına kavuşmak için ne kadar sabırsızlansa da, rüyasında ölen bir yunus görmesi onu bu fikrinden caydırmaya yetecek kadar korkutur (200-202); temkini elden bırakmaz ve Leander'in denizin yatışmasını beklemesini sıkı sıkı tembih eder (204-206).

Zeki, kurnaz, cüretkar ve sabit fikirli Acontius'un tuzağına düşürdüğü Cydippe korku içindedir ve çare bulunamayan hastalığından dolayı acı çeker. Acontius vatanı Dea adasında Cydippe'nin aşkıyla yanıp tutuşurken, onun nişanının

üç kez iptal olduğunu duyar ve derhal Atina'ya yola çıkar; kızın çaresiz bir hastalığa yakalandığını öğrenince de, ona bir mektup yazar (XX). Acontius'un mektubuna karşılık cevap yazan Cydippe (XXI) söz oyunları yapıp, onu yaptığından dolayı haksız olduğuna ikna etmeye çalışsa da, ettiği yeminden dolayı ve çektiği acılar yüzünden tanrılardan çok korkar. Acontius ne kadar baskın, kaba, cüretkar bir karakterse, Cydippe onun karşısında bir o kadar pasif ve korkaktır. Acontius'un kendine olan güveni, ona karşı hissettiği tutku dolu aşk Cydippe'yi fazlasıyla etkiler, mektubunun sonunda Acontius'la evlenmekten başka arzusu olmadığını söyler:

“quid nisi, nisi cupio me iam contingere tecum,

restat, ut adscribat littera nostra: VALE?

Seninle evlenmekten başka bir arzum yok,

mektubuma ekleyeceğim bir şey var: Hoşça kal?”(247-248)

Yemin edenin ve sözleri gerçek yapanın akıl (135-136) olduğu, tek taraflı kararın bir değer taşımadığı gibi akılcı iddialarda bulunan Cydippe sonunda Acontius'tan hoşlandığını anlayıp duygularına yenilir. *Erkek dayanırsa, Penelope'yi dahi yener*, sözünü Acontius sabırlı davranışıyla kanıtlamış olur.³⁰

---

³⁰ Ovidius, *Ars Amatoria*, i. 475.

III. HEROIDES’TE KADIN RUHUNUN KEŞFİ

A. KARŞILIKSIZ MEKTUPLAR

Karşılıksız mektuplar, mitolojinin ünlü kadın kahramanlarının, sevdikleri adamların kendilerini terk etmesinden, uzakta olmasından, ihanet etmesinden vb. ötürü yaşadıkları buhran anları sonucundaki duygu durumlarını ortaya koyar. Kriz anlarında duydukları korku, çaresizlik, kıskançlık, şüphe, öfke, nefret ve intikam duyguları, ayırt edici özellik olarak sundukları sadakatleri ve gururları onların ortak duygulanımlarıdır.

1. KORKU VE ÇARESİZLİK

Korku ve bunun sonucunda yaşadıkları çaresizlik, sevdikleri adamlardan uzakta olan ve onları yanlarına geri dönmeye ikna etmeye çalışan kadın kahramanların ortak duygulanımlarından bir tanesidir. Kadınlar, uzaktaki sevgilinin aldatmasından ya da başka biriyle evlenmesinden, kendisini hatırlamamasından, savaşta ölmesinden, yaratıcılığının sona ermesinden, düştüğü zor durumdan kendisini kurtarmaya gelmemesinden, geri dönmek üzere gitmesinden, yalnız kalmaktan hep korkarlar. Buldukları durum ve şartlar, geçmiş deneyimleri, karşılarındaki erkeğin duyarsızlığı, ihtiyaç duydukları güven duygusunun eksikliği korkularının en büyük kaynağıdır.

Achilles’in kapatması olan Briseis (III), Agamemnon ile Achilles arasındaki anlaşmazlık yüzünden Agamemnon’a verilir. Bu bekleme süresi boyunca Achilles’ten haber alamayan Briseis için, onun yurduna döneceği haberini alması hayatının en büyük felaketlerden biridir ve kendinden geçer:

*“Quod scelus ut pavidas miserae mihi contigit aures,
sanguinis atque animi pectus inane fuit.*

Bu felaket haberi bana ulaşınca,
yüreğimde ne kan kaldı, ne de can.”(59-60)

Hayatında sahip olduğu tek kişi, hem efendisi hem de sevgilisi olan Achilles'tir. Zira ailesinin bütün fertleri Achilles tarafından katledilmiştir ve Briseis vatanının yerle bir oluşuna, erkek kardeşlerinin ve kocasının öldürülüşüne bizzat tanıklık etmiştir (45-50). Yaşamındaki bu aykırılığı dile getirir: kocasını, kardeşlerini öldüren adamın sevgilisidir. Onların ruhu ve kemikleri adına Achilles'e yemin eder (103-109) ancak sevdikleri Achilles yüzünden hayatta değildir. Kocasının kemiklerine saygı duyar (104), ama onun katiliyle yaşar. Geçmişte sevdiği ve bildiği insanları, vatanını kaybetmesinin ardından, ikinci kez, onun için yaşamının anlamı olan, kendini güvende hissettiği yerden ve insanlardan ayrılır. Achilles de onu geri almak için bir harekette bulunmayınca kendini aldatılmış ve çaresiz hisseder:

*“tu mihi, iuratus per numina matris aquosae,
utile dicebas ipse fuisse capi-*

Sendin bana yemin eden deniz tanrıçası annenin gücü adına,
sendin esir düşmemin kazanç olduğunu söyleyen-” (53-54)

Briseis Achilles'e karşı gerçek anlamda bir sevgi hissetmez; onun açısından ilişkisinin kilit noktaları terk edilme korkusu; teselliye ve güvene olan ihtiyacıdır. Achilles onu bırakıp giderse ona kim şefkat gösterecek, teselli edecektir; işte sırf bunlar için ev işlerine bakan bir köle olarak bile Achilles ile gitmeye hazırdır:

*“ibis et-o miseram!- cui me, violente, reliquis?
quis mihi desertae mite levamen erit?*

Gidiyorsun ha, vah bana! Peki kime bırakacaksın beni, ah zalim?
kim şefkatle teselli edecek beni, şu terk edilmiş?” (61-62)

*“devorer ante, precor, subito telluris hiatu
aut rutilo missi fulminis igne cremer
quam sine me Pthiis canescant aequora remis
et videam puppes ire relicta tuas!*

Yalvarırım, birden yarılınsın toprak alsın beni içeri,
ya da savrulsun yıldırım, kıpkızıl ateşiyle yanıp kül olayım,
yeter ki köpürmesin deniz Phthia kürekleriyle, bensiz,
koyup da ardında, görmeyeyim gittiğini gemilerinin,
(63-66)

*“si tibi iam reditusque placent patriique Penates,
non ego sum classi sarcina magna tuae.
victorem captiua sequar, non nupta maritum;
est mihi, quae lanas molliat, apta manus.
inter Achaeiadas longe pulcherrima matres
in thalamos coniunx ibit eatque tuos,
digna nurus socero, Iovis Aeginaeque nepote,
cuique senex Nereus prosocer esse velit.
nos humiles famulaeque tuae data pensa trahemus,
et minuent plenas stamina nostra colos.*

Şimdi baba ocağına dönmekten mutluyusan eğer,
gemin için öyle ağır bir yük değilim ben.
esir olup efendimin ardına düşeyim, bir eş olup da kocamın değil;
ellerim ustasıdır yün işinin
Achaia kadınları arasında en güzel kadın
eşin olup yatağına gelecek, bırak gelsin.
Iuppiter’in ve Aegina’nın torununa layık bir gelin.
Yaşlı Nereus’un kayın peder olmayı isteyeceği bir gelin.
Bana verilen yünü eğireceğim aciz bir köle gibi,
sıkı sıkı örekeler git gide ufalacak, ben iplikleri eğirdikçe.”(67-76)

Achilles’in onu bir daha istemeyeceği korkusuyla ve gerçekte hiçbir zorunluluğu yokken yatağını Agamemnon’la paylaşmadığına dair yeminler eder (103-110). Tüm yaşadıklarının sonucu ortaya çıkan ezikliğinin suçunu çaresizce yazgısına yükler:

*“An miseros tristis fortuna tenaciter urget,
nec venit inceptis mollior hora malis?*

Yoksa acı kader zavallıları durmadan eziyor mu?
Uğursuzlukların ardından gelmez mi daha hoş vakitler?” (43-44)

Briseis Yunan olmasa da, bilmediği bir dille bu mektubunu yazsa da, ne kadar çaresiz ve üzgün olduğunu belirtmek, yakınmalarını dile getirmek onun için sorun oluşturmaz. Çünkü mektubun üzerine dökülen gözyaşları tüm duygularını anlatır, gözyaşları sözcüklerden çok daha etkilidir (1-6). Briseis deneyimleriyle bir erkeğin karşısında gözyaşlarının ve sessizliğinin çaresizliğini anlatan en büyük silahı olduğunun farkındadır, sessiz çaresizliğinin Achilles’in şefkat duygularını uyandıracığını düşünür:

“ut taceam, lacrimis conminuere meis.

Sessiz kalayım da gözyaşlarımla darmadağın olasın.” (134)

Sevmediği biriyle, sırf babası Menelaus söz verdiği için zorla evlendirilen Hermione (VIII) nişanlısı Orestes’i yardımına çağırır. Hermione’nin zorla evlendirildiği Pyrrhus tarafından şiddet kullanılarak götürülmesi, onun geçmişiyle yüzleşmesine, korkularının su yüzüne çıkmasına neden olur. Geçmişte atalarının (65-72) ve kendisinin (73-80) yaşadığı acılar şimdi yaşadığı talihsizliği bastırır; Pyrrhus ve nişanlısı Orestes tamamen aklından çıkar. Hermione düşüncelerinin içinde kaybolup, çocukluğunda yaşadıklarına geri döner; annesine hitap ederek yalnız geçen o yılların içinde yarattığı boşluğu anlatır. Annesi Helene’ye sarılamamış, kucağına oturamamıştır; kimse onun eğitimi ile ilgilenmemiş, annesinin hazırladığı gerdeğe girememiştir (89-96). Hermione hem kendisinin, hem de başkalarının yaşamına seyirci kalır; yaşamı üzerinde kontrolü yoktur. Hermione, Paris’le gidişinin ardından annesine bağırır ancak annesi ona yanıt vermez; o zamanlar herkes gibi o da korku ve endişe doludur:

*“vix equidem memini, memini tamen. omnia luctus,
omnia solliciti plena timoris erant;
flebant avus Phoebeque soror fratresque gemelli,
orabat superos Leda suumque Iovem.
ipsa ego, non longos etiam tunc scissa capillos,
clamabam: “sine me, me sine, mater, abis?”*

Hayal meyal de olsa hatırlıyorum. Herkes kederliydi,
herkes korkuyordu, endişeliydi;
Büyükbabam, teyzem Phoebe ve ikiz kardeşleri hepsi ağlıyordu,
Leda tanrılarına ve Iuppiter’ine yalvarıyordu.
O zaman bu kadar uzun değilse de saçlarım, onları yolup yolup
haykırmıştım: “Anne, bensiz mi, bensiz mi gidiyorsun?” (75-80)

Annesi Sparta’ya geri döndüğünde, o sevgi boşluğu kapanmadığı gibi Hermione’yi acı bir sürpriz daha bekler: Henüz dokuz yaşında terk edildiği için annesinin yüzünü hatırlamıyordur, ama onu yine de tanır, çünkü çok güzeldir. Helene ise Hermione’nin bağışlayamayacağı ve onun güven duygusunu derinden sarsan bir hata daha yapar, doğurduğu kızını tanıyamaz:

*“obvia prodieram reduci tibi-vera fatebor-
nec facies nobis nota parentis erat!
te tamen esse Helenen, quod eras pulcherrima, sensi;
ipsa requirebas quae tua nata foret!*
Dönünce seni görmek için fırladım-inan doğru söylüyorum-
tanımıyordum annemin yüzünü!
Yine de senin Helene olduğunu anladım çünkü çok güzeldin;
Sense benim kızım kim diye soruyordun!” (97-100)

Bir çocuğun nezdinde dünya korku ve endişe ile dolu bir yerdir, herkes ve her şey ona karşı ve düşmandır. Şimdi de, Hermione yardımına gelmesi için Orestes’e haykırmaktadır ve yine cevap yoktur. Geçmiş şimdi de tekrar eder.

Olaylar karşısındaki çaresizliğini çocukluğunda öğrenen Hermione bunları niye yaşadığını kendine sorduğunda, tıpkı Briseis gibi suçu yazgısında bulur, çünkü tüm Tantalus kadınları gibi o da av olmaktan kaçamamıştır:

*“Num generis fato, quod nostros erat in annos,
Tantalides matres apta rapina sumus?
Yıllar boyu elinde oyuncak olduğumuz yazgımızla,
biz Tantalus kadınları hep av olmaya mı layığız?” (65-66)*

İradesi dışında meydana gelen olaylar sonucunda yaşadığı acıları yazgısına yüklemek çaresizliğine bulduğu tek kılıftır.

Çaresiz, ümitsiz, çocukluğunu yaşayamamış, sevdikleri ve güvendiği kişilerin ihanetine uğramış, yazgısının ağırlığında ezilen bir kadın olarak Hermione, ağlamanın öfkesini dağıtmaya, rahatlamasına yardım ettiğini öğrenmiştir. Yaşamı başkalarının, gözyaşı dökmek ise onun kontrolündedir:

*“flere licet certe; flendo defundimus iram
perque sinum lacrimae fluminis instar eunt.
has solas habeo semper semperque profundo;
ument incultae fonte perene genae.*
En azından ağlarım, ağlayarak öfkemi dağıtırım,
sel gibi iner göğsümün üzerine, gözyaşlarım.
bir tek onlara sahibim, hiç durmadan ağlarım;
hiç tükenmez bir pınardan dökülür gibi yaştan ıpslak olur yanaklarım.” (61-64)

Canace'nin (XI) yaşamında babası Aeolus'un rolü büyüktür. Bu durum bütün mektuba yayılır, öyle ki Canace mektubunu adeta Aeolus'a hitap eder. Mektubunu “*patris mandatis*: babamın emirleri” (128) sözcükleriyle bitirmesi tesadüf olmamalıdır, tıpkı mektubunun başında babasının varlığını dolaylı da olsa gösteren Aeolidos (Aeolus'un kızı, 5) sözcüğüyle başlaması gibi.¹ Aeolus tebaasını kontrol eden ve yöneten otoriter bir babadır; onları sürekli ve güçlü şekilde hükmü altında tutar. Canace kendisine ismiyle hitap etmez; **Heroides**'te kendi isminden bahsetmeyen iki kahramandan biridir Canace.² Aksine Aeolus'un kızı anlamında Aeolis'ten tekrar tekrar bahsedilir. Canace babasının düşünceleriyle öylesine tahakküm altındadır ki kendisi onun uzantısından başka bir şey değildir. Aeolus'un, gizlediği çocuğunu bulmasıyla, Canace'nin yaşadığı heyecan ve korku babasının baskın rolü sonucudur: rüzgarın salladığı deniz ya da ağaç gibi öylesine titrer ki yattığı yatak bile sallanır:

*“ut mare fit tremulum, tenui cum stringitur aura,
ut quatitur tepido fraxina virga Noto,
sic mae vibrari pallentia membra videres;
quassus ab inposito corpore lectus erat.
Hafif bir meltem dokununca, dalgalar nasıl titrerse,
denizden ılık ılık esen rüzgarla nasıl sallanırsa dişbudak ağacı,
solgun vücudum öyle sallanıyordu;
öyle sallanıyordu yattığım yatak.” (75-78)*

Aeolus'un öfkesi ve zalimliği Canace'yi öylesine sindirmişti ki, hamileyken, dadısıyla birlikte çocuktan kurtulmaya çalışır, ancak başaramaz (39-44). Doğum sancıları çekerken, inlemesini zapt eder, çığlıklarını bastırır, gözyaşlarını içine akıtır:

*“contineo gemitus elapsaque verba represso
et cogor lacrimas conbibere ipsa meas.
mors erat ante oculos, et opem Lucina negabat-*

---

¹ Aeolus ismi üç kez (65, 74 95), **pater** sözcüğü dört kez (66, 70, 100, 128) ve **patrius** sıfatı iki kez (71, 93) tekrar edilir ve Aeolus yerine **ipse** kullanımıyla (7,70) vurgu yapılır. Aeolus'un varlığına iki kez ima edilir: “*Ipse necis cuperem nostrae spectator adesset,/ auctorisque oculis exigeretur opus!*: İsterdim yanımda olsun, sonumu görsün,/ Bitmeliydi bu iş emri veren babamın önünde!” (7-8); “*media sedet Aeolus aula;/ crimina sunt oculis subripienda patris*: Aeolus oturuyordu sarayının ortasında,/ gizlemeliydik onu babamdan..” (65-66).

² Diğerleri x. mektubu Theseus'a yazan Ariadne'dir.

İnememi zapt ettim, bastırdım çığlıklarımı,
çalıştım içime akıtmaya gözyaşlarımı./
ölüm çok yakındı, Lucina da kesmişti yardımını” (53-55)

Erkek kardeşi Macareus’la yaptığı zinanın onaylanamayacak bir ilişki olduğunu bilen, duyduğu utancın altında ezilen Canace babasına karşı kendini savunamaz ve onun isteği üzerine kılıçla canına kıymaya sessizce razı olur. Yeni doğan oğlunun kurda kuşa yem olmasını da engelleyemeyen Canace, oğluyla kendisini aynı mezara gömmesi ve onları hiç unutmaması için Macareus’a vasiyet niteliğinde bir mektup yazmaktan başka çıkış yolu bulamaz (121-128).

2. ÖFKE, ŞİDDET VE İNTİKAM

Ellerine örekeden başka bir şey yakıştırılmayan, sabırlı, fedakar ve sadık olmaları beklenen KADIN sindirilmişliğin, ihanetin, yalanın, terk edilmenin, yalnız kalmanın sonucunda biriken öfkesini değişik şekillerde dışa vurur.

Carthago kraliçesi Dido (VII) ölümün eşiğindedir; mektubun ilk iki dizesindeki şarkı söyleyen beyaz kuğu benzetmesi,³ Aeneas’ın yanında kalmasını sağlayamaması nedeniyle duyduğu çaresizliğin dışavurumudur. Mektubunun başından sonuna kadar Dido Aeneas’ı kalmaya ikna etmeye çalışır. Bu amaçla gücünü ve cesaretini dile getirir.⁴ Hem yabancı hem de bir kadın olarak, krallığını kurmuş; sadece hayatta kalmayı başarmamış, başarılı da olmuştur (115-124). Dido Aeneas’ın yerine getirmek için mücadele ettiği kaderi başarıyla tamamlamıştır; kendini Aeneas’ın ulaşmak istediği ideali olarak sunar. Daha da ileri giderek Aeneas’ı büyük bir yönetici olarak nasıl kurtardığını anlatırken sahip olduğu güce de vurgu yapar:

“fluctibus eiectum tuta statione recepi

Sürükleniyordun, güvenli limanıma kabul ettim seni” (89)

³ Liguria kralı Cynus, arkadaşı Phaethon’u Iuppiter yıldırımıyla öldürünce, çok üzülür; öyle güzel bir sesle ağıt yakar ki Apollo onu kuğuya dönüştürür; kuğu kuşlarının ölmeden önce ötmesi bu yüzdendir. Pierre Grimal, **a.g.e.**, s. 416.

⁴ Lindheim, **a.g.e.**, s. 91-93.

Dido Aeneas' a faydası olacak birçok şeye, bir eve, bir eşe, zenginliğe ve krallığa sahiptir:

*“Hos potius populos in dotem, ambage remissa,
accipe et advectas Pygmalionis opes.
Ilion in Tyriam transfer felicius urbem
resque loco regis sceptraque sacra tene!*
Bir son ver buna, kabul et beni, çeyiz olarak halkımı,
ve yanımda getirdiğim Pygmalion'un servetini.
Sen de getir Ilion'unu refah dolu Tyrus'a
buranın kralı ol, sen sahip çık kutsal asaya!” (149-152)

Hamile olabileceği ihtimalini:

*“Forsitan et gravidam Dido, scelerate, relinquo,
parsque tui lateat corpore clausa meo.*
Sen, ah melun, hiç düşündün mü, belki de Dido hamile,
belki de karnında senden bir parça taşıyor.” (133-134)

Carthago'da Aeneas'ın oğlu Ascanius ile birlikte refah dolu bir yaşam sürebileceğini:

*“si tibi mens avida est belli, si quaerit Iulus,
unde suo partus Marte triumphus eat,
quem superet, nequid desit, praebebimus hos-
tem;
hic pacis leges, hic locus arma capit.*
Ruhun savaşa açsa eğer, eğer Iulus sorarsa,
nerede zafer alayları diye,
eksiliğini duymaz, buluruz yeneceği düşmanı;
barışın da, savaşın da yeri burası.”(153-156)

Aeneas'ı yanında kalmaya ikna etmek amacıyla kullanır.

Dido öfkelerini ve nefretini uçlarda yaşamaz; ikna edebileceği umudunu taşır. Aeneas onu terk ederse, engin denizde başına gelebilecek felaketleri onu üzmemek için hayal edip yazar, umut ettiğiyse tam tersidir:

*“Perdita ne perdam, timeo, noceamve nocenti,
neu bibat aequoreas naufragus hostis aquas.*

Korkuyorum parçalamaktan, inciteni incitmekten
ve düşmanımın kaza geçirip denizin sularını içmesinden.” (61-62)

Dido nefret noktasına ulaşmasa da, Aeneas’a karşı yoğun bir öfke duyar. Onu yalan söylemekle, kendisini aldatmakla suçlar (79-86); nankörce davrandığını ima eder (131-134); onunla karşılaştığı için pişmanlığını dile getirir (141-150). Tüm bunlara karşın Aeneas’la birlikte olmak için onun yanında karısı olarak değil, ev sahibesi kimliğiyle kalmaya dahi razı olduğunu mektubunun sonunda itiraf eder:

*“si pudet uxoris, non nupta, sed hospita dicar,
dum tua sit, Dido quidlibet esse feret.*

Utanıyorsan benimle evlenmeye, karın değil bari dostun olayım;
Dido senin oldukça, katlanır istediğin her neyse.” (167-168)

Yaptığı ikna girişimlerinin fayda etmediğini anlayan Dido, içinde biriken öfkeyi de doğası gereği, tam anlamıyla dışavuramaz; her şeyini, ününü, namusunu kaybetmenin acısını kendine şiddet uygulayarak çıkarmaya çalışır:

*“sed merita et famam corpusque animumque pudicum
cum male perdiderim, perdere verba leve est. :*

Her şeyimi, ünümü, namusumu kaybetmişim,
sözcükler yitmiş, önemli mi?” (5-6) der ve canına kıymaya karar verir.

Ölümü için Aeneas’ın kılıcını seçerek, ölümünün suçunu ve sorumluluğunu Aeneas’a yüklemiş olur. Mezar yazıtına yazılmasını istediği dizelerle de, bu suçtan dolayı Aeneas’ı sonsuza kadar mahkum etmeyi ve ondan intikam almayı başarmış olur:

“PRAEBUIT AENEAS ET CAUSAM MORTIS ET ENSEM;

IPSA SUO DIDO CONCIDIT USA MANU.
AENEAS'TI KILICI VEREREK ÖLÜMÜ SAĞLAYAN,
DİDO'YDU KENDİ ELİYLE CANINA KIYAN.” (195-196)

Birbirinden tamamen farklı ama aynı erkeğe mektup yazan kadın kahramanlarımız Hypsipyle (VI) ve Medea (XII) daha hoş ve duyduğu arzuya daha uygun başka bir kadın seçtikten sonra onları terk eden Iason'a mektup yazarlar. Hypsipyle ve Medea, Iason'un ikisini de yeni bir aşk için terk ettiği gerçeğiyle yüzleşmişlerdir. Iason Hypsipyle'yi Medea için, Medea'yı ise Creusa için terk etmiştir.⁵

Hypsipyle (VI) mektubun başında nazik ve sevgi dolu bir eştir; bir yandan Iason'a duyduğu bağlılıkla hem çaresiz genç bir kadın, hem de nazik ve sevgi dolu bir eş olarak rakibi Medea'dan oldukça farklı olduğunu göstermeye çabalar. Diğer yandan Iason'un yeni arzu nesnesi Medea gibi insafsız ve güçlü bir varlık olduğunu hayal eder. Iason'un vatanına döndüğünü haber alan Hypsipyle dönüşünü bizzat haber vermediği için Iason kırılmış ve gururu incinmiştir (1-4). Mektubun açılışında Iason mektup yazmadığı için gururu incinen bir Hypsipyle vardır. Ama gururunu inciten olayın mektup yazılmamasından çok daha büyük olduğu anlaşılır, çünkü Iason yurduna yanında yeni eşi Medea ile gelmiştir:

*“barbara narratur venisse venefica tecum,
in mihi promissi parte recepta tori.*

Derler ki, beraber gelmişsin büyücü başka bir kadınla,
bana söz verdiğin yatağının yarısını paylaşıyormuşsun onunla.” (19-20)

Hypsipyle'nin, Iason ve Medea ile ilgili yakınmaları mektubunun sonunda şiddetli öfke, nefret ve lanetlere dönüşür (145-164). Hypsipyle kendisini öylesine öfkesine kaptırır ki Iason'u yanında ister, ama ondan geri dönmesini istemez.

*“vir meus hinc ieras: cur non meus inde redisti?
sim reducis coniunx, sicut euntis eram!*

---

⁵ Lindheim, a.g.e., s. 114-133.

Buradan kocam olarak ayrılan sen, neden öyle dönmedin?

Giderken olduğu gibi yine eşin olsaydım!” (111-112)

Mektubun sonuna gelindiğinde, Hypsipyle'nin Iason'u geri döndürmek için bir çabası kalmaz, kendini intikam arzusu ve Medea'ya karşı beslediği hırsla tüketir.

Hypsipyle Medea'dan sadece Iason'u elinden aldığı için değil, kendisinin yapamadığını yaptığı, bir erkeği yendiği için nefret eder:

*“scilicet ut tauros, ita te iuga ferre coegit
quaue feros anguis, te quoque mulcet ope.*

Korkarım seni boyunduruğuna aldı, boğaları aldığı gibi
seni de gücüyle sindirdi vahşi ejderleri sindirdiği gibi.” (97-98)

Hakir ve aşağı gördüğü bir kadının aşık olduğu erkeği elinden almasıyla çileden çıkan Hypsipyle mektubunu öcünü almak için bir şiddet aracı olarak kullanır; Medea'ya okuduğu lanetlerle de intikamını alır:

“exulet et toto quaerat in orbe fugam!

Sürgünde yaşasın, kaçacak delik arasın!” (158)

“erret inops, exspes, caede cruenta sua!

Cinayetleriyle kana bulanmış, çaresiz, umutsuz dolaşıp dursun!” (162)

Medea (XII) bir yandan genç, uysal, çaresiz, kendini Iason'a adanmış bir genç kızdır; diğer yandan onu birçok zorluktan kurtarmış, onun başarılı olmasını sağlamış ve cinayetler işlemiş güçlü bir kadındır. Kendini masum ve güçsüz biri gibi anlatarak, Iason'un yeni arzu nesnesi olan Creusa gibi olmayı hedefleyen Medea güçlü bir kadın olduğunun altını çizer; örneğin mektubunun başında kendisinden Colchis'in kraliçesi diye bahseder (1). Babasına kral demez, onun yerine ya ismini söyler (29,51) ya da baba diye hitap eder (26, 109, 159). Iason'u ilk kez görüp de aşık olduğunda saf, uysal, çaresiz ve masumdur:

*“et vidi et peri; nec notis ignibus arsi,
ardet ut ad magnos pinea taeda deos.*

Olan oldu seni görünce; beni yakan sıradan bir ateş değildi,
yandım tıpkı güçlü tanrıların önünde yanan çıra gibi.” (33-34)

Ona cinayet işleten, babasına, krallığına ihanet etmesine neden olan Iason’a duyduğu aşkı ve tutkusudur.

Iason’la tanıştıktan sonraki yaşamını ceza olarak tarif eden Medea bunun bilinciyle konuşur:

*“tum potui Medea mori bene! Quidquid ab illo
produxi vitam tempore, poena fuit.*

Yoksa sonun daha iyi olurdu, Medea! O andan beri
yaptığım her şey cezam oldu.” (5-6)

Çünkü işlediği suçlar yüzünden, hakettiği karşılık olarak çektiği ıstırabı tanır, ama Iason da cezayı hak etmiştir; tanrılardan adalet isterken adeta onlardan hesap sorar:

*“numen ubi est? ubi di? meritas subeamus in alto,
tu fraudis poenas, credulitatis ego!*

İlahi güçler neredeydi? Tanrılar neredeydi? Sen yalancılığının,
ben saflığının cezasını çekseydik denizlerde!” (119-120)

Mektubun sonuna kadar, bütün işlediği suçların sorumluluğunu Iason’a yükleyerek adeta kendini aklar:

*“quos equidem actutum-sed quid praedicere poenam
attinet? İngentis parturit ira minas*

Şimdi iyi dinle-ama dur! Cezanı önceden söylemenin bir yararı yok,
güçlü tehditler doğuruyor hiddetim.” (207-208)

Medea pişmanlık duymaz, şiddete meyillidir, tutkularının sürüklediği yere gitmeye karardır:

“quo feret ira, sequar! Facti fortasse pigebit-

Öfkem nereye sürüklerse gideceğim! Belki pişman olacağım-” (209)

Eskiden olduğu gibi, Medea önce eyleme geçip, sonra pişman olmaya hazırdır. Deneyimlerinden ders almaz ve değişmez. Sözler Medea'nın haklı öfkelerini yansıtmaktan acizlerdir:

“o, iusto desunt sua verba dolori!

ah sözler, haklı öfkemi yansıtmaktan ne acizler!” (133)

Medea'nın hak etmediği davranışlara maruz kalmasına neden olanlar, hakir görenler, değerini bilmeyenler cezasını eylemleri ile görmelidir.

3. FEDAKARLIK VE PİŞMANLIK

Kadın kahramanlar sevdikleri adamlar uğruna kendilerinden, yaşamlarından ödün verirler. Her biri yaptığı iyilikleri, katlandıkları acıları, ödedikleri bedelleri mektuplarında anlatırken, hem sevgililerinin kendilerini unutmamasını sağlarlar, hem de onların kendi üzerlerindeki büyük güçlerine vurgu yaparlar.⁶ Ancak sevdikleri adamlara kavuşamama durumları, onların yaşadıkları ilişkiden, yaptıkları iyiliklerden pişmanlık duymalarına neden olur.

Ariadne (X), ve Phyllis (II) benzer öykülere sahip kahramanlardır. İkisi de ülkelerine gelen yabancıya sonuçlarını hiç düşünmeden aşık olup, sevdikleri adamlara kendilerini teslim ederler. Phyllis krallığını Demophon'a sunar; Ariadne evini terk edip Theseus'la Atina'ya doğru yola çıkar, dolayısıyla da vatanına, ailesine ihanet eder. Sahip oldukları gücü, sevdikleri adamlar uğruna, önem verdikleri şeyleri kaybetme pahasına fedakarca kullanırlar.

---

⁶ Lindheim, a.g.e., 99-114.

Unutulmuş olma endişesiyle mektubun başında kendisini *Rhodopeia Phyllis* diye tanıtan Phyllis (II), Demophoon’u bütün içtenliği ve merhametiyle limanına ve sarayına kabul eder:

“Nec moveor, quod te iuvi portuque loquoque- :

Üzgün değilim sana açtığım için limanımı ve evimi-“ (55)

Phyllis kraliçeliğinin verdiği yetkiyle, aynı zamanda merhametiyle Demophoon’un gemisinin onarılmasını ve kıyıdan ayrılmasını sağlamıştır. Mektubunda bu iyiliğinin ve yetkisinin ruhunda açtığı yarayı Demophoon’a şöyle aktarır:

*“Ah, laceras etiam puppes furiosa refecit,
qua desereret, firma carina foret!
remigiumque dedi, quod me fugiturus haberes.*

heu! patior telis vulnera facta meis!

Ah, aptal gibi gemilerini onardım-
sağlam olsun diye, beni bırakıp gittiğin gemini de!-

Uzaklaşıp kaçman için kürekler verdim bir de.

ne yazık, mızrağımla açtığım yaralara katlanıyorum şimdi de!” (45-48)

Phyllis adeta yetkisinin gücünden, kendi cömertliği ve iyilikseverliği yüzünden terk edilmiştir, çünkü gücünü kullanıp Demophoon’un gemisini tamir ettirmese, sevgilisi onu terk edemeyecektir. Phyllis yaptığı iyiliklerden değilse de, fazlasıyla merhamet edip bekaretini verdiği de pişmandır:

“turpiter hospitium lecto cumulasse iugali

paenitet, et lateri conseruisse latus.

Pişmanım, konukseverliğimin çirkince evlilik yatağında bitmesinden,

pişmanım, bedenlerimizin birleşmesinden.” (57-58)

Demophoon söz verdiği vakitte dönmemiş ve üzerinden de epey zaman geçmiştir; Phyllis’in ona kavuşma umudu zamanla tükenmektedir:

“Spes quoque lenta fuit; tarde, quae credita laedunt,

credimus.

Umudum da tükendi tükendi yavaş yavaş; inandıklarımız acı vermeye başladığında, inancımızda kaybolur yavaş yavaş.” (9-10)

Ariadne (X) de, Girit’te güçlü ve yetkin bir prensesdir. Babası Minos, annesi Phoebus’un kızıdır (91) yani kralların ve tanrıların kanını taşır. Ariadne, Theseus’un başarısının Minotaurus’u öldürmesinde değil, **labyrinthus**’tan çıkmasında yattığını iddia eder. Ariadne **labyrinthus**’tan çıkması için o yumağı vermese, Theseus’un hayatta kalması neredeyse olanaksızdır:

*“cum tibi, ne victor tecto morerere recurvo,
quae regerent passus, pro duce fila dedi,
Yol göstere, ölmeyesin kıvrımlı dehlizde,
kılavuzun olsun diye sana ip verince,” (71-72)*

*“nec tibi, quae reditus monstrarent, fila dedissem,
fila per adductas saepe recepta manus.
Keşke vermeseydim dönüş yolunu sana gösteren şu ipi,
o ipi getiren eller, ah nasıl da hayatımı kurtardı!” (103-104)*

Ariadne, kardeşi Minotaurus’un öldürülmesi, vatanını, ailesini sonsuza kadar kaybetme pahasına Theseus’a yardım etmiştir. İssiz adada terk edilip Theseus’un bir daha geri dönmeyeceğini anladığında, vatanına ve babasına ihanet etmenin pişmanlığını şöyle vurgular:

*“ut pater et tellus iusto regnata parenti
prodita sunt facto, nomina cara, meo.*

Babama, onun adaletiyle yönetilen ülkeme, ah benim canlarım-
ihanet ettim yaptığım işle!” (69-70)

Oenone (V) şimdi Paris’in terk ettiği sevgilisi olsa da, henüz Paris’in Priamus’un oğlu olduğunu kimse bilmezden önce, onunla evlenme fedakarlığında bulunan ve üstelik bunu Paris basit bir çoban ve köleyken yapan büyük bir ırmaktan doğmuş **nympha**’dır. Oenone ve onun doğayla ilgili tecrübeleri olmasa Paris’in Ida dağında hayatta kalması neredeyse olanaksızdır:

*“Nondum tantus eras, cum te contenta marito
edita de magno flumine nympa fui.
qui nunc Priamides ...!-
servus eras; servo nubere nympa tuli!
saepe greges inter requievimus arbore tecti,
mixtaque cum foliis praebuit herba torum;
saepe super stramen fenoque iacentibus alto
defensa est humili cana pruina casa.
quis tibi monstrabat saltus venatibus aptos,
et tegetet catulos qua fera rupe suos?
retia saepe comes maculis distincta tetendi;
saepe citos egi per iuga longa canes.*

Bu kadar önemli biri değildin daha, seninle evlenmeye razı olduğumda,
bense bir su perisiydim, o yüce ırmaktan doğma.
şimdi Priamus’un oğlusun, ...ama
bir köleydin o sıra; su perisiyken ben bir köleyle evlenmeye katlandım!
Saklanıp sürülerin arasına, uzanırdık ağaçların gölgesi altında,
yatağımız olurdu yapraklara bulanmış otlar;
serilip samanların, gür otların üstüne
korunurduk bembeyaz yağın kırağından, o fakirhanemizde.
Kim gösterdi sana ha, avlanmaya uygun koyakları?
Kim söyledi, vahşi hayvanların yavrularını sakladığı kayalıkları?
Hep ben de gelirdim yanında, o göz göz ağları sermeye,
O upuzun bayırları aştım hep, hızla koşuşturan köpeklerle.”(9-20)

Bunları söyleyerek Paris’in fakir bir çobanken yaşamındaki önemini hatırlatan Oenone, onun kendisini terk ettiği gerçeğiyle yüzleşince alt üst olur. Oysa Paris’in çıktığı yolculuktan sağsalim dönmesi için ne dualar etmiştir, bu yüzden duyduğu pişmanlığı şöyle dile getirir:

*“utque celer venias, virides Nereidas oro-
scilicet ut venias in mea damna celer!
votis ergo meis alii rediture redisti?
ei mihi, pro dira paelice blanda fui!*

Hemen dön diye yalvardım Nereus’un deniz yeşili kızlarına-
ama felaketim oldu dönüşün!
Benim dualarımla döndün de, bir başkasına mı döndün?
Vah bana, demek o zalim rakibim içinmiş yalvarışım!”(57-60)

Dido (VII) yedi kıştır fırtınalı denizlerde oradan oraya sürüklenen Aeneas’a, bir yabancı olduğu halde evini, limanını açar:

“per mare, per terras septima iactat hiemps.

fluctibus eiectum tuta statione recepi.

Sürükleniyordun, güvenli limanıma kabul ettim seni,
adını pek de duymamışken açtım sarayımın kapılarını.” (89-90)

Aeneas’a yaptığı iyiliklerin ve tutkulu aşkının karşılığını göremeyen Dido, ölen kocası Sychaeus’un hayaletiyle konuşup (aslında kendi vicdanıyla hesaplaşır) af diler, pişmanlığını dile getirir; adeta günah çıkarıyordu:

“da veniam culpae! decepit idoneus auctor;

“ invidiam noxae detrahit ille meae.

diva parens seniorque pater, pia sarcina nati,

spem mihi mansuri rite dedere viri.

si fuit errandum, causas habet error honestas;

adde fidem, nulla parte pigendus erit.

Bağışla n’olur kusurumu! Saygın bir kişiydi kandıran beni;

Oydu işlediğim suçtan ayıbı çekip çıkarın.

Kutsal bir anneden ve yaşlı bir babadan tanrısal görevle doğmuştu,

inandırdı beni, hep sadık eşim olacağına.

Zorunlu kaldıysam hata işlemeye, hatamın şerefli nedenleri vardı;

İnan bana, hiç pişmanlık duymazdım.”(105-110)

4. SADAKAT

Sadakat KADININ en önemli erdemidir.⁷ Eris’in tanrıçaların en güzeline sunulmak üzere ortaya attığı elma ile kadınlar arasında nifak tohumlarını ekmesiyle, kadın kahramanlar sevgililerine sadakatlerini sunarken, rakiplerini güvenilmez kadınlar olarak suçlayıp sadık aşklarını ve farklarını ortaya koymaya çabalarlar. Oenone (V) Paris’e yazdığı mektupta, Helene’nin bağlılığını şöyle sorgular:

⁷ Penelope Latin edebiyatında erdem ve sadakatın örneğidir: erdem güçlü engeller karşısında hileyle korunmalıdır. Ne zaman kadınların sadakatine, sabrına ya da hilelerine örnek vermek gerekse, Penelope’ye başvurulur. Horatius sevgilisinin erdemli Penelope rolünü oynamasından yakınır, (**Carmina**, iii. 10.11); Propertius hafifmeşrep Romalı kızlarıyla Penelope’yi karşılaştırır, (ii. 6.23). Ovidius sürgüne gidip, eşi Roma’da kalınca, onu Penelope ile karşılaştırır ve eşini Odysseus’una bağlı ikinci bir Penelope olarak görmeyi umut ederek teselli bulur, **Epistulae ex Ponto**, iii. 3.113 ve **Tristia** i. 4. 22.

*“Nec tibi, si sapias, fidam promitte Lacaenam,
quae sit in amplexus tam cito versa tuos.
Akıllıysan, bu kadar çabuk atılan kollarına
O Spartalı kadının güvenmezsin sana bağlılığına.”* (99-100)

Oysa Oenone'nin Paris'e olan bağlılığından şüphe etmeye gerek yoktur, Oenone'nin güven veren aşkı, Helene'nin tam karşıtıdır.⁸

*“Denique tutus amor meus est; ibi nulla parantur
bella, nec ultrices advehit unda rates
Aşkıma güvenilir; savaşlara yol açmam,
intikam için gemileri sürüklemem ardımdan”* (89-90)

Hypsipyle (VI) Iason'a Medea'nın güvenilirmez biri olduğunu söyleyip uyarır:

*“Hanc potes amplecti thlamoque relictus in uno
in pavidus somno nocte silente frui?
Böyle bir kadına sarılabilir misin? Sessiz gecede aynı yatakta,
korku duymadan uykunun tadına varabilir misin?”* (95-96)

Oysa Hypsipyle her şeyiyle sadık bir kadındır, Medea gibi ne ülkesine ne de babasına ihanet etmiştir:

*“prodidit illa patrem; rapui de clade Thoanta.
deseruit Colchos; me mea Lemnos habet.
O babasına ihanet etti, bense babam Thoas'ı ölümden kurtardım.
O Colchis'i bıraktı, ben hala Lemnos'dayım.”* (135-136)

---

⁸ Efrassini Spentzou, **Readers and Writers in Ovid's Heroides Transgressions of Genre and Gender**, New York, Oxford University Press, 2003, s. 44-45.

On yıl süren Troia savaşı bitmiştir; Argoslu önderler geri döndüğü halde, Troia'dan Ithaca'ya dönen kimse yoktur (25). Tüten sunaklar, neşeli kadınlar ve atalar Ithaca'da değildir:

*“Victor abes, nec scire mihi, quae causa morandi,
aut in quo lateas ferreus orbe, licet!*

Sen, ey zaferler kazanan yoksun, neden böyle geciktin,
Nerede gizleniyorsun kalpsiz adam!”(57-58)

Ulixes zafer kazanmıştır ama ne evine döner, ne de ondan bir haber vardır. Penelope (I) onunla evlenmek isteyen taliplerini kurnazca oyalayıp sadakatini ispat eder; taliplerden biriyle evlenmesi için baskı yapan babasına karşı gelir, o daima Ulixes'in karısı olacaktır:

*“increpet usque licet- tua sum, tua dicar oportet;
Penelope coniunx semper Ulixis ero.*

Bırak azarlasın- ben seninim, bilineceğim hep öyle de;
Penelope'n sonsuza dek Ulixes'in karısı olacak.” (83-84)

Ancak bu dizeler sonsuz aşkına dair yürekten bir itiraf değildir, tersine kullandığı dil oldukça sert, resmi, ruhsuz ve hatta soğuktur; Penelope aşk ve şefkat yerine, görev ve zorunluluktan ortaya çıkan bağlılık duygusunu gösterir.

Hercules'in gönderdiği sıvıyla öldüğü haberini alan Deianira, işlediği suçun şaşkınlığı ve vicdan azabıyla uzun bir iç konuşma yapar. Kocasını öldürüp büyük bir günah işlemişse olsa, zamanı geriye alıp onu yaşama döndüremese de, kendisinin Hercules'e olan bağlılığını ve sadakatini göstermesi için geç değildir. Bunu kendi canına kıyarak ve bağlılığın simgesi evliliklerinin ölümsüzlüğü için yapar:

*“in pia quid dubitas Deianira mori?
An tuus in media coniunx lacerabitur Oeta,
tu sceleris tanti causa superstes eris?
siquid adhuc habeo facti, cur Herculis uxor
credar, coniugii mors mea pignus erit!*
Günahkar Deianira, ölmek için daha ne bekliyorsun?

Yoksa kocam Oeta dağında kendini mi parçalayacak?
Hala hayatta mısın sen böyle büyük günahı işlemişken?
Hercules'in eşi olarak yapacağım bir şey varsa,
O da ölümüm olsun, evliliğimizin nişanı!" (146-150)

5. GURUR

Penelope (I) Calypso'nun Ulixes'i yanında tuttuğunu öğrenir, ancak mektubunda bu olaydan bahsetmeyi gururuna yediremez ve erkeklerin özünde aldatma olduğu genellemesini yaparak geçiştirir (75-76). Aynı zamanda, bu, Penelope'nin duygularını kontrol altında tutabilen bir kadın olduğunu da gösterir; yaşının verdiği tecrübeyle de beklemenin, Calypso ile Ulixes arasında yaşananları tam anlamıyla öğrenmenin daha iyi olacağını düşünmüş olmalıdır, ama her kadın Penelope gibi kontrollü olmayabilir. Hiçbir KADIN belli etsin etmesin bir rakibinin varlığına, sevdiği adamı paylaşmaya, hatta düşüncesine dahi dayanamaz. Sevdiği ve hayatını adadığı adamın, kendisinin yerine hemsini başka bir kadını tercih etmesi, kadın kahramanın kendisini aşağılanmış ve değersiz hissetmesine neden olur, bunun sonucunda kadın rakibiyle amansız bir mücadele girer ve diğer kadının adını ağzına almaya bile tenezzül etmezken, her türlü acımasız hakareti etmekten de geri kalmaz.

Paris'in Helene için terk edip gittiği Oenone (V) öfkeli ve gururu kırılmıştır, mektubun başında Paris'e mektubu okuyup okumadığını, yeni eşinin yani Helene'nin buna izin verip vermediğini sorar (1-2). Erdemini ve iffetini, Helene'nin ayartıcı ve sadakatsiz, kendisinin temiz ve sadık olduğunu karşılaştırarak gösteren Oenone tekrar tekrar Helene'yi kötülese de, onun ismini söylemez (75. dize hariç). Helene'yi zalim rakip (**dira paelex**, 60), rezil sevgili (**turpis amica**, 70) ve kaçak (**fugitiva**, 91) olarak niteler; Helene, Paris'in kız kardeşi Cassandra'nın ve dolayısıyla Oenone'nin sözleriyle Yunan düvesi (**iuvenca**, 117, 118, 124) ve son olarak da namussuzdur (**adultera**, 125). Oenone Paris'in başka bir kadını tercih etmesini içine sindiremediğinden, onun adını bile ağzına almaz:

"ei mihi, pro dira paelice blanda fui!
Yazık değil mi bana, zalim rakibim içinmiş yalvarışım!"(60)

"haerebat gremio turpis amica tuo!

Göğsüne yaslanmıştı rezil sevgilin!”(70)

“*Tyndaris infestis fugitiva reposcitur armis;*
Tyndareus’un kaçak kızını istiyor tehlikeli silahlar;”(91)

“*Graia iuvenca venit, quae te patriamque domumque*
perdat! io prohibe! Graia iuvenca venit!
Seni, vatanını, evini yıkacak bir Yunan düvesi geliyor!
Ah uzak tut onu! Genç bir inek geliyor!”(117-118)

“*possidet en saltus illa iuvenca meos!*
sit facie quamvis insignis, adultera certe est;
Bak o düve çayırlarımı istila ediyor şimdi!
Güzellikte üstün ama namussuz bir kadın kesinlikle;”(124-125)

Oenone gibi, Iason’un kendisini Medea ile aldatmasıyla onuru kırılan Hypsipyle (VI) Medea’dan sadece yabancı büyücü bir kadın:

“*barbara narratur venisse venefica tecum,*
Derler ki, beraber gelmişsin büyücü başka bir kadınla;”(19)

Yabancı bir kadın:

“*Argolida timui-nocuit mihi barbara paelex!*
Argos kızlarından korktum, ama bana zarar veren yabancı bir kadın!”(81)

Namussuz bakire:

“*turpiter illa virum cognovit adultera virgo;*
Erkeğini utanmadan seçti o namussuz bakire;”(133) diye söz eder.

Medea’nın ismini sadece kızgınlık anında ya da ona lanet yağdırırken bedduaları doğru yere gitsin diye haykırır:

“*Vota ego persolvam? Votis Medea fruetur!*
Ama nasıl yerine getiririm Medea’nın keyfini sürdürdüğü yeminleri!” (75)

“Medeae Medea forem!

Medea’ya karşı Medea olsaydım!” (151)

Oysa sevdiğinden aşkına karşılık bulamamış, mutsuz ve tatminsiz bir kadın içinse gururu bir şey ifade etmez. Aşkı yaşamındaki her şeyin önüne koyan, sevdiğini elde etmek için her şeyi yapmaya hazır olan Phaedra (IV) tamamen aşkın emri altındadır, adeta aşkın kölesi olmuştur:

*“qua licet et sequitur, pudor est miscendus amori;
dicere quae puduit, scribere iussit amor.
quidquid Amor iussit, non est contemnere tutum;
regnat et in dominos ius habet ille deos.
ille mihi primo dubitanti scribere dixit:
“scribe! dabit victas ferreus ille manus.”*

Ne yaparsan yap, aşka utanç karışıyor;
Söylemeye utandım ama yazmamı buyuran aşktı.
Küçümseyemezsin **Amor** neyi emrederse;
O hüküm sürer her yerde, tanrılar arasında bile.
Tereddüt içindeydim, o kağıda dök dedi:
“Yaz! Zafer kazanmış o zalim uzatacak elini.””(9-14)

Duygularına teslim olan, gururunu ayaklar altına alan, utancını bir kenara bırakan Phaedra Hippolytus’a aşkına karşılık vermesi için ümitsizce yalvarır; aşkı ne utanç, ne de gurur tanır:

*“victa precor genibusque tuis regalia tendo
bracchia! Quid deceat, non videt ulus amans.
depudui, profugusque pudor sua signa reliquit.
Da veniam fasse duraque corda doma!*

Yenildim sana, şimdi uzatıyorum bir kraliçenin kollarını dizlerine.
Seven düşünmez ne uygun diye.
Utanmayı bıraktım, utancım indirdi sancaklarını.
Acı bana, kalbine al beni, o katı yüreğin yumuşasın artık!” (153-156)

Dido (VII) yola çıkan Aeneas’a duyduğu karşılıksız aşkının çaresizliğiyle gururunu ayaklar altına alıp yalvarır, bunlar onun canına kıymadan önceki son çırpınışlarıdır:

*“pro meritis et siqua tibi debebimus ultra,
pro spe coniugii tempora parva peto-
dum freta mitescunt et amor, dum temperat usu
fortiter edisco tristia posse pati.*

Yaptığım iyilikler ve sana borçlu olduğum başka şeyler için,
evlilik sözü değil, biraz zaman istediğim-
sakinleşirken deniz, azalırken aşkımın şiddeti,
katlanabilmeyi acılarıma öğrenirim cesurca”(177-180)

6. KISKANÇLIK VE ŞÜPHE

Ulixes’in Calypso’nun adasında olduğunu öğrenen Penelope (I), onun gelişini hızlandırmak ve kıskandırmak amacıyla taliplerinin isimlerini sıralar (91-94). Penelope burada bir öğrenci gibi Ovidius’un, **magister amoris** olarak koyduğu talimatları takip eder:⁹ sevgilinin sevgisinden emin olmak için, güçlü rakiplerinin var olduğuna onu inandırarak kıskandırmayı unutmama. Göremedikleri sevgililerinin kendileri yerine başka bir kadını tercih etmesi ya da kendileriyle yaşadığı aşkı başka bir kadınla da yaşayabileceği şüphesi içlerini kemirir.

Demophon’un dönüşünü umutsuzca bekleyen Phyllis (II), onun başka bir kadınla olduğundan şüphelenip unutulduğunu düşünür:

*“Quid precor infelix? te iam tenet altera coniunx
forsitan et, nobis qui male favit, amor;
utque tibi excidimus, nullam, puto, Phyllida nosti.*
Ama kederle neden yalvarıyorum? Belki şimdi başka bir kadına
aitsin, aşk bana dostça davranmadı; artık beni unuttun,
düşünüyorum da ismimi bile anımsamıyorsun şimdi,” (103-105)

Briseis (III) Achilles’in savaşmamasının ve kendisini geri istememesinin nedeninin başka kadınlarla zevk içinde vakit geçirmesinde olduğunu düşünüp kıskanır:

*“tutius est iacuisse toro, tenuisse puellam,
Threiciam digitis increpuisse lyram,*

⁹ Ovidius, *Amores*, i. 8. 95vd; *Ars Amatoria*, iii. 599vd.

*quam manibus clipeos et acutae cuspidis hastam
et galeam pressa sustinuisse coma.*

Yatakta uzanıp, genç bir kıza sarılmak,
vakurla tıngırdatmak Thracia'lının lyrasını, daha güvenli,
ellerinde bronz kalkanı, keskin uçlu mızrağı tutmaktan ve
ve başının üzerinde ağır tolgayı taşımaktan." (117-120)

Medea (XII) Iason için katlandığı onca güçlükten, işlediği cinayetlerden sonra, kendisinin olması gereken yerde rakibinin olmasını hazmedemez. Kıskançlık, öfkesini ve intikam duygusunu kamçılar:

*“ iniustus auribus apta loqui,
in faciem moresque meos nova crimina fingas.
rideat et vitiis laeta sit illa meis!
rideat et Tyrio iaceat sublimis in ostro-
flebit et ardores vincet adusta meos!*

Onun hak etmeyen kulaklarına hoş gidecek sözleri fisıldarken;
iftiralarla atıp tutarsın hakkımda.
Onu güldür, eğlendir, mutlu et hatalarımla!
Güldür de arzu dolu uzansın mor Tyrus bezinin üstüne-
ağlayacak o, öyle kavrulacak ki ateşimi bastıracak!" (176-180)

Laodamia'nın (XIII) kıskançlığı ise Troia'lı bir kadına yönelir, ama bu kadın onun rakibi değildir:

*“Troasin invideo, quae si lacrimosa suorum
funera conspicient, nec procul hostis erit,
ipsa suis manibus forti nova nupta marito
inponet galeam Dardanaque arma dabit.*

Gıpta ediyorum Troia'lı kadınlara, tanık olacaklar
yiğitlerinin cenazelerine, yakında olacak düşman
ama yeni gelin elleriyle koyacak miğferi cesur eşinin başına,
silahlarını elleriyle verecek ona." (137-140).

Laodamia'nın kıskançlığı kendi eşine yapamadıklarının, söylemediklerinin Troia'lı kadının yapabilmesinden kaynaklanır. Bu kıskançlık, aşıklar arasındaki bağların sağlamlığını inkar etmez, tersine imrenerek anlatır.

B. KARŞILIKLI MEKTUPLAR: KADIN VE ÖTEKİ

Sevgililerin henüz birbirlerine kavuşmamışken, tam bir aşk ilişkisi yaşamamışken, yazdıkları mektuplar kadın ve erkeğin yapısındaki farkı, aynı zamanda çarpıcı biçimde birbirlerini etkilediklerini ortaya koyar. Mektuplar farklı karakter ve görüşlerin çarpışmasıdır.

Aşk tanrıçası Venus'un desteğini alan Paris (XVI), arzuyla doludur; tek bir amaca kilitlenmiştir; kendisi ile söz verilmiş ödül (Helene) arasına hiçbir şeyin girmesine izin vermeyecek bir inanca sahiptir. Paris, Helene'yi (XVII) Venus'un söz verdiği, hakkı olan büyük bir ödül olarak görür zira onu bir yarışma sonucu kazanmıştır:

“praemia magna quidem, sed non indebita, posco;

pollicita est thalamo te Cytherea meo.

Doğru büyük bir ödül istediğim, ama hakkım bu benim;

Cytherea'nın söz verdiği sendin evlilik yatağım için.” (19-20)

Ama gerçekten hakkı olup olmadığını sorgulamaz. Aşkı için uzun yollar aşmaktan kaçınmaz. Tam bir aşk adamıdır, çünkü seçim hakkı varken ne bir kahraman, ne de bir kral olmayı seçer, o dünyanın en güzel kadını Helene'ye sahip olmak ister (81-87). Helene'yi ikna etmek için çeşitli gerekçeler kullanır: birleşmeleri tanrıların isteğidir, yazgı böyle emreder (41-42); bu yazgıyı doğrulayan kehanetler de vardır. Doğumundan önce annesi Hecuba, rüyasında güçlü bir ateşle yanan meşale doğurduğunu ve kız kardeşi Cassandra'nın yıkıcı yangınları Troia'ya getireceği öngörüsü hem Helene'ye olan aşkını doğrular, hem de yazgılarını destekler (45-50; 121-126). Ateş imgesi onun tutku dolu aşkının simgesi ve ispatıdır. Helene'ye olan aşkı çok büyüktür, öyle ki henüz onu görmeden bile sever (101-106); kocası Menelaus Helene'nin kıymetini bilmiyordu, onun isteklerine, güzelliğine karşı duyarsızdır (307-310). Paris üstünlüğünü ortaya koyabilmek için Menelaus'u kötüler: Menelaus'un soyu günahkarlarla doludur (207-214): Babası Atreus güneşin atlarını korkutup kaçırmıştır, Atreus'un babası Pelops kayınpederini denize atmıştır ve

Pelops'un babası Tantalus da, tanrılara ihanet ettiğinden yeraltında sonsuz açlığa ve susuzluğa mahkum edilmiştir. Paris kızların çok beğendiği, arzuladığı bir prensken, o Helene'yi seçer (93-100). Helene'nin diğer aşıklarına (Theseus) benzemez, sevdiğinin değerini bilir ve sadıktır (153-164). Ataları, ülkesi, sahip olduğu zenginlik, Helene'nin şu an sahip olduklarını kat be kat aşar ve Helene hepsine layıktır (173-196). Paris Helene'nin, bir aldatmanın meyvesi olduğu halde (Iuppiter ve Leda'nın kızıdır), iffetli olduğunu bilir ve kocasını yalnız kendisiyle aldatmasını ister (287-296). Birlikte kaçarken yakalanırlarsa, suçu üstleneceğini söyler (325-26). Helene'nin korkmasına gerek yoktur, çünkü daha önce de böyle olaylar olmuş ama hiçbiri yıkım getirmemiştir, ayrıca kardeşleri de benzer bir olaya karışmıştır, ailesi Helene'yi bağrına basacaktır (327-350). Tüm bu öne sürdüğü gerekçelerle Paris, olabilecek tüm engel ve itirazlara karşı kayıtsızlığını ortaya koyar. Savaş çıksa bile kendisinden başka kardeşi Hector ve güçlü bir sürü kahraman vardır; bunların yanında önemli olan tanrıların onları destekliyor olmasıdır (353-378).

Paris gerekçelerini ve kanıtlarını böyle sunar. Venus'e öylesine inanır, Helene'ye duyduğu aşk öylesine gözünü kör eder ki hakkındaki kehanetleri yanlış yorumlar, sağduyusu kuvvetli değildir, geleceği de fazla umursamaz. Yaşamını anlatırken, Helene'ye Hecuba'nın onu doğurmasından Sparta'ya gelene kadar gerçekleşen olaylar silsilesinin kaçınılmaz sona yöneldiğini gösterir. Kehanetlerdeki ateş imgesi 10 yıl sürecek yıkıcı bir savaşın habercisiyken, Paris bunu Helene'ye duyduğu büyük aşkın ateşi olarak yorumlar; büyük bir yanılğı içinde olduğunu bir an bile düşünmez. Paris, yazgı ve tanrıların arkalarında oldukları savını öne sürerek, Helene'nin onunla girmekten başka seçeneği yokmuş gibi düşünmesini ister ve ikna etmeye çalışır.

Paris'in arzu ettiği Helene'dir, dünyanın en güzel kadını elde etmek bir erkeğin gücünün de göstergesidir. Sahip olduğu zenginlik ve para gücünü kanıtlamak için iyi bir araçtır. Mektubunda Helene'nin evliliğine önem vermeyen, ataları ve geçmişi nedeniyle Menelaus'un değersiz bir koca olduğunu düşünen Paris, şimdiki arzu ve ilgi nesnesi Helene'yi bulunca, eski aşkı Oenone'yi bir çırpıda unuttur. Mitolojide Helene ve Oenone dışında başka bir gönül ilişkisi olmayan Paris, kendini kralların, önderlerin kızlarının peşinde koştuğu biri olarak sunarak övünür (93-96). Başka kadınların gözünde arzulanabilir oluşunu, Helene'nin de duygularını harekete

geçireceğini düşünür. Helene cevap olarak yazdığı mektupta, Paris'in akıllı değil ama cüretkar ve kendine fazlasıyla güvenen bir erkek olduğu saptamasında bulunur:

*“non tu plus cernis, sed plus temerarius audes
nec tibi plus cordis, sed nimis oris, adest.*

Onlardan fazlasını görmüyorsun, ama düşünmeden cüretkarca çok fazla şey istiyorsun
çok akıllı değilsin ama aşırı güveniyorsun kendine.” (XVII. 101-102)

Bir erkeğin cüretkar ve kendine güvenli olması onu kadının gözünde çekici yapan ve elde etmesinin anahtarıdır.

Helene'nin mektubunu incelediğimizde, Paris'in krallıklar ve kahramanlık yerine onu seçmesinden, onun uğruna katlandıklarından ve Venus'un güzelliğini onaylamasından dolayı gururu okşanmış, özünde oldukça temkinli, kolay güvenmeyen, akıllı ve sağlamcı bir kadın görürüz. Bunun nedeni Helene, Paris'le Troia'ya gittiği takdirde, çok fazla şey kaybedecektir. En başta bir kadın için güven demek olan evliliğini bozmayı arzu etmemiş olmalıdır; namusunu, her türlü lekeden uzak ismini kirletmek istemez; vatanından ve ailesinden uzakta, bir başına biçare kalmaktan korkar:

*“fama tamen clara est, et adhuc sine crimine vixi,
et laudem de me nullus adulter habet.*

Buna rağmen ismim tertemizdir, yaşadım hep namusumla,
gizli bir aşık atıp tutmadı hiç hakkımda.” (17-18)

*“quis mihi, si laedar, Phrygiis succurret in oris?
unde petam fratres, unde parentis opem? :*

İncinecek olursam, kim yardımına koşacak oralarda?
Nerede ararım kardeşlerimi, nerede bulurum babamın yardımını?” (227-228)

Yine de, kaybedeceği pek çok şeyi düşünüp temkinli davranırsa da, Helene, Paris'in kendisine olan tutkusu ve aşkı nedeniyle gelgitler yaşar. Çekiciliğinin ve güzelliğinin böylesine övülmesi içinde gizli kalmış, unuttuğu duygularını, heyecanını yeniden uyandırır. Helene de, Paris'in savlarını kimi zaman çürütür kimi zaman hak verir:

Paris'in en büyük günahı gösterdikleri konukseverliğe ihanet etmesidir (1-10). Namuslu bir kadındır, Paris'in aksini düşünmesi için herhangi bir şey yapmamıştır, geçmişte Theseus tarafından kaçırılması ve annesinin Iuppiter ile ilişkiye girmesi bir erkeği yanıltmamalıdır (17-34;43-50). Paris'in aşkına saygı duyar ama nihayetinde bir yabancısıdır ve ona güvenmek için bir nedeni yoktur (35-40). Paris atalarını övebilir ama unutmamalıdır ki kendisi Iuppiter'in kızıdır (51-60). Yaşadığı yer zengin değildir ama kahramanlıkta pek de altta kalmaz (61-64). Paris'in vaat ettiği zenginlik, elbiseler, mücevherler çok caziptir, onları reddetmez, ama onurunun ve namusunun da önemli olduğu unutulmamalıdır (65-74). Helene Paris'le evlenmeden önce tanışmayı diler, onu beğendiğini itiraf eder (91-96; 103-105). Helene'nin etrafı renksiz ve heyecansız olabilir ama yalnız güzellikle ve zevklerle de yaşam sürmez:

“disce modo exemplo formasis posse carere;

est virtus placitis abstinuisse bonis.

quam multos credis iuvenes optare quod optas,

qui sapiant? oculos an Paris unus habes?

Benden öğren etrafında güzellikler olmadan yaşamayı;

zevklerden vazgeçmek erdemdir, öğren.

Sence kaç genç senin arzuladığın şeyi istiyordu?

Akıllı olan kim? Yoksa yalnız sen mi görüyorsun, Paris? (97-100)

Paris'le evlenmeyi ister ama zaten evlidir (109-114). Helene Paris'e erdemli olma dersi veriyormuş gibi gözükse de, renksiz ve sıradan bir hayat yaşadığını da itiraf etmiş olur; ayrıca onu beğenen ve arzulayan birçok gencin olduğunun da altına çizer. Evlenmelerini tanrıların istediğine, bunun yazgıları olduğuna dair şüpheleri vardır, yine de Paris'in anlattıkları hoşuna gider (115-140). Eşini hiç aldatmamıştır, Paris'ten aşkından vazgeçmemesini ama gizlemesini ister (141-152). Menelaus ona ilgisiz değildir, ayrıca çok da güvenir (155-174). Paris'i beğenir, ilgilenir ama sorun bir yabancıyı beğenmenin, ona güvenmenin ne kadar doğru olduğudur (177-198). Troia'da yalnız kalmak Helene'yi endişelendirmektedir (202-233). Paris'e hakkındaki kehanetleri yanlış yorumlayıp yorumlamadığını sorar, şüphelerini dile getirir:

*“Fax quoque me terret, quam se peperisse cruentam
ante diem partus est tua visa parens;
et vatium timeo monitus, quos igne Pelasgo
Ilion arsurum praemonuisse ferunt.
Sana hamileyken annenin kana bulanmış meşale
doğurduğunu görmesinden dehşete düşüyorum;
Ilion’un Pelasgos ateşiyile yanacağını söyleyen
kahinlerin uyarılarından ürküyorum.” (XVII. 237-240)*

Güzellik yarışmasında kaybeden iki tanrıçanın, Iuno ve Athena, öfkesinden korkar:

*“sic illas vereor, quae, si tua gloria vera est,
iudice te causam non tenuere duae;
Övünmen gerçek olsa da, kararınla kaybeden
o iki tanrıçanın öfkesinden korkuyorum; (243-244)*

Menelaus mutlaka savaşa girişecektir, kahramanlıklarından bahsetse de, Paris aşk adamıdır (245-256). Her şeyin farkındadır, utanır ve şüpheleri vardır, zamana ihtiyaç duyar (257-264).

Aşık bir erkek sevdiği kadını ne pahasına olursa olsun onu elde etme güdüsüyle hareket eder ve her şeyi göze alır. Erkek için kadını elde etmek bir güç gösterisi halini alır, gözü kör olur. Kadın ise tıpkı Helene gibi temkinlidir çünkü erkeğe göre kaybedeceği çok şey vardır, ancak sahip olduklarından çok daha fazla şeye sahip olacaksa bir şeyleri göze alabilir. Geleceğin habercisi rüyalara, kahinlerin yorumlarına verdikleri önem, onların kadını sezgilerini besleyen ve geleceğe bir adım geriden bakmalarını, erkeğe göre daha sağlamcı olan araçlar gibidir.

Yine de, Helene’yi kendisini bu kadar arzulayan bir erkeğin varlığının ötesinde, cüret edip bunları dile getirmesi ve dile getirmekle kalmayıp bir sürü tehlikeyi göze alması etkiler. Helene Paris’in aşkına ve tutkusuna güvenmiş olmalıdır ya da renksiz dünyasında yeri olmayan heyecanları, sevgiyi, unuttuğu ve evliliğin monotonluğu içinde tatmin olmamış duyguları onda bulduğu için Troia’ya gider. Çünkü hiçbir kadın evliliğini basit bir aşk macerası için bozmaz, evlilik kadının en büyük güvencesi ve teminatıdır.

Paris'in tanrıları arkasına alıp Helene'yi ikna etmeye çalışması taktiği, Helene'nin şüphelerini tam olarak gideremese de, aynı durum Acontius ile Cydippe için geçerli değildir. Acontius'un Cydippe'yi elde etmek için arkasına aldığı tanrıça Diana, kızı alabildiğine korkutur. Cydippe (XXI) saf, toplum içine fazla karışmamış, korkak iyi bir ailenin kızıdır. Acontius (XX) ilk görüşte aşık olduğu kızı tuzağa düşürüp, onu kendisiyle evlenmeye zorunlu bırakacak kadar zeki, kurnaz, cüretkar ve sabit fikirlidir. Mektubun başında isteğini doğrudan söyler: evlenmek, (7-8). Söz oyunları yapar, Cydippe kendi rızasıyla evlenmeye söz vermiş gibi davranır, onun içinde umut besler (9-20). Sonra kurnaz olmadığını, hile yapmadığını anlatır, tüm olanlar Cydippe'ye duyduğu aşk yüzündendir, suçlu aşktır, aşkı için her türlü kurnazlığı yapmaya hazırdır (25-46). Kurnazlıklar, hileler işe yaramazsa onu kaçıracaktır, aslında suçlu Cydippe'dir, çünkü çok güzeldir (47-64). Cydippe'nin ona çok kızdığını, öfkeli olduğunu bilir, öfkelerini yatıştırabilmek için onu bir köle gibi kullanabileceğini anlatır (71-90). Cydippe'ye yeniden tanrıça önünde ettiği yemini hatırlatır ve Diana'nın zalimliklerinden örnekler verir, evlenmeden önce hasta olup yatmasının nedeni de budur (95-110). Bu hastalık hayırlı bir hastalıktır böylece Cydippe nişanlısıyla evlenemeyecek, Acontius'la evlenecek dolayısıyla tanrıçaya edilen yemin yerine gelecektir (109-116). Cydippe'nin yanında olamadığı için acı çeker (129-136). Sonrasında Cydippe'nin nişanlısıyla hayali bir tartışmaya girer (143-170): Cydippe'nin nişanlısına kızın babası söz vermiştir, kendisine ise Cydippe'nin kendisi, tartışmasını da bu öz üzerine kurar. Acontius'un sorgulamadığı ise Cydippe'nin de onun kurduğu bir tuzak sonucu ve iradesi dışında yemin ettiğiidir. Cydippe'yi sözünü tutmazsa Diana'nın ona doğum sırasında yardım etmeyeceğini söyleyerek uyarır (191-196). Olayları annesine anlatıp onun fikrini sormasını öğütler (200-218).

Cydippe olanlardan dolayı- düştüğü tuzaktan- son derece korkar, hasta yatağında ateşler içinde yatar. Acontius'un bu mektupla ona yine tuzak kurduğunu zanneder (1-6). O da, hastalığının nedeninin tanrıça olduğuna inanmıştır, çok hastadır ve mektubu yazarken sıkıntı çekiyordur (13-28). Evleneceği gün yaklaşırken ateşlendiğini, Acontius'un bu işle ilgisi olduğuna dair söylentiler olduğunu ve nişanlısıyla giriştikleri mücadelede cezayı çekenin kendisi olduğunu yazar (41-54). Delos adasına yaptıkları ziyareti ve olayı kendi açısından anlatır, kendisi yemin etme

işinde tamamen masumdur, olay iradesinin dışında gelişmiştir (65-114). Verilen söz tek taraflı olamaz, her iki tarafın özgür iradesi gerekir (125-145). Acontius’u parasının peşinde olmakla suçlar (145-148). Cydippe’nin korktuğu Diana’nın öfkesidir (153-168). Tanrıça’dan ve Acontius’tan aman diler (173-184). Cydippe nişanlısına karşı ilgisizdir ve Acontius’a karşı duyguları vardır (190-204). Acontius’un onu görmesini istemez çünkü hastalık onu çirkinleştirmiştir, onu bu halde görecektense evlenmekten vazgeçebilir diye korkar (213-228). Acontius’tan Delphi’ye gidip nasıl iyileşeceğini sormasını ister, annesine her şeyi anlatmıştır, aşkı için bir kız olarak elinden bunlar gelir (230-244).

Acontius’un kendine güveni, cüretkarlığı, çoğu zaman kaba ve zalim sözleri Cydippe’yi etkiler. Acontius’un, özünde onu ne kadar çok arzuladığını görmesi, aralarında sınıf ayrımı olsa dahi evlenebilmek için her şeyi göze alması bu etkinin en önemli unsurlarıdır. Bunun sonucu, Cydippe ister istemez kendi duygularını da tahlil etme gereksinimi duyar ve Acontius’tan hoşlandığını anlar. Bir erkek için fiziksel güzelliğin ne kadar önemli olduğunu anlayan Cydippe, hastalığı dolayısıyla bakımsız gözüktüğü için Acontius’u kaybedeceği telaşına bile düşer.

Acontius bir elmanın üzerine yazdığı evlilik yeminini Cydippe’nin tanrıça Diana’nın önünde okumasını sağlar; zaten nişanlısına ilgisi olmayan Cydippe evlenmeden önce hezeyanlar geçirir ve bunu yeminini yerine getirmediği için tanrıça Diana’nın öfkelenmesine yorar. Kadınların dış dünyaya kapalı ve bir otoritenin egemenliği altındaki yaşamları onların içindeki tanrı ve tanrıça korkusunu büyütür; bu korkuyu çok iyi değerlendiren Acontius, normal şartlar altında evlenmesi olanaksız olan Cydippe’yi elde etmiş olur.

Hellespontus’un iki yakasında yaşayan Sestos’lu Hero (XIX) ile Abydos’lu Leander (XVIII) ailelerinden gizli aşk yaşarlar:

*“vel pudor hic utinam, qui nos clam cogit amare,
vel timidus famae cedere veler amor!
nunc, male res iunctae, calor et reverentia pugnant.
Ya bizi gizlice sevmeye zorlayan utancımız,
ya da dillenmesinden korktuğumuz aşkımız son bulsa keşke!
Şimdi tutku ve gelenek bir araya gelmiş, çarpışır.”* (XIX. 171-173)

Leander Hero'yu çok sever ancak aşklarını utangaçlıktan ya da korkudan ya da kendine güveni olmadığından gizler. Aşkını açıkça ailesine söylemektense, Hero'ya kavuşmak için gece denizde yüzmeyi yeğler. Kavuşmalarının fırtınayla dalgalara bağlı olmasına boyun eğer (XVIII. 183-186). Leander melankoliktir, kendine dönüktür, içine kapalıdır. Hero'ya kavuşmaktan çok, azgın denizde yüzmeyi, dalgalara meydan okumayı ister gibidir; bunu kendini kanıtlama ve bir güç gösterisi olarak görür:

*“hoc ego dum spectem, Colchos et in ultima Ponti,
quaque viam fecit Thessala pinus, eam,
et iuvenem possim superare Palaemona nando
morsaque quem subito reddidit herba deum.
O ışığa bakarak, Thessalia gemilerinin gittiği
Pontus'un ucundaki Colchis'e bile yüzerim,
genç Palaemon'u yediği otlardan birinden tanrı olan
Glaucus'u yüzmede yenerim.”* (XVIII. 157-160)

Hero ise aşkına kavuşmak için sabırsızlanır (XIX. 4), çünkü Leander Hero'nun sıkıcı hayatının tek neşe kaynağıdır (XIX. 37-44). Hero eve kapatılmıştır; oturup yün eğirmekten başka yapabileceği bir şey yoktur. Erkeklere dış dünyanın onlara sunduğu olanakları kullanabildikleri için özenir (XIX. 9-14); ne kadar yalnız olduğu ve sıkıldığı mektubunun başlangıcından bellidir ve iki kahraman arasındaki farkı ortaya koyar:

*“Quam mihi misisti verbis, Leandre, salutem
ut possim missam rebus habere, veni! :*
Leander, mektubunla yolladığın iyi dileklerini,
aldım ama sen gel!” (XIX. 1-2)

Erkekler gönüllerinin çektiği işi yapabilirler; avlanırlar, tarlaları ekerler, isterlerse pazar yerinde dolanıp güreş alanında hünelerini gösterirler, atlarını sürerler, akşamları şarap içerler (XIX. 9-14). Bu faaliyetler zaman zaman çok da heyecan verici olmasa da asla sıkıcı değildir. Yumuşak bir kişiliğe sahip Hero ve

onun gibi genç kızların payına düşense sevmek, sevdiğini kaygıyla beklemek ve acı çekmektir:

*“his mihi summotae, vel si minus acriter urar,
quod faciam, superest praeter amare nihil.
quod superest facio, teque, o mea sola voluptas,
plus quoque, quam reddi quod mihi possit, amo!*
Bu işler bana uzak, hatta aşkla yanmasam da şiddetle,
sevmekten başka yapacağım bir şey yok.
Yapıyorum üzerime düşeni, seviyorum seni biricik tatlım,
karşılığını verebileceğinden de fazla seviyorum seni!”(15-18)

Sıradan kadın için hayat evinin içi ve sevdiği erkekten ibarettir. Leander’in tersine, Hero onunla çok daha uzun süreler birlikte olmak ister (XIX. 67-70; 158; 161-170). Fedakar aşık Hero Leander başka bir kadına aşık olup kendisini aldatmadıkça sabırla her şeye katlanmaya hazırdır:

*“ferre tamen possum patientibus omnia, quam si
otia nescio qua paelice captus agis,
in tua si veniunt alieni colla lacerti,
fitque novus nostri finis amoris amor.*
Her şeye katlanırım bildiğim sürece
boş vaktini esir düşüp bir kadınla geçirmedigini,
başka kolların boynuna dolanmadigini,
ve yeni bir aşkın aşkıma son vermediğini.”(101-104)

Sabaha karşı rüyasında bir yunusun öldüğünü gören Hero tedirgin olur, çünkü sabaha karşı görülen rüyaların çıktığına dair bir rivayet vardır (XIX. 195-206). Hem rüyanın etkisiyle hem de kadınsı sezgileriyle temkinli olunması gerektiğini bilen ve sevgilisinin güvenliği için endişelenen Hero, onu bir an önce görme, sıkıntı gibi bütün duygularını bir kenara bırakır, Leander’in rüyasını alaya alacağını bilmesine karşın, onu uyarır. Endişe, kaygı, korku gibi duygular kadınların iyi tanıdıkları duygulardır, çünkü yaşamları kendilerini güvende hissetme isteğiyle, sevdiklerini ve sahip olduklarını kaybedebilecekleri duygusuyla geçer. Cydippe için Leander’i kaybetmek kendi yaşamını da yitirmekle eş değerdeyken, Leander dalgalı denize meydan okuma peşindedir.

SONUÇ

Tezimizde vermiş olduğumuz bilgiler sonucunda genel bir değerlendirme yapacak olursak, ilk söyleyeceğimiz Ovidius'un **Heroides** adlı eseriyle Antikçağ mitolojisine yepyeni bir soluk getirmiş olduğudur. Bunun başlıca nedeni, Antikçağ'da pek çok yazar ve şair tarafından **exemplum** yani örnek teşkil edecek biçimde, oldukça dar ve sınırlı bir bakış açısıyla kullanılan mitolojik kadın teması, Ovidius'un **Heroides**'iyle bu kalıpları zorlamış ve dışına taşmıştır. Bunun en çarpıcı örneği, Antikçağ yazarlarının sayısız göndermelerde bulunduğu birinci mektubun hayali kadın kahramanı Ulixes'in eşi Penelope'dir. Penelope Antikçağ'ın sadakat ve bağlılık timsalidir, oysa **Heroides**'teki mektubunda eşinin yıllarca yanında olmamasından ötürü sert, sabırsız, ruhu öfkeyle dolu bir kadın olarak çıkar karşımıza. Hatta yazdığı satırların arasına daldıkça bu ruh durumu daha da derinleşir, sabır timsali halinden neredeyse eser kalmaz. Penelope artık uzun bekleyişinin ve geçip giden onca yılın hesabını Ulixes'ten sorup yas tutan, yılların acısını ondan çıkarmak isteyen, cinsel yönden takıntılı, kendine acıyan bir kadındır, yani sahiden bir kadın. Bu kadın artık ne Ulixes'in doğanın sırlarını çözmek, bilgiye ulaşmak için tanrılara kafa tutmasını, ne de yazgısının bunu emredip emretmediğini umursar. Bir yandan Ulixes'in yokluğunu fırsat bilip akbaba gibi etrafında dönenen taliplerini kurnazlıkla oyalamaya ve babası Icarius'un başka biriyle evlenmesi için yaptığı baskılara direnmeye çabalarken, diğer yandan da oğlunu yetiştirmeye uğraşır. Penelope için, Ulixes'e bağlılığının ödülü sadece şu geçip giden yaşamı, yalnızlığı ve kısır bir döngü içinde debelendiği bu küçücük dünyasıdır. Ama Penelope artık içinden coşan duygularına dur deme niyetinde değildir; işte **Heroides**'teki bu hareketlenme onu Antikçağ'ın kendisine biçtiği insani olmayan, tek düze ve hep övülen niteliklerinden soyar, tam zıt bir yere konular; eksik, kusurlu, mükemmel olmayan sıradan insanların arasına. Antikçağ edebiyatçılarının o hiç yaşlanmayan, her daim güzel olan ve sadakat timsali Penelope'si, Ovidius'un kaleminde yaşlanmaktan korkan orta yaşlı bir kadın oluverir.

Tezimizin ikinci ve üçüncü bölümünde tanık olduğumuz üzere, mitolojik kadın kahramanların genel geçer mitolojik kimlikleri ve mektuplara yansıyan

karakterleri arasındaki farklılıklar, özellikle, mektuplardan yansıyan kadınların, elimize ulaşmış diğer edebi eserlerde olmadığı kadar, kendilerini ifade etmeleri üzerine yoğunlaşmıştır. Ovidius bu farklılıkları zihninde tasarlayıp kadın kahramanları Yunan-Roma mitolojisinin o insani olmayan boyutundan çıkarıp her birine adeta bir ruh üflemiştir. Dolayısıyla, bu kadınların hiçbiri artık uzak, silik birer kişilik değildir, tersine insanı insan yapan ne varsa hepsine sahiptir ve hepsinin iç dünyaları gelgitlerle, hezeyanlarla ve karmaşalarla doludur.

Bu insani ruh hali, tezimizin son bölümündeki iki alt başlıkta da kendini bütün yönleriyle göstermiştir. Mektuplardan alıntılanan dizelerle tanıtlamaya çalıştığımız bu bölümün ilk kısmında, sevgililerinden ayrı kalan, terk edilen, ihanete uğrayan ve erkekleri kendilerinden fersah fersah uzakta olsa da, onların üzerlerindeki büyük gücünü hisseden kadınların ortak duygulanımları ortaya konmuştur. Buradan çıkan ilk sonuç, tek dayanakları ve neredeyse varolma nedenleri olan erkeklerinin yanlarında olmaması yüzünden bir güven bunalımı yaşayan kadınların her şeyden önce korku ve çaresizlik içine düştüğüdür; bunun ardından, öfke, şiddet, intikam, kıskançlık ve şüphe hepsi birer volkan gibi patlayıp lavlarıyla bütün ruhlarına, bütün bedenlerine yayılır ve iliklerini kemiklerini kurutur. Bu lavların arasına sıkışan fedakarlık, pişmanlık, sadakat, gurur ise zaman zaman şöyle bir silkelenir ve ayağa kalkar, zaman zaman da alevlere daha fazla direnemez, eriyip çözülür. Bu ortak duygulanımları yaşayan kadınların tepkileri değişik olmasına rağmen, bu değişiklikler de bir ortaklık söz konusudur, çünkü her biri böyle bir duruma düştüğünde gönül bulantılarını zarar vermeye yöneltir. Terk edilmenin, ihanetin intikamını içlerinde biriken o büyük öfkeyle ya kendi canlarına kıyarak alırlar, ya rakibelerine lanetler yağdırırlar, ya birinci dereceden yakınlarını öldürür veya sevdikleri adamların ölümüne seyirci kalırlar. Bu anlamda, davranışları farklı da olsa, kadının ruhundaki şiddet unsuru her mektupta kendini hissettirir. Ama sonuç hep pişmanlıktır. Bu pişmanlıktan sevdikleri adamlar uğruna ödedikleri bedelleri, yaptıkları iyilikleri ve fedakarlıkları anlatarak kurtulmaya çalışsalar da, kimi vatanına ve ailesine ihanet ettiği için, kimi bekaretini kaybettiği için, kimi sevdiği adamla ilişkiye girip başına bin bir türlü bela açtığı için hep pişmandır.

Buradaki bilgilerden çıkarsadığımız ve dikkatimizi çeken bir başka sonuç, mitolojik kadın kahramanlara bütün bu ruh hallerini yaşatan, onları kedere boğan ve

hiç düşünmeden tepki vermelerine yol açan belki de en büyük ortak nedenin aldatılma ve aldatılma olasılığı olduğudur. Sevgililerinin kendileri yerine başka bir kadını tercih etmesi ya da kendisiyle yaşadığı aşkı başka bir kadınla da yaşayabileceği olasılığı onları kahreder. Aldatılıyor olma şüphesi içlerini kemirir; aldatıldıklarını öğrenince, onları aldatan erkeğe değil, özellikle güçlerinin yeteceğini düşündükleri diğer kadına saldırlar. Neredeyse hepsi aşk için gururlarını ayaklar altına alırlar.

Aldatma olayında bir başka ilgi çekici nokta da, kadının kendisini aldatan, yalan söyleyen erkeğin karşısında, sadakatiyle dimdik duruşudur; aslında, bu kadınların ayırt edici bir özellik olarak kullandığı büyük ve en önemli silahıdır. Ama toplumun kadına dayattığı bu silah onun açmazıdır da, çünkü kendilerine ihanet eden adamların duyumsayamadıkları bir özelliktir bu. Erkek, yaşamın ona sağladığı fırsatlar çerçevesinde, elde ettiğinin ya da sahip olduğunu kaybetmemenin peşinde değildir, o hep ulaşamadığını, elinde olmayanı ister. Kadın ise, erkeğine sadık olmasının onu kazanmaya yeteceğine inanıp kendini kandırmaktadır.

Son bölümün yine mektuplardan alıntılarla işlediğimiz ikinci kısmında, Ovidius'un **Heroides**'inin başka bir mecraya açıldığını görürüz. Bu aşamanın başat rollerini, henüz aşkın ilk evresini yaşayan, yani kavuşmamış ancak aşk heyecanını yüreklerinin en derininde hisseden çiftler paylaşır. Bu çiftlerin birbirlerine yazdıkları mektuplar, ilgili bölümün başlığında kadın ve öteki olarak belirtmeyi uygun gördüğümüz şekilde, kadın ve erkeğin karşıtlığını ortaya koyar. Söz konusu mektuplarda bu kez erkek kahramanlar, sevdikleri kadınlara kavuşmak pahasına önlerindeki engelleri aşmak için her şeyi göze alır, hatta sevdikleri kadınlara kavuşmayı bir güç gösterisi olarak görürken, buna karşın kadın kahramanlar kaybedecekleri şeyleri de düşünüp erkeklere nazaran daha temkinli davranırlar. Bu mektuplardaki kadın ve erkek, farklı karakterlere, farklı amaçlara, farklı yaşayış biçimlerine sahiptir, ama sonuçta her biri karşısındakinin dünyasına girip uzlaşmaya, kendisine uzak bu dünyayı aşkla yakınlaştırmaya ve o dünyada kendine bir yer edinmeye çalışır. Erkeğin arzu ettiği kadını elde etme isteğiyle sergilediği atak, cüretkar ve sabit fikirli tavır kadını daha da edilgenleştiren ve zaten hayatını bir otoritenin boyunduruğu altında geçirmeye alışkın kadının gözünde erkeği cazip kılan önemli bir unsurken erkeğin gözünde kadını arzulanır kılan en önemli özelliği onun güzelliğidir.

Antikçağ'da kadına daha geniş açıdan bakacak olursak, onu sadece aşk ilişkileri içinde değerlendirmenin eksik olduğunu görürüz. Batı, yani Yunan doğusunun, yani Troia'nın sahip olduğu zenginliği ele geçirmek kaygısıyla açtığı yıkıcı savaşı haklı göstermek ve kendini aklamak için savaş nedeni olarak bir kadını gösterir. Troia savaşında erkeğin büyük sorumluluğu göz ardı edilir ve suçlu dünyanın en güzel kadını, hem cinslerinin kendisine namussuz dediği HELENE olur. Bir devlet yani Atina daha güçlü başka bir devletle yani Girit'le ilişkilerini iyi tutabilmek için kendi kadınına feda eder. Zerre kadar sevmediği bir adamla evlendirilen PHAEDRA sevmeye ve sevilmeye olan özlemine en yakınındaki adamla, üvey oğluya gidermeye çalışır ve namussuz diye damgalanır. Kadın başkaldırmaya, kendisine yapılan haksızlıkları sorgulamaya, ataerkil toplumun kurumlarını yıkmaya çalıştığında ise tıpkı MEDEA gibi büyücü, yabancı, öteki olarak değerlendirilir.

Kadın öyle dar bir çevre ve kapalı kapılar altında yaşar ki ne erkekler gibi canlı bir sosyal hayatı vardır, ne de farklı kültürler tanır. Bunun sonucunda, gördüğü ilk yabancı adama, duygularının gerçek olup olmadığını bile tartmadan aşık olur ve sanki daha özgür olabilirmiş gibi onunla kaçır. Vatanı ve ailesi kendisine yaşamıyla ilgili her türlü seçme şansını tanımış da ihanet ediyor gibi, hain olur. 'Hain' ARIADNE'nin ya da MEDEA'nın amacı ise bir parça özgürlüktür. Ama toplumun yarayan kanaları olan bu kadınlar erkekler tarafından, kendi koydukları kurallar çerçevesinde görmezden gelinir; kadınlar erkeklerin gözünde çıkarları doğrultusunda arada bir hatırlanan oyuncaklar gibidir.

Kadının toplum içinde tutunabileceği yegane kurum evliliğdir; varlığını kanıtlayabileceği evliliğe ve dolayısıyla aşka çaresizce tutunur. Kaçacak bir yeri yoktur, dayatmalarla eşinden korkmazsa, babasından, babasından korkmazsa tanrılardan korkar, ama illa ki korkar ya da korkutulur.

İşte Ovidius **Heroides**'iyle sindirilen bu kadınları kalıplardan kurtarmaya soyunur. Kadınların yaşadıkları olayların ardındaki gerçekleri görebilmemiz için sır perdesini aralar, onların dünyasına ışık tutar. Kadının eline öreke değil, kalem verir. Ve böylece hiç yaşanmayan, sadık, silik, dili olmayan kadını yazıyla ölümsüz kılar ve onları tarihi süreç içinde mahkum edildikleri hapisanelerden bir nebze de olsa kurtarır.

Ovidius **Heroides**'inde kadın ruhunu keşfetmemizi sağlarken, satır aralarında kendisinin keşiflerini de bulmamıza yardımcı olur. Çıkarsadığımız belki de en önemli keşfi, şairin kadınların ortak duygulanımlarını ortaya koyacak şekilde yazarken, onları birbirinden ayıran özellikleri de dizelere serpiştirerek kadını bireyselleştirmesidir. Ovidius'un her kadını bir birey olarak görüşü, onun anlatımını da zenginleştirir. Kadınların çelişkilerle dolu kendine özgü doğal özellikleri, yaşamlarındaki tezatlıkları da beraberinde getirirken, yaşadıkları olaylara verdikleri kendine özgü tepkiler, her ne kadar bu tepkilerin sonucu hüsrarla son bulsa da, yani hemen hemen aynı olsa da, kadının, erkeğin bütün baskınlığına karşın, kendi başınlığını ortaya çıkarırken, dizelere de renkli bir hareketlilik ve canlılık katar.

Ovidius Penelope'de kuruntulu ve kuruntularının kaynağı kendisi olan ve pıreyi deve yapan bir kadını keşfeder; Phyllis'te iyiliksever, yüreği merhamet dolu, ama bu iyi özelliklerinden dolayı acı çeken ve kendisini inkar eder bir kadını; Briseis'te geçmişine saplanıp kalmış bir kadını; Phaedra'da sevmek ve sevilme özlemiyle yanıp tutuşan, ama yanlış kapıları çalan bir kadını; Oenone'de aşâğılık duygusunu sürekli kendisinden bahsederek ve çok önemli biri olduğunu dile getirerek kapatmaya çalışan bir kadını; Hypsipyle'de etrafındaki erkeksi kadınlara imrenen, içindeki kadınla sürekli mücadele halinde olan bir kadını; Dido'da zorlu yaşamın kendisini ruhen yormuş ve bezgin bir kadını; Hermione'de kısır bir döngünün içinde kalan bir kadını; Deianira'da dengi bir adamla evlenmemiş, bu yüzden mutsuz, ama bir yandan da varlığını sadece evliliğinde bulan bir kadını; Canace'de zıtlıklar içinde varlık sürdüren, ne canlı ne de ölü, ne toy ne de tecrübeli, ne ana ne de genç kız bir kadını; Ariadne'de narin bir prenses olduğu halde, ıssız adada hayatta kalmayı başaracak kadar da güçlü olan bir kadını; Medea'da kendisine yapılan haksızlıkların bedelini ödetecek kadar gözü kara bir kadını; Laodamia'da göz göre göre canı pahasına sevdiği eşini ölüme gönderecek kadar budalaca davranan bir kadını; Hypermetra'da ruhen zayıf olsa da, kahraman olmayı arzu eden bir kadını; Sappho'da beni çok yüksek olan ve herkesin de benine hizmet etmesini bekleyen bir kadını; Helene'de kaybedeceklerini düşünüp olaylara temkinle yaklaşan, sade yaşamını örnek gösterirken, aslında için için refah dolu bir yaşam özlemi çeken bir kadını; Hero'da sıkıntılı yaşamındaki tek neşe kaynağı sevgilisi Leander olan ve yaşamını erkeğine göre sürdüren bir kadını; Cydippe'de sevmediği ve seçmediği bir

adamla evlendirileceği korkusunu yaşayan ve sonunda yine iradesiyle seçmediği bir adamla evlenmeye razı olan bir kadını keşfeder.

Aşkın ustası Ovidius kadını keşfederken aynı zaman da aşkı bir kez daha keşfeder; aşkın iki yüzü vardır. Bir yandan, ince, narin, kırılgan, kibir derecesinde gururlu ve asilken, bir yandan da kaba, hoyrat, huysuz, yabancı ve can yakıcıdır. Bu iki yüzü arasındaki çizgi çok incedir. Aşkı hor kullanıp ona saygısızlık ederseniz, aniden öyle bir döndürür ki ikinci yüzünü, öyle alevler solur ki ağzından, insan o anda bütün benliğiyle ve bütün yaşamıyla bir kül yığını haline geliverir. **Heroides**'teki kadınlara satır arasından çıkışır şair, aşk ateşine düşen kadınları aşkı ve aşkı yaşamayı bilmemekle suçlar; yalnız kadınları mı, hayır, erkeklere de çıkışır ve onları kadını, kadının doğasını ve kadının aşkını tanımamakla suçlar. Birçok başka unsurdan arındırdığımızda belki de Paris ve Helene, şaire göre, aşkı sahiden yaşamış ve bedelini ödemiş kahramanlardır. Ona göre, kadınlar naz yapmadan, hiç düşünmeden, hayatları pahasına kendilerini sevdiklerinin kollarına atarlar. Oysa kadın naz yapmalı, kendini ağırdan satmalıdır, çünkü aldatmak erkeğin mayasında vardır. Aşk iki tarafın da isteyerek oynayacağı bir oyundur, sabırlı olmak, katlanmak, değer vermek gerekir. Kadının ötekinin doğasını, erkeğin de ötekinin doğasını bilmesi ve bu doğaları aşkın gücünü kullanarak bir araya getirmesi gerekir. Yoksa, aşk kadın da erkek de bu dünyada varoldukça hiç bitmeyecek yegane ateştir. Yeter ki, kadın, işte az sonra kulaklarımızda çınlayacak olan Hero'nun sevgilisine seslenişinde olduğu gibi, gönlünce seslenebilsin ve erkek de kadının bu seslenişini yürekten duyabilsin.

XIX. Hero'dan Leander'e

Leander, mektubunla yolladığın iyi dileklerini,
Aldım ama sen gel!
Neşemizi geciktiren her bekleyiş uzun geliyor bana.
Söylediklerimi affet; sabırsızım aşkımda!
Gücümüz eşit değil, ama ben de yanıyorum aynı ateşle. 5
Daha güçlüdür erkeklerin yapısı, ama
Narin kızların bedenleri gibi kırılgandır ruhları-
Öleceğim bu bekleyiş uzarsa!

Siz erkekler, Şimdi avlanarak, güzel tarlaları ekerek
Değişik işlerle geçirirsiniz uzun zamanı. 10
Ya pazar yerinde dolanır, ya yağlı güreş alanında
Hnerlerinizi gösterip, srersiniz atları;
Kah bir kuŐu avlar, kah oltayla balık tutarsınız;
Bir Şarap koyar içersiniz akşamları.
Bu işler bana uzak, hatta aşkla yanmasam da Şiddetle, 15
Sevmekten başka yapacağım bir Şey yok.
Yapıyorum üzerime düşeni, seviyorum seni biricik arzum,
Karşılığını verebileceğinden de fazla seviyorum seni!

KAYNAKÇA

- Albrecht, Michael: **A History of Roman Literature from Livius Andronicus to Boethius**, çev. R. Caston ve Francis R. Schwartz, 2c., New York, Leiden, Brill Academia Publishers, 1997.
- Baca, Albert R.: "Ovid's Epistle from Sappho to Phaon (**Heroides** 15)," **American Philological Association**, Vol. 102, 1971, s.29-38.
- Baca, Albert R.: "The Themes of Querela and Lacrimae in Ovid's **Heroides**," **Emerita**, No: 39, 1971, s.195-201.
- Baca Albert R.: "Ovid's Claim to Originality and **Heroides** 1," **American Philological Association**, The John Hopkins University Press, 1969, s.1-10.
- Barsby, John: **Ovidius**, Greece and Rome New Surveys in the Classical, No:12, Oxford, Clarendon Press, 1978.
- Casali, Sergio: "Tragic Irony in Ovid, **Heroides** 9 and 11," **Classical Quarterly**, Vol. 45, No: 2, 1995, s.505-511.
- Conte, Gian Biagio: **Latin Literature A History**, çev. Joseph B. Solodow, Baltimore, The Johns Hopkins University Press, 1994
- Çelgin, Güler: **Eski Yunan Edebiyatı**, Büyük Fikirler Kitapları Dizisi No: 94, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1990.
- Erhat, Ezra: **Mitoloji Sözlüğü**, 10. bsk., İstanbul, Remzi Kitabevi, Kasım 2001.
- Fulkerson, Laurel: "(Un)Sympathetic Magic: A Study of **Heroides** 13," **American Journal of Philology**, No: 123, The Johns Hopkins University Press, 2002, s.61-87.
- Fulkerson, Laurel: "Chain(ed) Mail: Hypermestra and the Dual Readership of **Heroides** 14," **Transactions of the American Philological Association**, No: 133, 2003, s.123-145.

- Graves, Robert: **Yunan Mitleri**, Çev. Uğur Akpur, İstanbul, Say Yayınları, 2004.
- Grimal, Pierre: **Mitoloji Sözlüğü Yunan ve Roma**, çev. Sevgi Tamgüç, İstanbul, Sosyal Yayınlar, 1997.
- Haight, Elizabeth Hazelton: **Romance in the Latin Elegiac Poets: The Heroïdes, Love Letters of Heroïnes**, New York, Longmans, Green and Co., 1932.
- Jacobson, Howard **Ovid's Heroïdes**, Princeton, New Jersey, Princeton University Press, 1974.
- Kennedy, Duncan F.: **The Epistolary Mode and the First of Ovid's Heroïdes**, Oxford Readings in Ovid, ed. Peter E. Knox, New York, Oxford University Press, 2006.
- Knox, Peter E.: "Ovid's Medea and The Authenticity of *Heroïdes* 12," **Harvard Studies in Classical Philology**, Vol. 90, 1986, s.207-223.
- Knox, Peter E.: **The Heroïdes: Elegiac Voices**, Ed. Barbara Weiden Boyd, Leiden, Netherlands, Brill's Companion to Ovid, 2002.
- Lesky, Albin: **A History of Greek Literature**, çev. James Willis and Cornelis de Heer, Great Britain, Methuen & Co. Ltd., 1966.
- Lindheim, Sarah: **Mail and Female, Epistolary Narrative and Desire in Ovid's Heroïdes**, The United State of America, The University of Wisconsin Press, 2003.
- Ovid: **Heroïdes**, çev. Harold Isbell, Great Britain, Penguin Books, 1990.
- Ovid: **Heroïdes Select Epistles**, ed. Peter E. Knox, Cambridge Greek and Latin Classics, Cambridge, Cambridge University Press, 1995.
- Ovid: **Heroïdes XVI-XXI**, ed. E.J. Kenney, Cambridge Greek and Latin Classics, New York, Cambridge University Press, 1996.

- Ovid: **Heroides. Amores**, Çev. Grant Showerman, ed. G. P. Goold, London, Loeb Classical Library, 2002.
- Spentzou, Efrossini : **Readers and Writers in Ovid's Heroides Transgressions of Genre and Gender**, New York, Oxford University Press, 2003.
- Vessey, D. W. T. C.: "Notes on Ovid, **Heroides 9**," **The Classical Quarterly, New Series**, Vol. 19, No: 2, Kasım 1969, s.349-361.

EKLER

EK: Resimler

Resim 1: Penelope and the Suitors: Penelope ve Talipleri, John William Waterhouse, [www. paleothea. com/Gallery/WaterhousePenelope.html](http://www.paleothea.com/Gallery/WaterhousePenelope.html) (10.06.2007).

Resim 2: The tree of forgiveness: Bağışlama ağacı (Phyllis), Edward Burne-Jones. www.paleothea.com/Gallery/PhyllisBurne.jpg (10.06.2008).

Resim 3: Patroclus Briseis'i Achilles'ten ayırırken, Pompeii'den duvar resmi, Ulusal Arkeoloji Müzesi, Napoli, <http://homepage.mac.com/cparada/GML/Images.html> (10.06.2008).

Pierre-Narcisse Guérin 1774-1833: Phaedra and Hippolytus. Photo ©Maicar Förlag-GML

Resim 4: Phaëdra ve Hippolytus, Pierre-Narcisse Guerin 1774-1833
<http://homepage.mac.com/cparada/GML/Images.html> (10.06.2008).

Resim 5: Hypsipyle et le messenger: Hypsipyle ve haberci, Ovidius, **Heroides**, (Octovien de Saint-Gelais çevirisi) Paris, Fransa, XVI. yüzyıl, BNF, Elyazması Bölümü, Fransa 874, Fol.50.

Resim 6: Dido 4534, Sacchi Andrea 1599-1661. Güzel Sanatlar Müzesi, Caen.
<http://homepage.mac.com/cparada/GML/Images.html> (10.06.2008).

Resim 7: Deianira, Evelyn De Morgan, 1878, <http://victorianweb.org/painting/demorgan/wc/newman11.html> (13.06.2008).

France, debut de XIXe siècle: Ariane et Thésée. Photo © Maicar Förlag - GML

Resim 8: Ariadne ve Theseus, Fransa, XIX. yüzyıl, Güzel Sanatlar Müzesi, Rouen.
<http://homepage.mac.com/cparada/GML/Images.html> (10.06.2008).

A. Feuerbach, 1829-1880: Medea. Photo ©Maicar Förlag-GML

Resim 9: Medea, A. Feuerbach, 1829-1880. Neue Pinakotek, Münih,
<http://homepage.mac.com/cparada/GML/Images.html> (10.06.2008).

Resim 10: Sappho, Charles August-Mengin. www.paleothea.com/Gallery/Sappho.html (10.06.2008).

Resim 11: The Reconciliation of Paris and Helen: Paris ve Helene'nin Uzlaşması, Westall, 1765.
www.uvm.edu/course/mythology/1100/twar1.htm (10.06.2008).

Resim 12: Cydippe with Acontius' Apple: Acontius'un elmasıyla Cydippe, Paulus Bor, 1640. Rjiks müzesi, Amsterdam. www.wga.hu/frames-e.htm (13.06.2008).